

Προς μια αποτελεσματικότερη αστυνόμευση
Κατανόηση και αποτροπή
των **διακρίσεων λόγω**
εθνοτικού χαρακτηρισμού:
Οδηγός

Προς μια αποτελεσματικότερη αστυνόμευση
Κατανόηση και αποτροπή
των **διακρίσεων λόγω**
εθνοτικού χαρακτηρισμού:
Οδηγός

Η παρούσα έκθεση αφορά το άρθρο 8, προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και του άρθρου 21, απαγόρευση διακρίσεων, όπως κατοχυρώνονται στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παραίτηση από ευθύνη:

Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς τη μετάφραση του εντύπου, συμβουλευθείτε την αγγλική γλώσσα, η οποία αποτελεί την πρωτότυπη και επίσημη έκδοση του εγγράφου.

Η Άμεση Ευρώπη είναι μια υπηρεσία που σας βοηθά να βρείτε απαντήσεις στα ερωτήματά σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Αριθμός δωρεάν τηλεφωνικής κλήσης (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Ορισμένες εταιρείες κινητής τηλεφωνίας δεν επιτρέπουν την πρόσβαση στους αριθμούς 00 800 ή μπορεί να χρεώνουν την κλήση.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Δελτίο καταλογογράφησης υπάρχει στο τέλος του τεύχους.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010

ISBN 978-92-9192-488-2
doi:10.2811/39539

© Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010
Επιτρέπεται η αναπαραγωγή, εκτός της περίπτωσης εμπορικής χρήσης, υπό τον όρο ότι θα αναφέρεται η πηγή.

Printed in Belgium

ΤΥΠΩΜΕΝΟ ΣΕ ΑΝΑΚΥΚΛΩΜΕΝΟ ΧΑΡΤΙ ΧΩΡΙΣ ΧΛΩΡΙΟ (PCF)

Πίνακας περιεχομένων

Ευρετήριο εικόνων.....	4
Εισαγωγή.....	5
1. Τι είναι ο χαρακτηρισμός βάσει προφίλ;	8
1.1. Ανάλυση προφίλ σε ένα γενικό πλαίσιο	8
1.2. Ανάλυση προφίλ στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου	11
1.2.1. Ανάλυση προφίλ κατά την επιβολή του νόμου	12
1.2.2. Χαρακτηρισμός μέσω «εξόρυξης δεδομένων».....	14
2. Διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού	15
2.1. Τι σημαίνει «διάκριση»;.....	15
2.1.1. Διακριτική μεταχείριση.....	16
2.1.2. Αβάσιμα κριτήρια.....	16
2.2. Πώς σχετίζονται οι διακρίσεις με τον εθνοτικό χαρακτηρισμό;	17
2.3. Γιατί είναι παράνομες οι διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού; ...	19
2.4. Χαρακτηρισμός βάσει προφίλ εντός των ορίων του νόμου	20
2.5. Έμμεσες διακρίσεις στο πλαίσιο του εθνοτικού χαρακτηρισμού	24
3. Προβλήματα που προκαλούνται στην αστυνομική και στις κοινότητες λόγω των διακρίσεων βάσει εθνοτικού χαρακτηρισμού	28
3.1. EU-MIDIS	28
3.2. Εθνοτικός χαρακτηρισμός – Είναι απλά μια καλή πρακτική αστυνόμευσης;	36
3.2.1. Μεταθέτοντας το κέντρο βάρους από τη φυλή ή την εθνοτική καταγωγή στη συμπεριφορά.....	39
3.2.2. Περιορισμοί και αρνητικές εξελίξεις που σχετίζονται δυνητικά με τον χαρακτηρισμό.....	40
3.3. Αρνητικές επιπτώσεις στα άτομα, τις κοινότητες και την αστυνόμευση	40
4. Καταπολεμώντας τις διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού	48
4.1. Σαφείς οδηγίες προς τους αστυνομικούς.....	48
4.2. Κατάρτιση.....	53
4.3. Έντυπα επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων.....	57
4.3.1. Εσωτερική παρακολούθηση και προσδιορισμός δυσαναλογίας... ..	58

4.3.2. Μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών από το κοινό.....	62
4.4. Ανάλυση συμπεριφοράς.....	63
4.5. Ορθές περιγραφές υπόπτων και ορθές πληροφορίες.....	65
4.6. Επαφές «καλής ποιότητας».....	66
4.7. Σκέψεις για το μέλλον.....	69

Ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων του παρόντος οδηγού.....	70

Ευρετήριο εικόνων

Εικόνα 1:

Αριθμός ατόμων που υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία τους τελευταίους 12 μήνες.....	33

Εικόνα 2:

Συχνότητα επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων τους τελευταίους 12 μήνες.....	35

Εικόνα 3:

Περιστάσεις και χαρακτήρας των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων.....	45

Εισαγωγή

Η πρακτική του εθνοτικού χαρακτηρισμού δεν είναι καινοφανής στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά φαίνεται πως έχει ενισχυθεί ως αντίδραση στις τρομοκρατικές βομβιστικές επιθέσεις στις ΗΠΑ (2001), στη Μαδρίτη (2004) και στο Λονδίνο (2005), καθώς και λόγω των αυξανόμενων προβληματισμών για την παράνομη μετανάστευση. Αντιστοίχως, τέθηκαν προβληματισμοί από διακυβερνητικούς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και από μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, έχει διατυπωθεί το επιχείρημα ότι ο εθνοτικός χαρακτηρισμός όχι μόνο έρχεται σε σύγκρουση με τις νομοθεσίες περί διακρίσεων, αλλά και ότι έχει επιζήμιες κοινωνικές επιπτώσεις. Εντούτοις, οι αναφορές για πρακτικές εθνοτικού χαρακτηρισμού στην Ευρώπη υπολείπονται εν γένει του πραγματικού αριθμού περιπτώσεων, ενώ το φαινόμενο είναι ελάχιστα αντιληπτό εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου. Στο ΗΒ, το θέμα των διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού αποτελεί αντικείμενο έρευνας από τη δεκαετία του 1980, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας ισχυρής ερευνητική βάσης καθώς και τη διαμόρφωση πολυάριθμων σχετικών μέτρων πολιτικής. Εντούτοις, τα άλλα κράτη μέλη δεν επέδειξαν την ίδια μέριμνα όσον αφορά την αναγνώριση των διακριτικών πρακτικών εθνοτικού χαρακτηρισμού. Κατ' επέκταση, η σχετική ευρωπαϊκή βιβλιογραφία προέρχεται στη συντριπτική της πλειοψηφία από το ΗΒ και, ως εκ τούτου, πολλά από τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται στον παρόντα οδηγό έχουν αντληθεί από το ΗΒ. Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, και ιδίως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεωρούν πως το πρόβλημα του χαρακτηρισμού βάσει προφίλ έχει επείγουσα σημασία όσον αφορά τους τομείς της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, της επιβολής του νόμου, της μετανάστευσης και των τελωνειακών και των συνοριακών ελέγχων⁽¹⁾. Έχοντας αυτό υπόψη, ο παρών οδηγός επιδιώκει να εξοικειώσει τον ενδιαφερόμενο αναγνώστη με το θέμα του εθνοτικού χαρακτηρισμού ως έννοια και πρακτική η οποία επιδέχεται αμφισβήτησης στο βαθμό που εισάγει διακρίσεις και υπονομεύει τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Η παρούσα έκδοση απευθύνεται πρωτίστως στα διοικητικά στελέχη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Στόχος της είναι να βελτιωθεί η κατανόηση της θεωρίας και πρακτικής του εθνοτικού χαρακτηρισμού και η ένταξή του σε ένα νομικό και κοινωνικό πλαίσιο. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της περιγραφής του τρόπου με τον οποίο η έννοια του προφίλ χρησιμοποιείται σε γενικότερο πλαίσιο εκτός του τομέα επιβολής του νόμου, όπως στον τομέα της έρευνας αγοράς. Επακολούθως ο οδηγός εξετάζει την ανάλυση προφίλ ως μια

(1) Βλ. σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 24ης Απριλίου του 2009 προς το Συμβούλιο.

πρακτική στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου. Ο οδηγός διευκρινίζει ιδιαίτερα τις περιπτώσεις όπου η πρακτική του χαρακτηρισμού βάσει φυλής, εθνοτικής καταγωγής ή θρησκείας μπορεί να θεωρείται ότι συνιστά διάκριση και επομένως κρίνεται έκνομη, καθώς και τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να επιτρέπεται η αναφορά σε αυτά τα χαρακτηριστικά. Ο οδηγός συνεχίζει με την εξέταση των αρνητικών επιπτώσεων των διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού, της αποτελεσματικότητάς της ως εργαλείου επιβολής του νόμου, καθώς και εναλλακτικών μεθόδων αστυνόμευσης και μέτρων προστασίας ενάντια στην εσφαλμένη χρήση της ανάλυσης προφίλ.

Ο οδηγός χρησιμοποιεί τον όρο «διακρίσεις λόγω εθνοτικού προφίλ» αντί για τον πιο κοινό όρο «εθνοτικός χαρακτηρισμός», προκειμένου να περιγράψει την πρακτική κατά την οποία οι αποφάσεις επιβολής του νόμου στηρίζονται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο στη φυλή, στην εθνοτική καταγωγή ή στη θρησκεία ενός ατόμου. Αυτό συμβαίνει επειδή ο όρος «εθνοτικός χαρακτηρισμός» έχει χρησιμοποιηθεί κατά κόρον από τα μέσα ενημέρωσης, την ακαδημαϊκή κοινότητα και οργανώσεις πολιτικών ελευθεριών με ανακριβή ή ανομοιομορφο τρόπο. Η καλύτερη προσέγγιση σε μια επίσημα εγκεκριμένη ευρωπαϊκή περιγραφή είναι αυτή της ευρωπαϊκής επιτροπής κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (εφεξής ECRI), η οποία ορίζει τον φυλετικό χαρακτηρισμό ως εξής: «Η χρήση από την αστυνομία, χωρίς αντικειμενική και εύλογη αιτιολόγηση, κριτηρίων όπως η φυλή, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα ή η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, σε δραστηριότητες ελέγχου, παρακολούθησης ή έρευνας». ⁽²⁾ Όπως τονίζει η ECRI στην αιτιολογική έκθεση που επισυνάπτεται στη γενική σύσταση πολιτικής αριθ. 11, αλλά και όπως αναφέρεται στο Κεφάλαιο 2, είναι αδύνατη η νομιμοποίηση των άμεσων διακρίσεων, ενώ η «εύλογη αιτιολόγηση» για την επίκληση κριτηρίων όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία υφίσταται μόνο σε συγκεκριμένες και περιορισμένες περιστάσεις.

Το κέντρο βάρους του οδηγού περιορίζεται στην εξέταση της ανάλυσης προφίλ στο πλαίσιο της γενικής αστυνόμευσης, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Ωστόσο, ο οδηγός δεν εξετάζει την ανάλυση προφίλ στο πλαίσιο του ασύλου, της μετανάστευσης ή των τελωνειακών ελέγχων όπου η εθνικότητα (και κατ' επέκταση –έμμεσα– ίσως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία) μπορεί να έχει συγκεκριμένο ρόλο στη λήψη αποφάσεων. Ο οδηγός περιορίζεται επίσης στην εξέταση της ανάλυσης προφίλ στο πλαίσιο της άσκησης των εξουσιών επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων και όχι σε άλλες δραστηριότητες, όπως η εξόρυξη δεδομένων, οι έλεγχοι νόμιμων κατοίκων ή οι έλεγχοι ταυτότητας.

⁽²⁾ ECRI (2007), παρ. 1.

Ο οδηγός περιλαμβάνει πολλά παραδείγματα και μελέτες περιπτώσεων, προκειμένου να καταδείξει τις αστυνομικές πρακτικές και δραστηριότητες που έχουν οδηγήσει τόσο σε θετικά όσο και σε αρνητικά αποτελέσματα. Εκτός αν αναφέρεται κάτι διαφορετικό, οι μελέτες περιπτώσεων παρασχέθηκαν από το Πανεπιστήμιο του Warwick και την Πρωτοβουλία για Δικαιοσύνη σε Ανοικτή Κοινωνία (OSJI).

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όσους συμμετείχαν σε μια συνάντηση επισκόπησης ομοτίμων που έλαβε χώρα τον Οκτώβριο του 2009: την κα. Greet Elsinga, διοικητή αστυνομίας και επικεφαλής σύμβουλο της αστυνομικής ακαδημίας των Κάτω Χωρών, τον κ. Karl-Heinz Grundboeck, επικεφαλής της μονάδας επαγγελματικής κατάρτισης στο αυστριακό Υπουργείο εσωτερικών και γενικό γραμματέα της Ένωσης Ευρωπαϊκών Αστυνομικών Σχολών (AEPIC), την κα. Maria Knutsson, λέκτορα στη σουηδική σχολή εθνικής αστυνομίας, τον κ. Andre Konze, υψηλόβαθμο αξιωματικό της κρατικής αστυνομίας στο ομόσπονδο κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας (Γερμανία) και τον κ. Murat Yildiz, σύμβουλο κατάρτισης στη μονάδα στρατηγικών αστυνομικών θεμάτων του ΟΑΣΕ. Υποβλήθηκαν επίσης παρατηρήσεις επί του σχεδίου του οδηγού από τον Simon Denison, στέλεχος του γραφείου μεταρρύθμισης ποινικής δικαιοσύνης του Ηνωμένου Βασιλείου, και τον James A. Goldston, εκτελεστικό διευθυντή της πρωτοβουλίας OSJI.

Όπου ήταν δυνατό, χρησιμοποιήθηκε μια μορφή σύντομης παραπομπής στις υποσημειώσεις. Οι πλήρεις παραπομπές παρατίθενται στη βιβλιογραφία, στο τέλος του οδηγού, μαζί με έναν κατάλογο με τους δικτυακούς τόπους των διακυβερνητικών οργανισμών στα έγγραφα των οποίων γίνεται συχνή αναφορά.

1. Τι είναι ο χαρακτηρισμός βάσει προφίλ;

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει τον ορισμό της «ανάλυσης προφίλ» ως γενικής έννοιας και πρακτικής. Καθώς η κατηγοριοποίηση βάσει προφίλ χρησιμοποιείται κατά κόρον σε εμπορικό πλαίσιο, θα ξεκινήσουμε με τη θεώρησή της σε αυτήν την πτυχή της καθημερινής ζωής. Αφού διευκρινιστούν οι βασικές αρχές και οι πιθανοί κίνδυνοι της πρακτικής αυτής, θα εξετάσουμε τους τρόπους εφαρμογής της στο πλαίσιο επιβολής του νόμου.

1.1. Ανάλυση προφίλ σε ένα γενικό πλαίσιο

Σε ένα πολύ γενικό επίπεδο, η ανάλυση προφίλ περιλαμβάνει την κατηγοριοποίηση ατόμων ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους, είτε αυτά είναι «αμετάβλητα» (όπως η φυλή, η ηλικία, η εθνοτική καταγωγή, το ύψος) είτε «μεταβλητά» (όπως συνήθειες, προτιμήσεις και άλλα στοιχεία συμπεριφοράς). Τα άτομα συχνά κατηγοριοποιούνται με αυτό τον τρόπο από ασφαλιστικές εταιρείες με σκοπό την αποτίμηση των ασφαλιστρών ανάλογα με τους κινδύνους (π.χ. οι καπνιστές είναι πιθανότερο να έχουν προβλήματα υγείας και επομένως μπορεί να τους ζητηθεί να καταβάλουν υψηλότερα ασφάλιστρα στον κλάδο υγείας), καθώς και από εταιρείες εμπορικής προώθησης με σκοπό τον προσδιορισμό των προϊόντων που θα διαφημίσουν (π.χ. οι κάρτες προνομίων ενός σουπερμάρκετ μπορούν να είναι ενδεικτικές των αγοραστικών συνηθειών ενός ατόμου, το οποίο στη συνέχεια λαμβάνει πληροφορίες για ειδικές προσφορές σχετικά με προϊόντα που αγοράζει συχνά).

Η μέθοδος δημιουργίας προφίλ αυτού του είδους είναι παρόμοια με μια τεχνική γνωστή ως «ανάλυση συμπεριφοράς», στο πλαίσιο της οποίας γίνονται συνδέσεις μεταξύ προτύπων συμπεριφοράς (π.χ. αγορά μπύρας) και ορισμένων χαρακτηριστικών (π.χ. άνδρας, ηλικία 18-35). Ο χαρακτηρισμός αυτού του είδους περιλαμβάνει τρία βήματα:

- α. Πρώτον, συλλέγονται ανώνυμες πληροφορίες και ανώνυμα στοιχεία και αποθηκεύονται σε «αποθήκες δεδομένων» (συνήθως συσκευές ψηφιακής αποθήκευσης, όπως ένας σκληρός δίσκος υπολογιστή). Ένα παράδειγμα είναι ένας απλός κατάλογος με απαντήσεις σε ερωτηματολόγια σχετικά με συνηθειες αγοράς ρούχων.
- β. Δεύτερον, πραγματοποιείται σύνδεση ή συσχετισμός των συναφών μεταβλητών και δημιουργούνται νέες κατηγορίες πληροφοριών. Αυτή η διαδικασία είναι γνωστή ως «εξόρυξη δεδομένων» και συνήθως πραγματοποιείται με τη βοήθεια λογισμικού ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Οι πληροφορίες, αντί να προβάλλονται με τη μορφή μεμονωμένων ερωτηματολογίων, παρουσιάζονται ως συγκεντρωτικά ή ομαδικά δεδομένα με σκοπό να προσδιοριστεί, για παράδειγμα, το ποσοστό ανδρών και γυναικών συγκεκριμένων ηλικιακών κατηγοριών που αγοράζουν συγκεκριμένες επωνυμίες και είδη ρούχων.

- γ. Τρίτον, αυτές οι πληροφορίες ερμηνεύονται για να προκύψει μια υπόθεση σχετικά με τον τρόπο συμπεριφοράς των ανθρώπων. Αυτή η διαδικασία είναι γνωστή ως «συναγωγή συμπερασμάτων», επειδή ένα πρότυπο συμπεριφοράς συνάγεται από τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζονται. Μερικές φορές, μόνο αυτό το τελευταίο βήμα αναφέρεται ως «ανά προφίλ». Για παράδειγμα, οι πληροφορίες μπορεί να υποδηλώνουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ανθρώπων που φορούν ρούχα μιας συγκεκριμένης επωνυμίας και στίλ είναι γυναίκες ηλικίας 16-19 ετών. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι το σύνθημα προφίλ κάποιου που φορά ρούχα αυτής της επωνυμίας και στίλ είναι μια γυναίκα ηλικίας 16-19 ετών.

Ο χαρακτηρισμός επιτρέπει την «κατηγοριοποίηση [ατόμων] με βάση κάποια παρατηρήσιμα χαρακτηριστικά με σκοπό τη εξαγωγή συμπερασμάτων... για άλλα που δεν είναι παρατηρήσιμα». ⁽³⁾

Η συλλογή δεδομένων για την ανάλυση προφίλ εγείρει ζητήματα σχετικά με το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως όταν η ανάλυση προφίλ χρησιμοποιείται για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων, όπως η απόφαση χορήγησης ή όχι ενός τραπεζικού δανείου. Έτσι μπορούν να προκύψουν διάφορα προβλήματα, από τα οποία τα ακόλουθα δύο είναι τα πιο βασικά:

- α. Πρώτον, ενδέχεται να διαπραχθούν σφάλματα κατά τη δημιουργία συγκεκριμένων «κατηγοριών». Για παράδειγμα, το λογισμικό εξόρυξης δεδομένων μπορεί να υποδείξει μια **εσφαλμένη συσχέτιση** ανάμεσα στον γενετήσιο προσανατολισμό και την πιστοληπτική ικανότητα, με αποτέλεσμα να θεωρείται περισσότερο πιθανό για τους ομοφυλόφιλους άνδρες να μην τηρήσουν τις προθεσμίες αποπληρωμής των δανείων τους. Εξαιτίας αυτής της εσφαλμένης κατηγοριοποίησης, οι ομοφυλόφιλοι άνδρες μπορεί αργότερα να αντιμετωπίσουν δυσκολίες κατά τη χορήγηση δανείου. Ο ομοφυλόφιλος άνδρας όχι μόνο υφίσταται δυσμενή μεταχείριση, αλλά και η απόφαση βασίζεται σε εσφαλμένες πληροφορίες τις οποίες εκείνος δεν γνωρίζει. Επανερχόμενοι στο παραπάνω παράδειγμα των ρούχων, είναι επίσης πιθανή

⁽³⁾ DINANT ET AL. (2009), σ. 3.

η **παρερμηνεία των κατηγοριών**. Έτσι, αν και τα περισσότερα άτομα που φορούν ρούχα ορισμένης επωνυμίας και στίλ είναι κορίτσια ηλικίας 16-19, αυτό δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται πως όλα τα κορίτσια ηλικίας 16-19 ετών ντύνονται με αυτό τον τρόπο. Με άλλα λόγια, τα άτομα συχνά αποτελούν την εξαίρεση του κανόνα. Συνεπώς, τα γενικά συγκεντρωτικά ομαδικά προφίλ μπορούν να αποτελέσουν μέσο διάκρισης εις βάρος όσων δεν ενεργούν σύμφωνα με ένα γενικό προφίλ. Για τον λόγο αυτό, οι ειδικοί επικαλούνται το δικαίωμα «επανόρθωσης» (τη δυνατότητα διόρθωσης των πληροφοριών), όταν λαμβάνονται αποφάσεις με την αυτόματη εφαρμογή ενός προφίλ.⁽⁴⁾

- β. Το δεύτερο πρόβλημα παρουσιάζεται μέσα από αυτά τα παραδείγματα. Με άλλα λόγια, η συλλογή πληροφοριών που θεωρούνται «ευαίσθητες», για παράδειγμα: φυλή, εθνοτική καταγωγή, γενετήσιος προσανατολισμός, φύλο, θρησκευτικές πεποιθήσεις, αναπηρία ή ηλικία. Οι άνθρωποι που ανήκουν σε μειονότητες οι οποίες καθορίζονται από αυτά τα χαρακτηριστικά προστατεύονται επί του παρόντος από τη νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Αν αυτά τα χαρακτηριστικά χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια ως βάση για τη δημιουργία προφίλ, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος διακρίσεων εις βάρος των ατόμων που ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες. Αυτό συμβαίνει επειδή η ανάλυση προφίλ στηρίζεται στη διαμόρφωση υποθέσεων σχετικά με τον τρόπο συμπεριφοράς των ανθρώπων με βάση ένα συγκεκριμένο αναγνωρίσιμο χαρακτηριστικό. Έτσι, αν, για παράδειγμα, προσπαθήσουμε να δημιουργήσουμε προφίλ με βάση τη φυλή, είμαστε έτοιμοι να υποθέσουμε ότι πολλοί άνθρωποι της εν λόγω φυλής έχουν παρόμοιες προτιμήσεις, απόψεις ή συμπεριφορά. Επειδή υπάρχει ο κίνδυνος εσφαλμένης χρήσης αυτού του είδους του χαρακτηρισμού, διάφοροι ειδικοί σε θέματα προστασίας δεδομένων ζητούν τη γενική απαγόρευση της συλλογής ευαίσθητων δεδομένων, όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία. Αν αυτές οι πληροφορίες δεν συμπεριλαμβάνονται κατά κανόνα στις αποθήκες δεδομένων, εξαλείφεται ο κίνδυνος δημιουργίας προφίλ που εισάγουν διακρίσεις.⁽⁵⁾

***** Η ανάλυση προφίλ παρέχει στις εταιρείες τη δυνατότητα να προσαρμόζουν καλύτερα τις υπηρεσίες τους και να διαμορφώσουν ομάδες-στόχους για τα προϊόντα τους, χρησιμοποιώντας τα χαρακτηριστικά των πελατών για να συλλέξουν πληροφορίες για τις προτιμήσεις και τη συμπεριφορά τους.

⁽⁴⁾ DINANT ET AL. (2009), σ. 32.

⁽⁵⁾ DINANT ET AL. (2009), σ. 33.

Αυτό από μόνο του μπορεί να είναι ένα πολύτιμο εργαλείο, αλλά υπάρχει ο κίνδυνος σφάλματος κατά τη σύνδεση ορισμένων χαρακτηριστικών με ορισμένες προτιμήσεις ή συμπεριφορές.

Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος τα προφίλ που δημιουργούνται με βάση χαρακτηριστικά όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία να δημιουργήσουν επιβλαβή και ανακριβή στερεότυπα και να οδηγήσουν σε διακρίσεις.

Η ενότητα που ακολουθεί εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου χρησιμοποιούν την ανάλυση προφίλ.

1.2. Ανάλυση προφίλ στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου

Ο παρών οδηγός περιορίζεται στην εξέταση της ανάλυσης προφίλ στο πλαίσιο της γενικής αστυνόμευσης, συμπεριλαμβανόμενης της άσκησης εξουσιών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Υπό αυτήν την έννοια, δεν ασχολείται με την ανάλυση προφίλ στο πλαίσιο του ασύλου, της μετανάστευσης ή των τελωνειακών ελέγχων όπου η εθνικότητα (και κατ' επέκταση η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία) μπορούν να έχουν διαφορετική σχέση με τη λήψη αποφάσεων. Σε χαρακτηρισμούς βάσει ανάλυσης προφίλ προβαίνουν οι υπάλληλοι των υπηρεσιών επιβολής του νόμου που έχουν την κατάλληλη αρμοδιότητα, υπό την έννοια ότι η απόφαση να στοχεύσουν σε συγκεκριμένα άτομα μπορεί να επηρεαστεί από θέματα σχετικά με τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία. Αυτού του είδους η εξουσία μπορεί να περιλαμβάνει:

- Ελέγχους ταυτότητας
- Επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων σε πεζούς και οχήματα
- Μαζικές επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων
- Διάλυση ομάδων
- Έκδοση προειδοποιήσεων, ενταλμάτων σύλληψης ή κράτησης
- Επιδρομές
- Επιχειρήσεις παρακολούθησης
- Εξόρυξη δεδομένων
- Πολιτικές κατά της ριζοσπαστικοποίησης

Ο παρών οδηγός θα εστιάσει στη χρήση της ανάλυσης προφίλ κατά την άσκηση εξουσιών επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων.

1.2.1. Ανάλυση προφίλ κατά την επιβολή του νόμου

Στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, η ανάλυση προφίλ μπορεί να είναι αυτή καθεαυτή μια νόμιμη πρακτική έρευνας.⁽⁶⁾ Η ανάλυση προφίλ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση αδικημάτων που έχουν ήδη διαπραχθεί ή για την αποτροπή μελλοντικών αδικημάτων. Η τεχνική αυτή αναφέρεται ως σκιαγράφηση εγκληματικού προφίλ.

***** Η σκιαγράφηση εγκληματικού προφίλ είναι η χρήση αφηρημένων δεικτών σχετικά με τα σωματικά χαρακτηριστικά, την εμφάνιση ή τη συμπεριφορά (όπως η εθνοτική καταγωγή, η ενδυμασία, μέρη όπου συχνάζουν κάποια άτομα), οι οποίοι συνθέτουν τη βάση για τη λήψη μέτρων επιβολής του νόμου (όπως επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, σύλληψη, άρνηση πρόσβασης σε ορισμένους χώρους).

Προφίλ που βασίζονται σε συγκεκριμένες πληροφορίες

Η ανάλυση προφίλ συνιστά προφανώς ένα νόμιμο μέσο για τη σύλληψη υπόπτων αφότου διαπραχθεί ένα αδίκημα. Η «κοινή λογική» αστυνομικής υπαγορεύει γενικά τη χρήση προφίλ με χαρακτηριστικά που ανήκουν σε συγκεκριμένους υπόπτους ως εργαλείο που βοηθά στη σύλληψή τους από την αστυνομία. Αυτό στηρίζεται στα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί σχετικά με ένα συγκεκριμένο περιστατικό ή σειρά περιστατικών. Αυτό το είδος «προφίλ» μπορεί να χαρακτηριστεί πιο συγκεκριμένα ως «περιγραφή υπόπτου». Όσο πιο συγκεκριμένο ή λεπτομερές είναι ένα προφίλ, τόσο λιγότερες είναι οι πιθανότητες να στηριχθεί σε γενικές κατηγοριοποιήσεις με βάση τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία, καθώς επίσης και οι πιθανότητες να συνιστά διάκριση (βλ. παρακάτω ενότητα 2.4).

Προφίλ που δεν βασίζονται σε συγκεκριμένες πληροφορίες

Η ανάλυση προφίλ συνιστά επίσης νόμιμο και χρήσιμο εργαλείο για τον εντοπισμό ατόμων που έχουν διαπράξει κάποιο αδίκημα χωρίς να γίνουν αντιληπτά (όπως η απόκρυψη απαγορευμένων αντικειμένων) ή που είναι πιθανό να διαπράξουν αδικήματα στο μέλλον (όπως τα άτομα που βρίσκονται καθοδόν για να διαπράξουν ληστεία). Αυτό στηρίζεται σε βασίμες υποθέσεις

⁽⁶⁾ Ο M. Scheinin ορίζει την ανάλυση προφίλ ως τη «συστηματική συσχέτιση μιας ομάδας στοιχείων εμφάνισης, συμπεριφοράς ή φυσιολογίας με συγκεκριμένα αδικήματα και τη χρήση τους ως βάση για τη λήψη αποφάσεων επιβολής του νόμου». Βλ. SCHEININ (2007), παρ. 33.

που διατυπώνονται βάσει της εμπειρίας και της κατάρτισης των υπαλλήλων των αρχών επιβολής του νόμου, **με επίκεντρο τη συμπεριφορά** και όχι φυλετικά, εθνοτικά ή θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, οι υπάλληλοι των αρχών επιβολής του νόμου μπορούν να χρησιμοποιήσουν προφίλ τα οποία τους οδηγούν να αναζητήσουν άτομα που επισκέπτονται επανειλημμένα συγκεκριμένα μέρη, που συναντιούνται και ανταλλάσσουν τσάντες πριν χωριστούν, με περιέργη ή νευρική συμπεριφορά, ή που κάνουν επανειλημμένα μεγάλες αγορές χρησιμοποιώντας μόνο μετρητά. Τα προφίλ που στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε τύπους συμπεριφοράς έχουν λιγότερες πιθανότητες να συνιστούν διάκριση λόγω φυλής, εθνοτικής συμπεριφοράς ή θρησκείας (βλ. παρακάτω ενότητα 2.4).

Όπως θα αναφερθεί παρακάτω στα κεφάλαια 2 και 3, η ανάλυση προφίλ μπορεί να αποβεί προβληματική όταν δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πληροφορίες που να βοηθούν στον εντοπισμό μεμονωμένων υπόπτων, αλλά τα προφίλ βασίζονται σε γενικά χαρακτηριστικά όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία αντί για τη συμπεριφορά. Αν η αστυνομία συσχετίζει συνήθως τις μειονότητες από ένα συγκεκριμένο φυλετικό, εθνοτικό ή θρησκευτικό περιβάλλον με παραβατική συμπεριφορά, τότε η ανάλυση προφίλ μπορεί να συνιστά διάκριση. Αυτό συμβαίνει επειδή η απόφαση για αστυνομικές ενέργειες μπορεί να καθορίζεται με κριτήριο τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία ενός ατόμου και όχι με άλλους πιο συναφείς παράγοντες, σχετικούς με τη συμπεριφορά. Η χρήση της ανάλυσης προφίλ με τρόπο που να συνιστά φυλετική διάκριση δεν είναι μόνο παράνομη αλλά έχει επίσης αμφισβητηθεί η αποτελεσματικότητά της στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας (όπως θα αναφερθεί σε επόμενα κεφάλαια).

Ο χαρακτηρισμός μπορεί να λάβει χώρα σε οργανωτικό ή/και λειτουργικό επίπεδο. Είναι σχετικά εύκολο να διακρίνουμε σε οργανωτικό επίπεδο την έκνομη ανάλυση προφίλ που συνιστά διάκριση. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, όταν εκδίδονται σαφείς γραπτές ή προφορικές οδηγίες σε υψηλό επίπεδο (από κυβερνητικούς αξιωματούχους ή διοικητές της αστυνομίας), με τις οποίες αναθέτουν στους υπαλλήλους να προβαίνουν σε ενέργειες επιβολής με στόχο συγκεκριμένες ομάδες.

Σε λειτουργικό επίπεδο, ο χαρακτηρισμός μπορεί να προκύψει με πιο έμμεσο τρόπο, όταν οι υπάλληλοι των αρχών επιβολής του νόμου εφαρμόζουν στερεότυπα ή γενικεύσεις με βάση τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία. Αυτή η τάση μπορεί να έχει ως συνειδητό κίνητρο προσωπικές προκαταλήψεις ή ενδέχεται οι υπάλληλοι να μην συνειδητοποιούν τον βαθμό στον οποίο εφαρμόζουν γενικεύσεις και στερεότυπα που μπορεί να έχουν διαμορφώσει οι ίδιοι. (?)

(?) «Όπως και με άλλες συστημικές πρακτικές, ο φυλετικός χαρακτηρισμός μπορεί να είναι ενουσιδητος ή ασυνείδητος, εκούσιος ή ακούσιος. Ο φυλετικός χαρακτηρισμός από αστυνομικούς μπορεί να είναι ασυνείδητος». Υπόθεση *The Queen κατά Campbell*, Δικαστήριο Κεμπέκ (παιδικό τμήμα), Απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2005, παρ. 34.

1.2.2. Χαρακτηρισμός μέσω «εξόρυξης δεδομένων»

Όπως προαναφέρθηκε, ο παρών οδηγός θα εστιάσει στον «εθνοτικό χαρακτηρισμό» στο πλαίσιο της άσκησης της αστυνομικής εξουσίας για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων. Ωστόσο, για λόγους πληρότητας, ο οδηγός θα παρουσιάσει συνοπτικά μέσω της ακόλουθης περιπτωσιολογικής μελέτης τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές επιβολής του νόμου χρησιμοποιούν την «εξόρυξη δεδομένων» και τις «αποθήκες δεδομένων» με παρόμοιο τρόπο όπως οι ερευνητές αγοράς ή οι ασφαλιστικές εταιρείες.

Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, η γερμανική αστυνομία πραγματοποίησε μηχανογραφημένη έρευνα με σκοπό να εντοπίσει τους λεγόμενους «εν δυνάμει τρομοκράτες», δηλαδή άτομα που έχουν εκπαιδευτεί για μελλοντικές επιθέσεις, αλλά προς το παρόν παραμένουν ενταγμένοι στην κοινωνία και απέχουν από κάθε δραστηριότητα που μπορεί να δημιουργήσει υποψίες εις βάρος τους. Για τον σκοπό αυτό, οι αρχές δημιούργησαν ένα προφίλ, αναζητώντας άνδρες ηλικίας 18-40 ετών που ήταν ή είχαν υπάρξει φοιτητές, ήταν ισλαμιστές ή κατάγονταν από έναν συγκεκριμένο κατάλογο 26 χωρών. Η αναζήτηση πραγματοποιήθηκε την περίοδο 2001-2003 και υπέδειξε περίπου 32.000 άτομα που πληρούσαν όλα τα κριτήρια. Στη διάρκεια της διαδικασίας, τα προσωπικά δεδομένα 200.000-300.000 ατόμων αποθηκεύτηκαν στη βάση δεδομένων. Ωστόσο, η έρευνα βάσει προφίλ μέσω υπολογιστή δεν οδήγησε σε καμία σύλληψη.

Το 2006, το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η συγκεκριμένη έρευνα βάσει προφίλ ήταν παράνομη. Έκρινε ότι παραβίαζε το ατομικό δικαίωμα αυτοδιάθεσης των προσωπικών πληροφοριών (άρθρο 2 παράγραφος 1 της βασικής νομοθεσίας) και το άρθρο 1 παράγραφος 1 της βασικής νομοθεσίας περί προστασίας της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, καταρχήν, η εξόρυξη δεδομένων μπορεί να αποτελέσει νόμιμο μέσο για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, αλλά ότι μια τέτοια σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (η οποία επιπλέον στιγμάτιζε τους αλλοδαπούς μουσουλμάνους) θα ήταν δικαιολογημένη μόνο αν υπήρχε άμεσος και συγκεκριμένος κίνδυνος. Στην προκειμένη περίπτωση ο κίνδυνος ήταν μια υποθετική μελλοντική επίθεση. Αν και το Δικαστήριο δεν απεφάνθη κατά πόσον η ανάλυση προφίλ αυτή καθεαυτή παραβιάζει την απαγόρευση των διακρίσεων, η απόφαση δείχνει ότι η εξόρυξη δεδομένων μπορεί εκ των πραγμάτων να έρθει σε σύγκρουση με κανόνες που αφορούν την ιδιωτική ζωή και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2. Διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού

Ο όρος «εθνοτικός χαρακτηρισμός» χρησιμοποιείται ευρέως από τα μέσα ενημέρωσης, από υπευθύνους εκστρατειών υπέρ των πολιτικών ελευθεριών, από νομικούς εμπειρογνώμονες και από πολιτικούς. Ωστόσο, δεν έχει επακριβή σημασία και χρησιμοποιείται με ποικίλους τρόπους. Η χρήση του όρου «εθνοτικός χαρακτηρισμός» για την περιγραφή του έκνομου χαρακτηρισμού μπορεί να είναι παραπλανητική, επειδή είναι δυνατό η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία να αποτελούν μέρος ενός προφίλ χωρίς να παραβιάζεται η νομοθεσία. Το παρόν κεφάλαιο εξηγεί πότε είναι έκνομος ο χαρακτηρισμός που περιλαμβάνει παράγοντες όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή και η θρησκεία. Για την περιγραφή αυτής της κατάστασης χρησιμοποιείται ο όρος «διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού».

***** Στις διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού περιλαμβάνονται:

- Η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός ατόμου σε σχέση με άλλα άτομα που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση (με άλλα λόγια «διάκριση»), μέσω π.χ. της άσκησης αστυνομικών εξουσιών όπως η επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων
- Αποφάσεις για την άσκηση αστυνομικών εξουσιών στηριζόμενες μόνο ή κυρίως στη φυλή, στην εθνοτική καταγωγή ή στη θρησκεία του εν λόγω ατόμου.

Στη συνέχεια εξηγούνται βήμα προς βήμα τα συστατικά χαρακτηριστικά της διάκρισης. Επακολούθως, η έννοια αυτή εφαρμόζεται στην πρακτική του χαρακτηρισμού.

2.1. Τι σημαίνει «διάκριση»;

Η διάκριση στο πλαίσιο του χαρακτηρισμού είναι συνήθως «άμεση» διάκριση, η οποία αναγνωρίζεται εύκολα επειδή συνίσταται σε **διακριτική μεταχείριση** που στηρίζεται σε **αβάσιμα κριτήρια**. Σύμφωνα με την οδηγία για τη φυλετική ισότητα⁽⁹⁾, η οποία αποτελεί ένα από τα βασικά νομοθετικά μέσα για τη ρύθμιση του θέματος, «συντρέχει διάκριση όταν για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής

⁽⁹⁾ Άρθρο 2 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ της 29ης Ιουνίου 2000 περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής [2000] ΕΕ L180/22.

καταγωγής, σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύχανε ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση». Ένα τυπικό παράδειγμα είναι η επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων μέλους εθνοτικής μειονότητας από την αστυνομία, με την υποψία ότι διέπραξε κάποιο αδίκημα, *μόνο ή κυρίως* επειδή ακριβώς είναι μέλος της εν λόγω εθνοτικής μειονότητας.

Η διάκριση μπορεί επίσης να είναι «έμμεση». Αυτή η περίπτωση θα συζητηθεί παρακάτω, στην ενότητα 2.5.

2.1.1. Διακριτική μεταχείριση

Η διακριτική μεταχείριση αυτή καθεαυτή δεν είναι κατ' ανάγκη μη αποδεκτή. Ως ανθρώπινα όντα, όλοι έχουμε προτιμήσεις και κάνουμε επιλογές με βάση αυτές τις προτιμήσεις, είτε αυτές συνδέονται με βαθιές πεποιθήσεις είτε με παρορμήσεις. Διαφοροποιούμεστε καθημερινά με τις επιλογές που κάνουμε σχετικά με το πώς ή ποιον συναναστρεφόμαστε καθώς και σχετικά με πιο στοιχειώδεις πτυχές της ζωής μας όπως το φαγητό, η ενδυμασία ή τα μέρη ή οι τρόποι με τους οποίους ψωνίζουμε. Τα κίνητρά μας μπορούν να βασίζονται ακόμα και σε προκαταλήψεις οι οποίες θεωρούνται κοινωνικά επιζήμιες, όπως ο σεξισμός ή ο ρατσισμός.

Ο νόμος τείνει να μην παρεμβαίνει στις επιλογές μας όταν αυτές έχουν αποκλειστικά προσωπικό χαρακτήρα. Για παράδειγμα, η απόφαση μιας γυναίκας να μην κάνει μαθήματα οδήγησης με άνδρα δάσκαλο επειδή θεωρεί τους άνδρες επιθετικούς και δυσάρεστους μπορεί να θεωρηθεί σεξιστική, αλλά δεν τιμωρείται από τον νόμο, στο βαθμό που αφορά την ιδιωτική ζωή της συγκεκριμένης γυναίκας. Σε διαφορετική περίπτωση, η άρνηση μιας δασκάλας οδήγησης να παραδώσει, για τους ίδιους λόγους, μαθήματα σε άνδρες μαθητές, συνιστά ενδεχομένως διακριτική μεταχείριση η οποία αφορά τη δημόσια σφαίρα.

2.1.2. Αβάσιμα κριτήρια

Διακριτική μεταχείριση σημαίνει διαφορετική (λιγότερο ευνοϊκή) μεταχείριση κάποιου σε σχέση με τους άλλους όταν όλοι βρίσκονται σε μια σχετικά παρόμοια ή συγκρίσιμη κατάσταση. Αυτό δεν είναι επιτρεπτό όταν λαμβάνει χώρα σε «δημόσιο» πλαίσιο και στηρίζεται σε «απαγορευμένα» κριτήρια. Παραδείγματα των κριτηρίων αυτών παρατίθενται ρητώς στις διάφορες οδηγίες για την απαγόρευση των διακρίσεων και περιλαμβάνουν τη φυλή ή την εθνοτική καταγωγή, την ηλικία, την αναπηρία, το γενετήσιο προσανατολισμό, το φύλο και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις. Ο παρών οδηγός εστιάζει στα κριτήρια εκείνα

που σχετίζονται με τον εθνοτικό χαρακτηρισμό: φυλή, εθνοτική καταγωγή ή θρησκεία.

Έτσι, για παράδειγμα, όταν η αστυνομία μεταχειρίζεται ένα άτομο διαφορετικά από άλλα που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση με μοναδικό ή κύριο λόγο την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία του, αυτό συνιστά παράνομη διάκριση. Παρόλα αυτά, είναι εξαιρετικά δύσκολο, τόσο από νομική όσο και από πρακτική άποψη, να εξακριβωθεί εάν μια συγκεκριμένη απόφαση ελήφθη με *μοναδικά* κριτήρια την εθνοτική καταγωγή και τη θρησκεία, χωρίς να σταθμίζεται με άλλες πιθανώς συναφείς παραμέτρους. Το ζήτημα αυτό και οι περίπλοκες διαστάσεις του εξετάζονται στις παραγράφους που ακολουθούν.

2.2. Πώς σχετίζονται οι διακρίσεις με τον εθνοτικό χαρακτηρισμό;

Υπάρχει μια καθιερωμένη αρχή του διεθνούς δικαίου σύμφωνα με την οποία **οι άμεσες διακρίσεις λόγω φυλής, εθνοτικής καταγωγής ή θρησκείας δεν μπορούν ποτέ να θεωρηθούν δικαιολογημένες ή νόμιμες**. Η απαγόρευση αυτή των άμεσων διακρίσεων είναι τόσο θεμελιώδης που το διεθνές δίκαιο δεν τις επιτρέπει ακόμα και σε περιπτώσεις δημόσιας έκτακτης ανάγκης.⁽⁹⁾ Σε αυτές περιλαμβάνονται και οι περιπτώσεις σοβαρών απειλών κατά της ασφάλειας.

Την περίοδο δημοσίευσης του παρόντος οδηγού φαίνεται πως κανένα δικαστήριο ευρωπαϊκής αρμοδιότητας δεν είχε μέχρι τη στιγμή εκείνη εκδώσει απόφαση που να αφορά **συγκεκριμένα** την έννοια του εθνοτικού χαρακτηρισμού στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια υπήρξαν διάφορες δικαστικές υποθέσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο που αφορούσαν άτομα τα οποία είχαν υποβληθεί σε ελέγχους από την αστυνομία ή τις υπηρεσίες μετανάστευσης. Οι υποθέσεις αυτές αποτέλεσαν αφορμή για τη θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων σχετικά με την πρακτική του χαρακτηρισμού και περιγράφονται στην παρουσίαση που ακολουθεί.

Μια υπόθεση του 2009, στην οποία η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα διαπίστωσε παράνομη διάκριση λόγω φυλετικού χαρακτηρισμού –αν και ο όρος δεν διατυπώνεται ρητώς στην απόφαση– είναι η υπόθεση *Rosalind Williams Lecraft κατά Ισπανίας*. Η απόφαση είναι άκρως σημαντική καθώς είναι η πρώτη φορά που ένα όργανο των Ηνωμένων Εθνών αποφαίνεται κατά αστυνομικών ελέγχων εξακρίβωσης στοιχείων με φυλετικά και εθνοτικά κριτήρια. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η προσφεύγουσα βρισκόταν

⁽⁹⁾ Άρθρο 4 παράγραφος 1 του διεθνούς συμφώνου για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR). Βλ.: Επιτροπή ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (2001), παρ. 8, SCHEININ (2007), παρ. 41.

στην αποβάθρα ενός σιδηροδρομικού σταθμού στην Ισπανία όταν της ζητήθηκε από έναν αστυνομικό να επιδείξει στοιχεία ταυτότητας. Η προσφεύγουσα ζήτησε να μάθει τον λόγο για τον οποίο ήταν η μοναδική στην αποβάθρα που υποβαλλόταν σε εξακρίβωση στοιχείων και έλαβε την ακόλουθη απάντηση: «Επειδή είστε μαύρη». Η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα έκρινε ότι, αν και είναι κατά κανόνα θεμιτή η εξακρίβωση στοιχείων για σκοπούς δημόσιας ασφάλειας, αποτροπής της εγκληματικότητας και ελέγχου της παράνομης μετανάστευσης, «κατά τη διενέργεια των ελέγχων αυτών, τα σωματικά ή εθνοτικά χαρακτηριστικά των ατόμων που υποβάλλονται σε έλεγχο δεν πρέπει να θεωρούνται ενδεικτικά ενός παράνομου, ενδεχομένως, καθεστώτος παραμονής στη χώρα, ούτε οι επιτόπιοι έλεγχοι εξακρίβωσης στοιχείων μπορούν να στοχεύουν πρόσωπα με συγκεκριμένα σωματικά χαρακτηριστικά ή συγκεκριμένη εθνοτική καταγωγή. Κάτι τέτοιο όχι μόνο θίγει την αξιοπρέπεια των εμπλεκόμενων ατόμων, αλλά συν τοις άλλοις ευνοεί την εξάπλωση ξενοφοβικών νοοτροπιών στον ευρύτερο πληθυσμό, γεγονός που δεν συνάδει με μια αποτελεσματική πολιτική για την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων». ⁽¹⁰⁾

Στο πλαίσιο του χαρακτηρισμού βάσει προφίλ, ας υποθέσουμε ότι εκτυλίσσεται μια αντιτρομοκρατική επιχείρηση:

Σε μια ευρωπαϊκή πρωτεύουσα, δόθηκε στην αστυνομία η εξουσία να προβαίνει σε επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων κάθε ατόμου το οποίο κρίνει ότι μπορεί να εμπλέκεται σε τρομοκρατικές ενέργειες. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τα άτομα που εμπλέκονται στις πιθανές επιθέσεις, εκτός από το γεγονός ότι η απειλή θεωρείται πως προέρχεται από μια ομάδα με διασυνδέσεις με την Αλ-Κάιντα. Οι αστυνομικοί προβαίνουν σε επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων ως επί το πλείστον νέων ανδρών με εμφάνιση «μουσουλμάνου» ή «Ασιάτη» ⁽¹¹⁾ και όχι ατόμων άλλων εθνοτικών ομάδων, επειδή οι πρώτοι ανταποκρίνονται στο προφίλ του τρομοκράτη που τους έχει δοθεί από τους ανωτέρους τους.

Με βάση τους κανόνες που θεσπίζονται από το διεθνές δίκαιο και τις διάφορες δικαστικές υποθέσεις, από το προηγούμενο σενάριο μπορούν να συναχθούν τα ακόλουθα συμπεράσματα: στις περιπτώσεις όπου η επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία διενεργείται βάσει μόνο ή κυρίως της φυλής, της εθνοτικής καταγωγής ή της θρησκείας, αυτό συνιστά άμεση διάκριση και είναι παράνομη. Με τον όρο «κυρίως» εννοείται ότι ο αστυνομικός δεν θα είχε προβεί σε εξακρίβωση αν δεν επρόκειτο για τη συγκεκριμένη φυλή, εθνοτική καταγωγή ή θρησκεία. Παρότι είναι αποδεκτό για τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία να είναι **ένας** από τους παράγοντες που λαμβάνει υπόψη ο

⁽¹⁰⁾ *Rosalind Williams Lecraft κατά Ισπανίας* Comm αριθ. 1493/2006, 30 Ιουλίου 2009, παρ. 7.2. Η γνώμη του ΕΔΑΔ εξετάζεται παρακάτω, βλ. *Timishev κατά Ρωσίας*, προσφυγή αριθ. 55762/00, 13 Δεκεμβρίου 2005.

⁽¹¹⁾ Εδώ ως «Ασιάτες» νοούνται τα άτομα που κατάγονται από την Ινδία, το Πακιστάν ή το Μπαγκλαντές.

αστυνομικός, **δεν μπορεί να είναι ο μοναδικός ή ο κύριος λόγος** για την εξακρίβωση. Αυτό επεξηγείται περαιτέρω παρακάτω στο κεφάλαιο 2.

***** Η επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων με μοναδικό ή κύριο λόγο τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία του ατόμου συνιστά άμεση διάκριση και είναι παράνομη. ⁽¹²⁾

2.3. Γιατί είναι παράνομες οι διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού;

Ο εθνοτικός χαρακτηρισμός είναι παράνομος επειδή μπορεί να υπονομεύσει τις σχέσεις μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων, καθώς και επειδή προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Είναι επιζήμιος τόσο για την κοινωνία, επειδή μπορεί να δημιουργήσει ένταση και δυσπιστία μεταξύ διαφόρων κοινοτήτων, όσο και για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, επειδή αγνοεί το γεγονός πως ο καθένας από εμάς είναι ένα μοναδικό άτομο. Αυτό που απαιτεί ο νόμος είναι η μεταχείριση κάθε ατόμου ως ξεχωριστού προσώπου. Παρότι είναι αλήθεια ότι οι ισλαμιστές εξτρεμιστές τρομοκράτες που συσχετίζονται με τέτοιου είδους απειλές τείνουν να έχουν μουσουλμανική ή ασιατική εμφάνιση, αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει στην υπόθεση ότι όλοι όσοι έχουν μουσουλμανική ή ασιατική εμφάνιση τείνουν να είναι τρομοκράτες. ⁽¹³⁾ Όπως το έθεσε ο Λόρδος Hope (Λόρδος Δικαστής

⁽¹²⁾ Αυτή η δήλωση αρχής δεν αποτελεί απευθείας παράθεση της νομολογίας, αλλά εξάγεται από τον συλλογισμό των κύριων αποφάσεων επί του θέματος. Βλ. π.χ. ΕΔΑΔ *Timishev κατά Ρωσίας*, παρ. 58: «το Δικαστήριο θεωρεί ότι καμία διαφορά στη μεταχείριση που βασίζεται αποκλειστικά ή σε καθοριστικό βαθμό στην εθνοτική καταγωγή ενός ατόμου δεν μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά στο πλαίσιο μιας σύγχρονης δημοκρατικής κοινωνίας η οποία στηρίζεται στις αρχές του πλουραλισμού και του σεβασμού των διαφορετικών πολιτισμών». Κατ' αναλογία, βλ. ΕΔΑΔ *Abdulaziz, Cabales και Balkandali κατά ΗΒ*, αιτ. αριθ. 9214/80, 28 Μαΐου 1985, παρ. 78. Βλ. επίσης για το θέμα αυτό: Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, *Rosalind Williams Lecraft κατά Ισπανίας* Comm αριθ. 1493/2006, 30 Ιουλίου 2009, παρ. 7.2, CERD (2002), συμπερασματικές παρατηρήσεις, παρ. 9, CERD (2005), παρ. 20. Βλ. επίσης: Λόρδος Hope στη Βουλή των Λόρδων *R (σχετικά με την προσφυγή των Gillan et al. κατά Commissioner of the Metropolitan Police et al.)* [2006] UKHL 12, παρ. 44, Βαρώνη Hale στη Βουλή των Λόρδων *R κατά Immigration Officer at Prague Airport et al, ex p. European Roma Rights Centre et al.* [2004] UKHL 55, παρ. 73.

⁽¹³⁾ Ο Λόρδος Hope, διευκρινίζοντας το σημείο αυτό στην υπόθεση *Gillan* αναφέρεται στη δήλωση της Βαρώνης Hale σχετικά με την πολιτική των υπηρεσιών μετανάστευσης να αντιμετωπίζουν τους Ρομά ταξιδιώτες με μεγαλύτερη καχυποψία (όσον αφορά κατά πόσον προτίθενται να υποβάλουν αίτηση ασύλου κατά την είσοδό τους στο ΗΒ) από άλλους ταξιδιώτες. Η Βαρώνη Hale δήλωσε ότι ένας υπάλληλος «μπορεί να ενεργεί με βάση πεποιθήσεις σχετικά με μέλη της... εν λόγω φυλετικής ομάδας που συχνά είναι αληθείς και οι οποίες, αν αληθεύουν, αποτελούν βάσιμο λόγο για τη συγκεκριμένη λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση. Ωστόσο, «αυτό που μπορεί να ισχύει για μια ομάδα μπορεί να μην ισχύει για ένα σημαντικό μέρος των ατόμων μέσα στην εν λόγω ομάδα». UKHL *R κατά Immigration Officer at Prague Airport et al, ex p. European Roma Rights Centre et al.* [2004] UKHL 55, παρ. 82. Η Βαρώνη Hale παραθέτει τον Hartmann J στην υπόθεση *Equal Opportunities Commission κατά Director of Education* [2001] HKLRD 690, παρ. 86.

(Law Lord) στη Βουλή των Λόρδων (House of Lords) του ΗΒ στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση *Gillan*):

«Ο λόγος για τον οποίο κρίνεται παράνομο για μια δημόσια αρχή να προβαίνει σε φυλετικές διακρίσεις είναι ότι οι εντυπώσεις σχετικά με τη συμπεριφορά κάποιων ατόμων μιας φυλετικής ομάδας μπορεί να μην ισχύουν για την ομάδα ως σύνολο.»⁽¹⁴⁾

Για παρόμοιους λόγους, οι διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού μπορούν να θεωρηθούν αντιπαραγωγικές. Η λήψη μέτρων βάσει παράνομου χαρακτηρισμού μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των φυλετικών εντάσεων, να καλλιεργήσει τη δυσαρέσκεια των μειονοτήτων απέναντι στην αστυνομία και την πλειονότητα του πληθυσμού. Σχετικά με το θέμα αυτό, το δίκτυο ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισημαίνει:

«Οι συνέπειες της διαφορετικής μεταχείρισης ατόμων που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση σύμφωνα με την υποτιθέμενη «φυλή» ή την εθνοτική καταγωγή τους είναι [τόσο]... ευρείες όσο αφορά τη δημιουργία αισθημάτων διαχωρισμού και δυσαρέσκειας, την αναπαραγωγή στερεοτύπων, καθώς και την άκριτη εγκληματοποίηση ορισμένων κατηγοριών ατόμων η οποία ενισχύει με τη σειρά της στερεοτυπικούς συσχετισμούς μεταξύ εγκληματικότητας και εθνοτικής καταγωγής, ώστε η διαφορετική μεταχείριση ατόμων με αυτά τα κριτήρια θα πρέπει καταρχήν να θεωρείται παράνομη υπό οποιοσδήποτε συνθήκες.»⁽¹⁵⁾

Σε περίπτωση που πλήττονται οι σχέσεις με το κοινό, αυτό μπορεί επίσης να έχει αρνητικές επιπτώσεις στη συλλογή πληροφοριών ασφάλειας και σε άλλες μορφές συνεργασίας με τις μειονοτικές κοινότητες. Αυτό εξετάζεται περαιτέρω παρακάτω στην ενότητα 3.3.

2.4. Χαρακτηρισμός βάσει προφίλ εντός των ορίων του νόμου

Όπως επισημάναμε ήδη στο πρώτο κεφάλαιο, η χρήση προφίλ δεν είναι από μόνη της παράνομη, αποτελεί δε θεμιτό μέσο επιβολής του νόμου. Η ενότητα που ακολουθεί εξετάζει τι συνεπάγεται αυτό για τις αρχές επιβολής του νόμου και διασαφηνίζει τη διαφορά ανάμεσα στις νόμιμες και στις αθέμιτες

⁽¹⁴⁾ Απόφαση του Λόρδου Hope, *R (σχετικά με την προσφυγή Gillan et al.) κατά Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, παρ. 44. Βλ. απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση *Gillan και Quinton κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΑΔ, προσφυγή αριθ. 4158/05, 12 Ιανουαρίου 2010.

⁽¹⁵⁾ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΟΜΟΝΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΕ (2006), παρ. 54.

δραστηριότητες ή πολιτικές επιβολής του νόμου στο πλαίσιο του εθνοτικού χαρακτηρισμού.

Προκειμένου η αστυνομία να ασκεί νόμιμα την εξουσία της για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων σε υπόπτους πρέπει να στηρίζεται σε ένα προφίλ που δεν καθορίζεται αποκλειστικά από τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία. ⁽¹⁶⁾ Αυτό δεν σημαίνει ότι η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία πρέπει να αγνοούνται. Ωστόσο, όλοι οι πολίτες πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο εκτός αν υπάρχει συγκεκριμένος λόγος για να αποτελέσει κάποιος αντικείμενο διαφορετικής μεταχείρισης. Σχετικά με το θέμα αυτό, ο ευρωπαϊκός κώδικας αστυνομικής δεοντολογίας αναφέρει:

«Η αστυνομία πρέπει να εκτελεί τα καθήκοντά της με δίκαιο τρόπο, καθοδηγούμενη ιδίως από τις αρχές της αμεροληψίας και της μη διάκρισης.» ⁽¹⁷⁾

Μπορεί η εθνοτική καταγωγή, η φυλή ή η θρησκεία να είναι ένας λόγος που εγείρει τις υποψίες ενός αστυνομικού, αλλά ο αστυνομικός πρέπει να στηριχθεί και σε άλλα στοιχεία για να προχωρήσει. Το ποια ακριβώς είναι αυτά τα «άλλα στοιχεία» εξαρτάται από τις απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας. Το συνηθισμένο σημείο εκκίνησης είναι η ύπαρξη «βάσιμων λόγων» για να θεωρηθεί κάποιος «ύποπτος» (π.χ. με βάση ύποπτη ή ασυνήθιστη συμπεριφορά σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο). ⁽¹⁸⁾ Σε μερικές περιπτώσεις ενδέχεται να ισχύουν λιγότερο αυστηρά κριτήρια, τα οποία επιτρέπουν την άσκηση εξουσίας με βάση την επαγγελματική διαίσθηση. ⁽¹⁹⁾

Φυσικά, δεν είναι κατ' ανάγκη παράνομη η επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων κάποιου που ανήκει σε μια εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική μειονότητα. Μερικές φορές, η εθνοτική καταγωγή, η φυλή ή η θρησκεία μπορούν να αποτελέσουν εύλογο κριτήριο το οποίο λαμβάνουν υπόψη οι αστυνομικοί. Έστω, για παράδειγμα, ότι σύμφωνα με διαθέσιμες πληροφορίες θα διαπραχθεί ληστεία σε μια συγκεκριμένη περιοχή της πόλης από μια εγκληματική οργάνωση κινεζικής προέλευσης. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι αστυνομικοί δικαιούνται να

⁽¹⁶⁾ Αυτό ισχύει ακόμα και όταν η εξουσία που δίνεται στις αστυνομικές δυνάμεις μοιάζει ιδιαίτερα εκτεταμένη. Για παράδειγμα, οι τα άρθρα 44-47 του βρετανικού νόμου του 2000 περί τρομοκρατίας επιτρέπουν στους αστυνομικούς να υποβάλλουν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων οποιονδήποτε προκειμένου να διεξάγουν έρευνα για ορισμένα αντικείμενα, χωρίς να απαιτούνται εύλογες υποψίες ότι έχει διαπραχθεί αδίκημα. Ωστόσο, η Βουλή των Λόρδων του ΗΒ δήλωσε ότι αυτή η εξουσία πρέπει και πάλι να ασκείται σύμφωνα με την αρχή της μη διάκρισης. *R (σχετικά με την προσφυγή Gillan et al. κατά Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12. Βλ. επίσης απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση *Gillan και Quinton κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, ΕΔΑΔ, προσφυγή αριθ. 4158/05, 12 Ιανουαρίου 2010.

⁽¹⁷⁾ Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (2001), παρ. 40.

⁽¹⁸⁾ Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (2001), παρ. 40.

⁽¹⁹⁾ Λόρδος Brown στη UKHL *R (σχετικά με την προσφυγή Gillan et al. κατά Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, παρ. 78-79.

θεωρήσουν τη φυλετική εμφάνιση ένα σχετικό κριτήριο για να αποφασίσουν αν ένα άτομο είναι πιθανός ύποπτος.⁽²⁰⁾ Αυτό που απαιτεί ο νόμος είναι να υπάρχει και κάποιος άλλος λόγος εκτός από τη φυλή για να μεταχειριστούν οι αστυνομικοί ένα άτομο διαφορετικά από τους άλλους πολίτες. Ο λόγος αυτός πρέπει να αφορά συγκεκριμένα το εν λόγω άτομο.⁽²¹⁾ Μπορεί να οφείλεται στο ότι συμπεριφέρεται ύποπτα ή μεταφέρει ένα ασυνήθιστο αντικείμενο ή ξεχωρίζει με κάποιον άλλο τρόπο.⁽²²⁾ Μπορεί να υπάρχει συγκεκριμένη περιγραφή ενός υπόπτου που ταιριάζει με αυτό το άτομο. Αυτό που είναι ουσιαστικό είναι να μην είναι η εθνοτική καταγωγή, η φυλή ή η θρησκεία αυτού του ατόμου ο μοναδικός ή ο κύριος λόγος για την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων ή για οποιαδήποτε άλλη αστυνομική ενέργεια.

Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα επιτρέπεται στους αστυνομικούς η επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων ατόμων μιας συγκεκριμένης φυλετικής, εθνοτικής ή θρησκευτικής ομάδας σε ορισμένες περιστάσεις. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει όμως ότι αυτή η ενέργεια δεν βασίζεται αποκλειστικά στην φυλή, εθνοτική καταγωγή ή θρησκεία τους. Έστω, για παράδειγμα, μια υπόθεση όπου εμπλέκεται μια ομάδα παράνομων μεταναστών, οι οποίοι είναι όλοι μη «λευκοί» και αποφάσισαν να καταλάβουν ένα δημόσιο κτίριο για να διαμαρτυρηθούν για την άρνηση να τους χορηγηθούν άδειες παραμονής. Αυτά τα άτομα διαμαρτυρήθηκαν ανοιχτά για το γεγονός ότι η παραμονή τους δεν έχει νομιμοποιηθεί μέσω της χορήγησης άδειας. Η αστυνομία εκκένωσε το κτίριο και πραγματοποίησε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων μόνο στα άτομα εκείνα που συνέβαινε να είναι μη «λευκά». Αν και η αστυνομία επικεντρώθηκε μόνο στα μη «λευκά» άτομα, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι προέβη σε φυλετική ή εθνοτική διάκριση. Αυτό συνέβη επειδή είχε άλλους λόγους για να υποπτευτεί ότι αυτά τα άτομα μπορεί να είχαν διαπράξει αδίκημα (παράνομη παραμονή στη χώρα). Οι λόγοι για να το πιστεύει αυτό οφείλονταν σε δηλώσεις των ίδιων των ατόμων. Ο λόγος για να τα μεταχειριστεί διαφορετικά από τους άλλους πολίτες ήταν ότι βρίσκονταν αντικειμενικά σε διαφορετική κατάσταση αφού είχαν παραδεχθεί ότι βρίσκονταν παράνομα στη χώρα.⁽²³⁾

⁽²⁰⁾ Βαρόνη Hale, UKHL R κατά *Immigration Officer at Prague Airport et al*, ex p. *European Roma Rights Centre et al.* [2004] UKHL 55, παρ. 92. Παρόμοια, Λόρδος Scott στη UKHL R (*on the application of Gillan et al.*) κατά *Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, παρ. 80, 81, 45.

⁽²¹⁾ «Είναι άλλο να αποδεχόμαστε ότι η εθνοτική καταγωγή ενός ατόμου αποτελεί μέρος (και μερικές φορές πολύ σημαντικό μέρος) του προφίλ αυτού και άλλο (και σαφώς απαράδεκτο) να χαρακτηρίζουμε κάποιον αποκλειστικά και μόνο με κριτήριο την εθνοτική καταγωγή του. Όταν αποφασίζουν αν θα ασκήσουν ή όχι την εξουσία τους να υποβάλλουν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων υπόπτους, οι αστυνομικοί πρέπει προφανώς να λαμβάνουν υπόψη και άλλους παράγοντες.» Λόρδος Brown στη UKHL R (*σχετικά με την προσφυγή Gillan et al.*) κατά *Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, παρ. 91.

⁽²²⁾ Λόρδος Scott στη UKHL R (*σχετικά με την προσφυγή Gillan et al.*) κατά *Commissioner of the Metropolitan Police et al.* [2006] UKHL 12, παρ. 67.

⁽²³⁾ Αυτή ήταν η κατάσταση στην υπόθεση ΕΔΑΔ *Cissé κατά Γαλλία* (Παραδεκτό) προσφυγή αριθ. 51346/99, 16 Ιανουαρίου 2001.

Έστω ότι η κατάσταση ήταν λίγο διαφορετική, δηλαδή ότι κανένα από τα άτομα που διαμαρτύρονταν δεν είχε παραδεχθεί ανοιχτά ότι είχε διαπράξει αδικήμα. Αν οι αστυνομικοί έπρεπε να προβούν σε επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων όλων των μη «λευκών» ατόμων κατά την εκκένωση του κτιρίου απλώς και μόνο επειδή ήταν μη «λευκά», τότε αυτό θα συνιστούσε διάκριση. Οι αστυνομικοί θα έπρεπε να επικαλεστούν κάποιοιους άλλους λόγους για τους οποίους υποπεύονταν τα εν λόγω άτομα, όπως η συμπεριφορά τους. ⁽²⁴⁾

Ας εξετάσουμε ένα δεύτερο παράδειγμα. Έπειτα από μια σειρά βίαιων ληστειών στη Βιέννη, στην Αυστρία, οι οποίες διαπράχθηκαν υποθετικά από δύο άνδρες με σκούρο δέρμα, οι αστυνομικοί διατάχθηκαν να προβαίνουν σε επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων και σε έλεγχο της ταυτότητας όλων των μαύρων ανδρών που κυκλοφορούσαν σε ομάδες. Αυτό προκάλεσε δημόσια κατακραυγή και η διαταγή αναδιτυπώθηκε σε «μαύροι Αφρικανοί, ηλικίας περίπου 25 ετών και ύψους 1,70 μ., λεπτοί, που φορούν... πουπουλένιο μπουφάν». ⁽²⁵⁾ Μέσα σε μία ημέρα, η αστυνομία προέβη σε εξακρίβωση των στοιχείων 136 μαύρων ανδρών αλλά κανείς τους δεν βρέθηκε να έχει κάποια σχέση με τις ληστείες. ⁽²⁶⁾

Η επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων ατόμων με βάση την πρώτη περιγραφή υπόπτων μπορεί να θεωρηθεί δείγμα άμεσης διάκρισης, το δεύτερο προφίλ μάλλον όχι. Προφανώς, η εθνοτική καταγωγή των υπόπτων είναι σημαντική για την αναγνώρισή τους. Ωστόσο, δεν μπορεί να είναι η μόνη βάση για τη λήψη μέτρων επιβολής του νόμου ενάντια σε ένα πρόσωπο. Αυτό που προκύπτει από τις παραπάνω υποθέσεις είναι ότι η «υποψία» που απαιτείται να υπάρχει για να ενεργήσει η αστυνομία (είτε αυτό είναι η απαίτηση για «βάσιμους λόγους» είτε κάποια λιγότερο αυστηρά κριτήρια) θα πρέπει να βασίζεται στη συμπεριφορά ενός ατόμου ή σε άλλον παρόμοιο παράγοντα που το κάνει να ξεχωρίζει, θα πρέπει δε να μη βασίζεται σε χαρακτηριστικά όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία.

⁽²⁴⁾ Αυτό είναι παρόμοιο με την υπόθεση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών *Rosalind Williams Lecraft κατά Ισπανίας*, Comm αριθ. 1493/2006, 30 Ιουλίου 2009, όπου ένας αστυνομικός υπέβαλε σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων μια γυναίκα μόνο και μόνο επειδή ήταν μαύρη και αυτόματα υποπεύθηκε ότι ήταν παράνομη μετανάστρια, παρά το γεγονός ότι ο αστυνομικός δεν είχε άλλο λόγο για να πιστεύει ότι ήταν όντως έτσι.

⁽²⁵⁾ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΕΜΠΕΡΟΓΝΟΜΟΝΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΕ (2006), σ. 48.

⁽²⁶⁾ Διεθνής Αμνηστία (2009), σ. 35.

***** Ο χαρακτηρισμός θεωρείται διάκριση (και κατ' επέκταση παράνομη) όταν ασκείται αστυνομική εξουσία σε άτομα και ο μοναδικός ή ο κύριος λόγος γι' αυτό είναι η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία.

Προκειμένου να αποφεύγεται ο χαρακτηρισμός της διάκρισης για οποιαδήποτε απόφαση άσκησης αστυνομικής εξουσίας, η εν λόγω απόφαση θα πρέπει να βασίζεται σε παράγοντες άλλους εκτός από τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία ενός ατόμου, ακόμα και όταν η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία είναι σχετικές με τη συγκεκριμένη αστυνομική επιχείρηση ή πολιτική.

Η απαίτηση της ύπαρξης πρόσθετων παραγόντων που αφορούν ειδικά ένα συγκεκριμένο άτομο διασφαλίζει ότι οι αστυνομικοί δεν εφαρμόζουν μια διαδικασία ή πολιτική που αυτόματα συνδέει τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία με την παραβατική συμπεριφορά.

Η σύνδεση των «βάσιμων λόγων» για τον εντοπισμό ενός υπόπτου με στοιχεία συμπεριφοράς που αφορούν ειδικά ένα συγκεκριμένο άτομο μειώνει τον κίνδυνο διάκρισης λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού.

2.5. Έμμεσες διακρίσεις στο πλαίσιο του εθνοτικού χαρακτηρισμού

Σε περίπτωση που οι αστυνομικοί έχουν εντολή ή αποφασίζουν οι ίδιοι λόγω συνειδητών ή ασυνειδητών προκαταλήψεων να προβούν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων με βάση τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία των ατόμων, αυτό συνιστά άμεση διάκριση. Το κριτήριο που εφαρμόζεται (ακόμα κι αν έχει τη μορφή μόνο προσωπικής προκατάληψης) για να αποφασίσουν αν θα μεταχειριστούν διαφορετικά το εν λόγω άτομο είναι

καταφανώς αθέμιτο. Ωστόσο, υπάρχει και το ενδεχόμενο έμμεσων διακρίσεων. Στις έμμεσες διακρίσεις περιλαμβάνονται: ⁽²⁷⁾

- a. Η εφαρμογή κανόνα που είναι εκ πρώτης όψευς ουδέτερος (π.χ. έλεγχος μόνο ενός στα δέκα αυτοκίνητα στην πόλη X τις ώρες 21:00-01:00),
 - β. Αλλά ο οποίος στην πράξη μπορεί να έχει δυσμενέστερες επιπτώσεις σε μια συγκεκριμένη εθνοτική, φυλετική ή θρησκευτική ομάδα σε σύγκριση με άλλες ομάδες (π.χ. 60% του πληθυσμού στην πόλη X που οδηγούν τις ώρες αυτές είναι αфро-καριβικής καταγωγής, παρότι ο συγκεκριμένος πληθυσμός στην πόλη και τα περίχωρα δεν υπερβαίνει το 30%).
- Ωστόσο, είναι δυνατό οι έμμεσες διακρίσεις να είναι θεμιτές όταν υπάρχει η σχετική αιτιολόγηση. Οι έμμεσες διακρίσεις θεωρούνται αιτιολογημένες όταν:
- a. Η διαφορετική μεταχείριση έχει νόμιμο σκοπό (π.χ. έλεγχος για κλεμμένα οχήματα),
 - β. Η ενέργεια είναι ανάλογη της επίτευξης του σκοπού αυτού (π.χ. διαπιστώθηκε ότι στην πόλη X σημειώνονται πολλές κλοπές οχημάτων).

Παρότι τα δικαστήρια έχουν αποδεχθεί ότι μπορούν να υπάρχουν έμμεσες διακρίσεις, είναι δύσκολο για ένα άτομο να τεκμηριώσει μια υπόθεση έμμεσης διάκρισης ή ότι η αιτιολόγηση που χρησιμοποιήθηκε είναι εσφαλμένη ή δυσανάλογη. Αυτό συμβαίνει επειδή είναι απαραίτητο η αιτιολόγηση να στηρίζεται σε στατιστικά στοιχεία προκειμένου να αποδειχθεί ότι μια ομάδα

⁽²⁷⁾ Οι «έμμεσες διακρίσεις» ορίζονται τόσο στην κοινοτική νομοθεσία όσο και στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) και του ΕΔΑΔ. Μια διαφωτιστική υπόθεση για να γίνει καλύτερα αντιληπτή η προσέγγιση του ΔΕΚ είναι η υπόθεση 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH κατά Karin Weber von Hartz* [1986] ΔΕΚ 1607, όπου το δικαστήριο όρισε την έννοια της έμμεσης διάκρισης σε σχέση με μια εταιρική πολιτική που απέκλειε τους εργαζόμενους υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης από το εταιρικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα, γεγονός που είχε επιπτώσεις σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό γυναικών από ό,τι ανδρών. Σύμφωνα με το κριτήριο που αναπτύχθηκε από το ΔΕΚ, τα μέτρα που εισάγουν έμμεσες διακρίσεις μπορούν να δικαιολογούνται εάν αντιστοιχούν σε μια «πραγματική ανάγκη» του εργοδότη και εάν τα μέσα που επιλέγονται για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι «πρόσφορα και αναγκαία» καθώς και αναλογικά. Η άποψη του ΕΔΑΔ για τις έμμεσες διακρίσεις παρουσιάζεται στην υπόθεση ΕΔΑΔ *D.H. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, προσφυγή αριθ. 57325/00, 13 Νοεμβρίου 2007. Η δεύτερη υπόθεση αφορούσε έμμεσες διακρίσεις κατά των παιδιών Ρομά που φοιτούσαν σε ειδικά σχολεία για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες σε δυσανάλογους αριθμούς, γεγονός που συνιστά παραβίαση του άρθρου 14 του ΕΔΑΔ. Όσον αφορά τους ορισμούς στη νομοθεσία, ιδιαίτερα συναφείς είναι η οδηγία 2000/43/ΕΚ για τη φυλετική ισότητα, η οδηγία 2000/78/ΕΚ για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και η οδηγία 2006/54/ΕΚ για την ισότητα των φύλων (αναδιάρθρωση). Συγκεκριμένα, το άρθρο 2 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα ορίζει την έμμεση διάκριση ως εξής: «συντρέπει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψευς ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία».

τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης από άλλες ομάδες, ή ότι η ενέργεια είναι δυσανάλογη της επίτευξης του σκοπού.⁽²⁸⁾ Στο παραπάνω παράδειγμα, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη –ιδανικά– μια σειρά από παράγοντες για να προσδιοριστεί η αλληλεπίδραση πραγματικών περιστατικών και πρακτικών διακρίσεων. Για παράδειγμα: (α) ο πληθυσμός της πόλης και των περιχώρων (οι άνθρωποι που πηγαίνουν το βράδυ με το αυτοκίνητο στην πόλη για ψυχαγωγία), κατά εθνοτική καταγωγή, (β) ο πληθυσμός που οδηγεί αυτοκίνητο, κατά εθνοτική καταγωγή, (γ) ο πληθυσμός που οδηγεί αυτοκίνητο σε ορισμένες περιοχές της πόλης και σε ορισμένες ώρες, κατά εθνοτική καταγωγή, (δ) ο αριθμός των συλλήψεων/διώξεων ατόμων κατόπιν επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων (το «ποσοστό επιτυχίας»), σε σχέση με τον αριθμό των ατόμων που υποβάλλονται σε εξακρίβωση στοιχείων σε ορισμένες περιοχές και σε ορισμένες ώρες, κατά εθνοτική καταγωγή και ανάλογα με τον διαθέσιμο πληθυσμό για εξακρίβωση στοιχείων.

Με τη χρήση αναλυτικών δεδομένων μπορεί να καταδειχθεί ότι η εντατική αστυνόμευση στην πόλη Χ έχει δυσανάλογα αρνητικές επιπτώσεις σε συγκεκριμένες ομάδες με χαμηλό «ποσοστό επιτυχίας» (δηλαδή, εντοπίστηκαν λίγα αδικήματα) και ότι, συνελπώς, κάποια άλλη στρατηγική αστυνόμευσης (που δεν θα επικεντρώνεται σε μία φυλετική ομάδα) θα ήταν περισσότερο αναλογική και κατάλληλη για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Δυστυχώς, τέτοιου είδους δεδομένα δεν είναι διαθέσιμα στις περισσότερες χώρες: όταν συλλέγονται στατιστικά στοιχεία σπάνια περιλαμβάνουν φυλετικές, εθνοτικές ή θρησκευτικές κατηγορίες. Αυτό συμβαίνει επειδή πολλές εθνικές αρχές παρερμηνεύουν τους κανόνες προστασίας δεδομένων σχετικά με τη συλλογή «ευαίσθητων» δεδομένων προκειμένου να αποκλείσουν τη συλλογή συγκεντρωτικών στατιστικών στοιχείων βάσει των οποίων μπορούν να εντοπιστούν πρακτικές διακρίσεων οι οποίες δεν παράγουν ικανά αποτελέσματα για την αστυνομία⁽²⁹⁾.

⁽²⁸⁾ Βλ. π.χ. ΕΔΑΔ *D.H. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας*, προσφυγή αριθ. 57325/00, 13 Νοεμβρίου 2007, παρ. 192-193. Άλλη μια σημαντική απόφαση του ΕΔΑΔ που υπογραμμίζει τη σημασία των στατιστικών στοιχείων για τον εντοπισμό διακριτικών πρακτικών είναι η ΕΔΑΔ *Oruz κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 33401/02, 9 Ιουλίου 2009, παρ. 192-202. Βλ. επίσης ΕΔΑΔ *Orzuš και άλλοι κατά Κροατίας*, προσφυγή αριθ. 15766/03, 17 Ιουλίου 2008. Ομοίως, το ΔΕΚ στηρίχθηκε εκτενώς σε στατιστικά στοιχεία για να προσδιορίσει τη διαφορετική μεταχείριση δύο ομάδων σε παρόμοιες καταστάσεις (κυρίως στο πλαίσιο των διακρίσεων λόγω φύλου στην απασχόληση) στην υπόθεση C-167/97 *Seymour-Smith και Perez* [1999] ΔΕΚ I-623, στην υπόθεση C-256/01 *Allonby κατά Allonby κατά Accrington & Rossendale College και άλλων* [2004] I-873 και στην υπόθεση C- 300/06 *Voß κατά Land Berlin* [2007] ΔΕΚ I-10573.

⁽²⁹⁾ Βλ. γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων 2009/С 276/02, ψήφισμα 2010/С 16 Ε/08 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σ. 44–49, Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/ΕΚ (COM (2006) 643).

* Εθνοτικά στατιστικά στοιχεία

Προκειμένου να τεκμηριωθεί ο ισχυρισμός για έμμεσες διακρίσεις στο πλαίσιο του εθνοτικού χαρακτηρισμού, είναι βασικό να υπάρχουν διαθέσιμες στατιστικές πληροφορίες σχετικά με τη χρήση της αστυνομικής εξουσίας, οι οποίες να αναλύονται κατά φυλή, εθνοτική καταγωγή ή θρησκεία. Δυστυχώς, τα «εθνοτικά» αυτά στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα στις περισσότερες χώρες. Το κύριο εμπόδιο για τη συλλογή αυτών των στοιχείων είναι η διαδεδομένη αντίληψη των εθνικών θεσμικών οργάνων ότι αυτού του είδους η συλλογή στοιχείων είναι ασύμβατη με τους κανόνες περί προστασίας της ιδιωτικής ζωής, ιδιαίτερα με τον νόμο περί προστασίας δεδομένων. Παρά το ενδεχόμενο κατάχρησης των στοιχείων που περιέχουν αυτές οι ευαίσθητες πληροφορίες, ο νόμος επιτρέπει μια εξισορρόπηση ανάμεσα στο δικαίωμα προστασίας των δεδομένων ενός ατόμου και στην ανάγκη συλλογής πληροφοριών αυτού του είδους προκειμένου να αποτρέπονται οι διακρίσεις από δημόσιους φορείς, εφόσον λαμβάνονται επαρκή μέτρα προστασίας.⁽³⁰⁾

Επιπλέον, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας EU-MIDIS του FRA (βλ. παρακάτω), το 65% των 23.500 ερωτηθέντων που είναι μετανάστες ή μέλη εθνοτικής μειονότητας στα κράτη μέλη της ΕΕ ήταν πρόθυμοι να υποβάλουν ανώνυμες πληροφορίες σχετικά με την εθνοτική καταγωγή τους στο πλαίσιο απογραφής, αν οι εν λόγω πληροφορίες επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για την καταπολέμηση διακριτικών πρακτικών.⁽³¹⁾

⁽³⁰⁾ Βλ. ιδιαίτερα SIMON (2007).

⁽³¹⁾ Η ερώτηση A5a της έρευνας EU-MIDIS διατυπώθηκε ως εξής: Είστε υπέρ ή κατά της ανώνυμης υποβολής πληροφοριών σχετικά με την εθνοτική καταγωγή σας, στο πλαίσιο απογραφής, αν αυτές θα μπορούσαν να συμβάλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων σε [ΧΩΡΑ];

3. Προβλήματα που προκαλούνται στην αστυνομευση και στις κοινότητες λόγω των διακρίσεων βάσει εθνοτικού χαρακτηρισμού

Ο χαρακτηρισμός που βασίζεται στις γενικές κατηγορίες της φυλής, της εθνοτικής καταγωγής ή της θρησκείας μπορεί να έχει διάφορα μειονεκτήματα. Η μεγαλύτερη δυσκολία από άποψη επιβολής του νόμου είναι η πίεση που μπορεί να ασκήσει στις σχέσεις με τις μειονοτικές κοινότητες⁽³²⁾. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να υπονομεύσει τις μεθόδους αποτελεσματικής αστυνόμευσης που στηρίζονται στη συνεργασία με το κοινό, καθώς επίσης και να προκαλέσει δυσαρέσκεια στους κόλπους των ενδιαφερόμενων κοινοτήτων. Επίσης, διατυπώνονται αμφιβολίες σχετικά με την πραγματική αποτελεσματικότητα της χρήσης γενικών προφίλ κατά τον εντοπισμό παραβατών, δηλαδή το κατά πόσον η πρακτική αυτή όντως αυξάνει το ποσοστό επιτυχίας των επιχειρήσεων επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων. Το κεφάλαιο αυτό αρχικά παρουσιάζει την έρευνα EU-MIDIS του FRA, τα ευρήματα της οποίας παρατίθενται για να υπογραμμίσουν συγκεκριμένα σημεία, και συνεχίζει με την εξέταση των θεμάτων ένα προς ένα.

Ως προκαταρκτική παρατήρηση, θα πρέπει να σημειωθεί ότι όταν ο χαρακτηρισμός είναι παράνομος και συνιστά διάκριση, είναι εφικτό το ενδεχόμενο κίνησης νομικών διαδικασιών κατά των αρχών επιβολής του νόμου. Αυτές μπορεί να έχουν τη μορφή εσωτερικής επιθεώρησης μέσω των αρχών υποβολής καταγγελιών για την αστυνομία, του συστήματος των τακτικών αστικών και ποινικών δικαστηρίων ή εξειδικευμένων φορέων υποβολής καταγγελιών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της καταπολέμησης των διακρίσεων. Οι διαδικασίες αυτές καταναλώνουν πόρους και μπορούν να πλήξουν το ηθικό των αστυνομικών αρχών, καθώς επίσης και να διαταράξουν το έργο της αστυνόμευσης.

3.1. EU-MIDIS

Μέρος των στοιχείων του παρόντος κεφαλαίου προέρχεται από την «Έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις» του FRA –ή αλλιώς EU-MIDIS. Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον παρόντα οδηγό

⁽³²⁾ Βλ. OSCE (2006).

συνοδεύονται από την έκθεση «εστίαση στα δεδομένα» που προέκυψε από την έρευνα σχετικά με την επιβολή του νόμου και η οποία παρέχει πιο αναλυτικά ευρήματα.⁽³³⁾

Εκτός από τις λίγες ερευνητικές μελέτες που υπάρχουν με θέμα τις εμπειρίες συγκεκριμένων ομάδων από αστυνομικές πρακτικές χαρακτηρισμού, είναι δύσκολο να βρεθούν στοιχεία που τεκμηριώνουν την έκταση και τη φύση της πρακτικής αυτής από την αστυνομία. Χωρίς αυτά τα στοιχεία, είναι δύσκολο να αποδειχθεί ότι οι ενέργειες της αστυνομίας διαφοροποιούνται απέναντι σε διαφορετικές ομάδες και –αν αυτό ισχύει– κατά πόσον η διαφοροποίηση αυτή μπορεί να είναι προϊόν διακριτικών πρακτικών χαρακτηρισμού.

Επί του παρόντος, από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, μόνο το ΗΒ συλλέγει συστηματικά δεδομένα για την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία, τα οποία περιλαμβάνουν πληροφορίες για την εθνοτική καταγωγή των ατόμων που υποβάλλονται σε εξακρίβωση στοιχείων. Για παράδειγμα, την περίοδο του Απριλίου 2007-Μαρτίου 2008, η αστυνομία στην Αγγλία και την Ουαλία συγκέντρωσε δεδομένα για 1.205.841 εξακριβώσεις, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων αυτο-προσδιοριζόμενης εθνοτικής καταγωγής.⁽³⁴⁾ Το σημαντικό είναι ότι αυτά τα στοιχεία είναι διαθέσιμα στο κοινό, άρα μπορούν να συμβάλλουν στη διασφάλιση της λογοδοσίας και στην πιθανή μεταρρύθμιση της αστυνομίας, σε περίπτωση που καταστεί προφανές ότι υπάρχουν αδικαιολόγητες διαφορές στην αστυνόμευση των μειονοτικών ομάδων του πληθυσμού.

Δεδομένου ότι τα περισσότερα κράτη μέλη δεν διαθέτουν τέτοιου είδους στοιχεία, ο FRA αποφάσισε να συμπεριλάβει στην EU-MIDIS ερωτήματα σχετικά με τις εμπειρίες των συμμετεχόντων από επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων καθώς και τις απόψεις τους για τον «εθνοτικό χαρακτηρισμό» κατά τη διάρκεια τους.

⁽³³⁾ EU-MIDIS – Έκθεση «εστίαση στα δεδομένα» – Επιβολή του νόμου και μειονότητες, 2010. Βλ. επίσης «Έκθεση κύριων αποτελεσμάτων» (Δεκέμβριος 2009) της έρευνας EU-MIDIS, η οποία παρουσιάζει στοιχεία σχετικά με τις επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων και τις αντιλήψεις για την ανάλυση προφίλ ανάλογα με τις μεγαλύτερες ομάδες που εξετάστηκαν στην έρευνα – για παράδειγμα, όλους τους Υπόσαχάριους Αφρικανούς και όλους τους Βορειοαφρικανούς που συμμετείχαν στην έρευνα.

⁽³⁴⁾ Άθροισμα επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων βάσει του άρθρου 1 του νόμου του 1984 περί αστυνομίας και ποινικών αποδεικτικών στοιχείων και με άλλες νομοθετικές πράξεις, εξακριβώσεων δυνάμει του άρθρου 60 του νόμου του 1994 περί ποινικής δικαιοσύνης και δημόσιας τάξης, καθώς και εξακριβώσεων δυνάμει του άρθρου 44 παράγραφος 1 & 2 του νόμου του 2000 περί τρομοκρατίας. Τα στοιχεία σχετικά με την «αυτο-προσδιοριζόμενη» (σε αντίθεση με την προσδιοριζόμενη από την αστυνομία) εθνοτική καταγωγή των ατόμων τα οποία υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων συμπεριλήφθηκαν στα στοιχεία του ΗΒ για πρώτη φορά στην έκθεση της χώρας για την περίοδο Απριλίου 2007-Μαρτίου 2008. Βλ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (2009).

Τα αποτελέσματα της EU-MIDIS για τα άτομα τα οποία υποβάλλονται σε εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία βασίζονται σε ένα δείγμα 23.500 μεταναστών και μελών εθνοτικών μειονοτήτων από όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορούν δε να συγκριθούν με ένα υπο-δείγμα 5.000 μελών της πλειονότητας του πληθυσμού σε δέκα κράτη μέλη, τα οποία ερωτήθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας σχετικά με τις εμπειρίες τους από διαδικασίες εξακρίβωσης στοιχείων και τα οποία ζούσαν στις ίδιες γειτονίες με τους συμμετέχοντες που ήταν μέλη μειονοτήτων. Συνοπτικά, τα αποτελέσματα της έρευνας συνθέτουν την πρώτη έρευνα σε επίπεδο ΕΕ με θέμα την έκταση και τη φύση της επιτόπιας εξακρίβωσης των στοιχείων μελών μειονοτήτων από την αστυνομία, συμπεριλαμβανομένων των απόψεων των ατόμων αυτών σχετικά με τις εμπειρίες τους από τη διακριτική εξακρίβωση στοιχείων.

Προσοχή:

Τα ευρήματα της έρευνας δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι τεκμηριώνουν την εφαρμογή πρακτικών διακρίσεων χαρακτηρισμού από την αστυνομία.

Αυτό που επιτυγχάνει η EU-MIDIS είναι να υποδείξει τις περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν διαφορές μεταξύ των μειονοτικών ομάδων που συμμετείχαν στην έρευνα στα 27 κράτη μέλη, καθώς και μεταξύ μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού που συμμετείχαν στην έρευνα σε δέκα κράτη μέλη, στους εξής τομείς:

Ο αριθμός των ατόμων που υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων: πόσα άτομα υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση ως ποσοστό του συνόλου των συμμετεχόντων σε μια περίοδο 12 μηνών;

Η συχνότητα των εξακριβώσεων: τα άτομα που υπέβαλε σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων η αστυνομία τους τελευταίους 12 μήνες πόσο συχνά υποβλήθηκαν σε αυτή τη διαδικασία;

Χαρακτήρας των εξακριβώσεων: πού έλαβε χώρα η επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, τι έκανε η αστυνομία και τα άτομα θεώρησαν ότι η αστυνομία τα μεταχειρίστηκε με σεβασμό;

Μία εξήγηση για τυχόν διαφορές στα αποτελέσματα μπορεί να είναι οι αστυνομικές πρακτικές διακρίσεων. Από αυτή την άποψη, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μόνο τα μέλη μειονοτήτων

ρωτήθηκαν αν πίστευαν ότι αντιμετωπίστηκαν διαφορετικά από την αστυνομία επειδή ήταν μετανάστες ή μέλη εθνοτικής μειονότητας. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες τόσο από τις μειονότητες όσο και από την πλειονότητα του πληθυσμού ρωτήθηκαν αν η αστυνομία τους μεταχειρίστηκε με σεβασμό την τελευταία φορά που τους υπέβαλε σε επιτόπια εξακρίβωση (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό το θέμα, ανατρέξτε παρακάτω στον Οδηγό και στην έκθεση «εστίαση στα δεδομένα» με θέμα την επιβολή του νόμου).

Ποια συμπεράσματα προκύπτουν από τα αποτελέσματα της EU-MIDIS για τις εμπειρίες που είχαν τα μέλη των μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού από την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία; Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας στα δέκα κράτη μέλη όπου εξετάστηκε μια ομάδα ελέγχου συμμετεχόντων από την πλειονότητα του πληθυσμού, οι οποίοι ζούσαν στις ίδιες γειτονιές με τους συμμετέχοντες από τις μειονότητες, προκύπτουν μια σειρά από διαφορές όσον αφορά την έκταση, τη συχνότητα και τον χαρακτήρα των εμπειριών εξακρίβωσης. Για παράδειγμα:

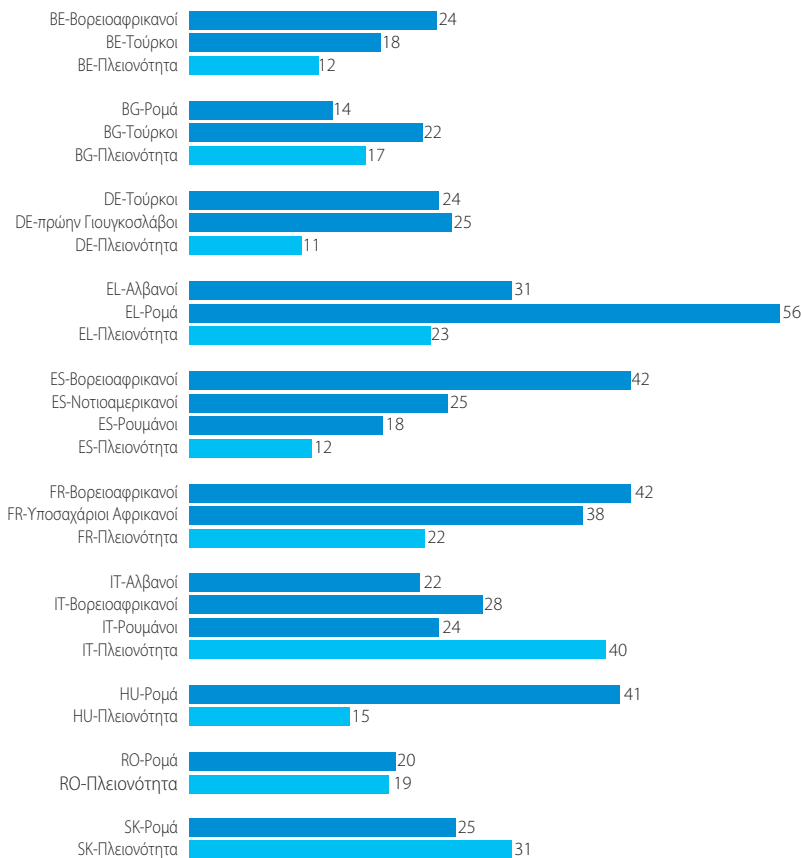
- **Αριθμός των ατόμων που υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων – βλ. Εικόνα 1:**
 - Σε γενικές γραμμές, η αστυνομία υπέβαλε σε εξακρίβωση περισσότερα μέλη μειονοτήτων παρά μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού.
 - Κατά μέσο όρο, η αστυνομία υπέβαλε σε εξακρίβωση 28 τοις εκατό των μειονοτήτων στα δέκα κράτη μέλη τους τελευταίους 12 μήνες σε σύγκριση με 20 τοις εκατό της πλειονότητας του πληθυσμού.
 - Σε επτά από τα δέκα κράτη μέλη, η αστυνομία υπέβαλε σε εξακρίβωση μέλη μειονοτήτων συχνότερα από ό,τι μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού.
- **Συχνότητα επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων – βλ. Εικόνα 2:**
 - Σε γενικές γραμμές, τα μέλη των μειονοτικών ομάδων τα οποία υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση είχαν περισσότερες εμπειρίες αυτού του είδους απ’ ό,τι η πλειονότητα του πληθυσμού, κατά τη διάρκεια μιας περιόδου 12 μηνών .
 - Στην κατηγορία των ομάδων τα μέλη των οποίων απάντησαν ότι υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση από την αστυνομία τρεις ή περισσότερες φορές κατά τους τελευταίους 12 μήνες εκπροσωπούνται μόνο μειονοτικές ομάδες.

- **Περιστάσεις και χαρακτήρας των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων⁽³⁵⁾:**
 - Ποσοστό 70-98% των μελών της πλειονότητας του πληθυσμού που ρωτήθηκαν βρίσκονταν σε όχημα ιδιωτικής χρήσης όταν υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση. Συγκριτικά, η πιθανότητα επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων ατόμων που βρίσκονται μέσα σε ένα όχημα ιδιωτικής χρήσης παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των διάφορων μειονοτήτων που συμμετείχαν στην έρευνα, ενώ σε εξακρίβωση στοιχείων στα δημόσια μέσα μεταφοράς ή στον δρόμο είναι πιθανότερο να υποβληθούν τα μέλη μειονοτήτων παρά μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού. Αυτό από μόνο του υποδεικνύει ότι εθνοτικός χαρακτηρισμός είναι πιθανότερος όταν τα άτομα είναι καλύτερα ορατά παρά όταν βρίσκονται μέσα σε αυτοκίνητο.
 - Συνολικά, οι ερωτηθέντες από την πλειονότητα του πληθυσμού τείνουν προς την άποψη ότι η αστυνομία τους αντιμετώπισε με σεβασμό κατά την εξακρίβωση, ενώ οι ερωτηθέντες που είναι μέλη μειονοτήτων κλίνουν προς την αντίθετη άποψη.

⁽³⁵⁾ Βλ. έκθεση «εστίαση στα δεδομένα» EU-MIDIS με θέμα την επιβολή του νόμου: EU-MIDIS – Έκθεση «εστίαση στα δεδομένα» – Επιβολή του νόμου και μειονότητες, 2010.

Εικόνα 1:

Επιτόπια εξακριβωση στοιχείων από την αστυνομία τους τελευταίους 12 μήνες (% στο σύνολο των ερωτηθέντων) ⁽³⁶⁾

EU-MIDIS, ερώτημα F3

Από την Εικόνα 1 προκύπτει ότι η Ιταλία αποτελεί χαρακτηριστική εξαίρεση στον γενικό κανόνα ότι τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού υποβάλλονται από την αστυνομία σε λιγότερες επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων απ' ό,τι τα μέλη

⁽³⁶⁾ Οι κωδικοί αναφοράς των χωρών έχουν ως εξής: BE=Βέλγιο, BG=Βουλγαρία, DE=Γερμανία, EL=Ελλάδα, ES=Ισπανία, FR=Γαλλία, IT=Ιταλία, HU=Ουγγαρία, RO=Ρουμανία, SK=Σλοβακία.

μειονοτήτων. Με άλλα λόγια, η έρευνα υποδεικνύει ότι στην Ιταλία η αστυνομία υποβάλλει τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού σε εξακρίβωση στοιχείων συχνότερα από τα μέλη μειονοτήτων. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν επίσης ότι η αστυνομία υποβάλλει τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού σε εξακρίβωση πολύ πιο συχνά μέσα σε αυτοκίνητα, γεγονός που μπορεί να αντανακλά τον χαρακτήρα των εξακριβώσεων στην Ιταλία. Επίσης, η διαπίστωση αυτή είναι ενδεικτική του γεγονότος ότι τα μέλη μειονοτήτων που συμμετείχαν στην έρευνα και διέθεταν αυτοκίνητο ήταν λιγότερα από τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού –εξ ου και ο μεγαλύτερος αριθμός εξακριβώσεων σε σχέση με την κυκλοφορία αυτοκινήτων για τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού.

Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν επίσης διαφορετικές τάσεις τόσο εντός του ίδιου κράτους μέλους όσο και μεταξύ διαφορετικών κρατών μελών όσον αφορά τις συνθήκες της επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων – δηλαδή, αν το άτομο βρίσκεται σε ένα όχημα ιδιωτικής χρήσης ή στα δημόσια μέσα μεταφοράς, ή αν είναι πεζό. Απαιτούνται περαιτέρω μελέτες για να διευκρινιστούν οι αστυνομικές πρακτικές που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διαφορετική μεταχείριση επιμέρους κοινωνικών ομάδων. Εκείνο που έχει σημασία, όταν εξετάζουμε προφανή πρότυπα πρακτικών χαρακτηρισμού που φαίνεται να επηρεάζουν διαφορετικά τις εκάστοτε ομάδες, είναι να διατυπώνουμε το ακόλουθο ερώτημα: οι διαφορές στις εμπειρίες επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων από την αστυνομία για τα μέλη μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού είναι τυχαίες ή υπάρχει ένα υποκείμενο πρότυπο που μπορεί να είναι προϊόν διακριτικών αστυνομικών πρακτικών;

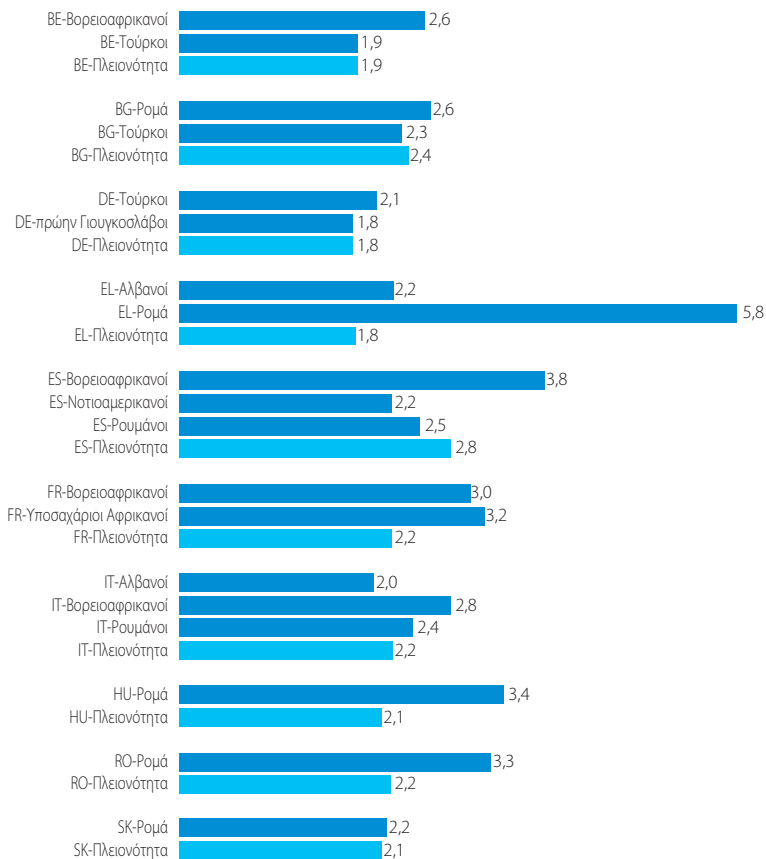
Κατά τον έλεγχο για τυχόν στατιστικές διαφορές μεταξύ των αποτελεσμάτων για τους συμμετέχοντες των μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού στα δέκα κράτη μέλη,⁽³⁷⁾ η EU-MIDIS υποδεικνύει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι διαφορές αυτές δεν είναι τυχαίες. Με άλλα λόγια, **οι διαφορές στις εμπειρίες επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων από την αστυνομία για τα μέλη μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού δεν είναι τυχαίες – υπάρχει ένα πρότυπο που πρέπει να διευκρινιστεί μέσω περαιτέρω έρευνας.**

Με βάση την Εικόνα 2, όπου μπορούμε να συγκρίνουμε τα ευρήματα μεταξύ των μελών μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού σε δέκα κράτη μέλη, είναι σαφές ότι ορισμένες μειονοτικές ομάδες υποβάλλονται σε εντατική αστυνόμευση –με άλλα λόγια, η αστυνομία υποβάλλει περισσότερες φορές τα άτομα αυτών των ομάδων σε εξακρίβωση μέσα σε μια περίοδο 12 μηνών. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, η αστυνομία υπέβαλε τους Ρομά συμμετέχοντες σε εξακρίβωση στοιχείων 5,8 φορές κατά μέσο όρο μέσα σε 12 μήνες, τους αλβανούς ερωτηθέντες 2,2 φορές και τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού 1,8 φορές. Από όλες τις μειονοτικές ομάδες που συμμετείχαν στην έρευνα στα δέκα κράτη μέλη, οι Ρομά ξεχωρίζουν, μαζί με τους Βορειοαφρικανούς, ως η ομάδα που υφίσταται την εντατικότερη αστυνόμευση.

⁽³⁷⁾ Με συντελεστή εμπιστοσύνης 95% στον έλεγχο κατανομής χ^2 εις το τετράγωνο του Pearson.

Εικόνα 2:

Συχνότητα επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων από την αστυνομία τους τελευταίους 12 μήνες (μεταξύ αυτών που σταμάτησε η αστυνομία) ⁽³⁸⁾

EU-MIDIS, ερώτημα F4

⁽³⁸⁾ Οι κωδικοί αναφοράς των χωρών έχουν ως εξής: ΒΕ=Βέλγιο, ΒΓ=Βουλγαρία, ΔΕ=Γερμανία, ΕΛ=Ελλάδα, ΕΣ=Ισπανία, FR=Γαλλία, ΙΤ=Ιταλία, ΗΥ=Ουγγαρία, RO=Ρουμανία, SK=Σλοβακία.

3.2. Εθνοτικός χαρακτηρισμός – Είναι απλά μια καλή πρακτική αστυνόμευσης;

Οι αρχές επιβολής του νόμου συχνά υποστηρίζουν ότι ο χαρακτηρισμός με ευρείες φυλετικές ή εθνοτικές κατηγορίες απλώς συνιστά «καλή αστυνόμευση» –με άλλα λόγια αποτελεσματική αστυνόμευση. Στο πλαίσιο της αστυνόμευσης συχνά χρησιμοποιούνται κοινωνικοοικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως η φυλή ή η εθνοτική καταγωγή, ως δείκτες προτύπων παραβατικότητας, με την παραδοχή ότι ορισμένες κατηγορίες παραβάσεων διαπράττονται συχνότερα από τα μέλη συγκεκριμένων μειονοτήτων. Με βάση αυτό, υποστηρίζεται ότι οι στρατηγικές επιβολής του νόμου θα πρέπει να προσαρμόζονται έτσι ώστε να στοχεύουν σε συγκεκριμένες κοινότητες κατ’ αναλογία με συγκεκριμένες παραβάσεις.

Είναι εύλογο ότι σε συγκεκριμένες κοινωνίες οι εθνοτικές ομάδες έχουν διακριτά προφίλ παραβατικότητας που επηρεάζονται από παράγοντες όπως η κοινωνική θέση και η οικονομική κατάσταση.⁽³⁹⁾ Ωστόσο, υπάρχουν στοιχεία που υποδεικνύουν ότι τα ποσοστά επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων δεν αντιστοιχούν απαραίτητα στα ποσοστά εγκληματικότητας που καταγράφονται σε διάφορες εθνοτικές ή φυλετικές ομάδες.⁽⁴⁰⁾

Προκειμένου να ελεγχθεί η «αποτελεσματικότητα» των επιτόπιων εξακρίβωσης στοιχείων, απαιτούνται στοιχεία σε δύο τομείς: πρώτον, μπορούν να συλλεχθούν στοιχεία σχετικά με την **«πληθυσμιακή δυσαναλογία»**, προκειμένου να προσδιοριστεί με ποιον τρόπο επηρεάζουν οι πρακτικές εξακρίβωσης τις διάφορες εθνοτικές/φυλετικές ομάδες σε σχέση με το ποσοστό τους στον συνολικό πληθυσμό, καθώς και σε σχέση με τον «διαθέσιμο» πληθυσμό προς υποβολή σε εξακρίβωση στοιχείων σε ορισμένες περιοχές και ορισμένες ώρες. Δεύτερον, απαιτούνται στοιχεία που αφορούν το πραγματικό **«ποσοστό επιτυχίας»** που προκύπτει από μια εξακρίβωση, το οποίο υποδεικνύει απλά αν ο εμπλεκόμενος αστυνομικός βρήκε στοιχεία που αποδεικνύουν παράβαση του νόμου.

* Ορισμοί «ποσοστού επιτυχίας» και «πληθυσμιακής δυσαναλογίας»

Το **«ποσοστό επιτυχίας»** είναι η αναλογία επιτόπιων εξακρίβωσης στοιχείων από τις οποίες προκύπτουν αποδεικτικά στοιχεία παράβασης του νόμου, με πιθανό αποτέλεσμα την κίνηση διαδικασιών –όπως η σύλληψη– στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου.

Για παράδειγμα **«επιτυχία»** θα ήταν να βρει ένας αστυνομικός στοιχεία ότι ένα πρόσωπο ή το όχημα που αυτό οδηγεί έχει στην κατοχή του ή μεταφέρει ναρκωτικά.

⁽³⁹⁾ MODOOD ET AL. (1997), GROSS & LIVINGSTON (2002), σσ. 1413, 1415, HARCOURT (2004), σσ. 1329-1330.

⁽⁴⁰⁾ PHILLIPS & BOWLING (2002), DELSOL & SHINER (2006), σσ. 241-263.

Τα στοιχεία ποινικής δικαιοσύνης στα περισσότερα κράτη μέλη δεν επιτρέπουν την επισκόπηση ενός μεμονωμένου περιστατικού ή της προόδου μιας υπόθεσης μέσω του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια, δεν είναι επί του παρόντος εφικτό να εξακριβωθεί εάν μια σύλληψη καταλήγει σε δίωξη και, κατ'επέκταση, στην επιβολή ποινής. Αυτό σημαίνει ότι το «ποσοστό επιτυχίας» δεν συνεπάγεται απαραίτητα ότι το άτομο που υποβάλλεται σε έλεγχο έχει παρανομήσει.

Η «**πληθυσμιακή δυσαναλογία**» αναφέρεται σε μια κατάσταση όπου μέλη ορισμένων εθνοτικών ομάδων του πληθυσμού γίνονται στόχος αστυνομικών ενεργειών συχνότερα από άλλες ομάδες, σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό στον συνολικό πληθυσμό μιας δεδομένης περιοχής. Η πληθυσμιακή δυσαναλογία δεν πρέπει να συγχέεται με τα νομικά κριτήρια της «αναλογικότητας». Έτσι, αν το ποσοστό του πληθυσμού που ζει και κυκλοφορεί σε μια ορισμένη περιοχή είναι περίπου 90% λευκοί και 10% μη-λευκοί, ενώ το 50% των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων αφορούν μη λευκούς, αυτό υποδηλώνει ότι οι εξακριβώσεις διενεργούνται δυσανάλογα σε ένα τμήμα του πληθυσμού. Θα περίμενε κανείς ότι το ποσοστό εξακριβώσεων θα αντιστοιχούσε περισσότερο στο ποσοστό των διάφορων ομάδων στον διαθέσιμο πληθυσμό.

Τα αποτελέσματα της έρευνας EU-MIDIS σχετικά με τον αριθμό και τη συχνότητα των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων στις οποίες υποβάλλονται τα μέλη μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού σε δέκα κράτη μέλη (βλ. Εικόνες 1 και 2) δεν είναι από μόνα τους ενδεικτικά διακριτικού χαρακτηρισμού από την αστυνομία, καθώς ίσως αντανακλούν πρότυπα παραβατικότητας σε ορισμένες γειτονίες και στους κόλπους ορισμένων κοινοτήτων τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα εντατικότερη αστυνόμευση. Ωστόσο, από τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με το αποτέλεσμα της τελευταίας εξακριβώσης στην οποία υποβλήθηκαν οι συμμετέχοντες, η οποία περιελάμβανε μια σειρά από ερωτήσεις σχετικά με το τι ακριβώς έκανε η αστυνομία, μπορεί να διαπιστωθεί εάν η εξακριβώση οδήγησε σε σύλληψη –η οποία μπορεί να συνιστά «επιτυχία», εάν για παράδειγμα το άτομο που υποβλήθηκε σε εξακριβώση είχε στην κατοχή του ναρκωτικά. Συνολικά, και για τα δέκα κράτη μέλη όπου μπορούμε να συγκρίνουμε τα αποτελέσματα για τις μειονότητες και την πλειονότητα του πληθυσμού, με εξαίρεση τις μειονότητες στην Ελλάδα, τα ποσοστά συλλήψεων –τα οποία υποδεικνύουν ότι η αστυνομία βρήκε στοιχεία παράβασης του νόμου– ήταν μικρότερα από 10% για τους ερωτηθέντες που ανήκαν τόσο σε μειονοτικές ομάδες όσο και στην πλειονότητα του πληθυσμού⁽⁴¹⁾. Στις περισσότερες περιπτώσεις,

⁽⁴¹⁾ Για αναλυτικότερες πληροφορίες σχετικά με το τι ακριβώς συνέβη στους ερωτηθέντες κατά την εξακριβώση, βλ. Έκθεση της EU-MIDIS «εστίαση στα δεδομένα» με θέμα την επιβολή του νόμου.

όμως, οι μειονοτικές ομάδες υποβάλλονταν σε εξακριβωση συχνότερα από την πλειονότητα του πληθυσμού (βλ. Εικόνα 2).

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, μια σύλληψη *μπορεί* να σημαίνει ότι διαπράχθηκε αδίκημα. Ωστόσο, αν η εξακριβωση δεν συνοδεύεται από κάποια άλλη ενέργεια, τα αποτελέσματα της έρευνας υποδηλώνουν μια νοοτροπία έντονης αστυνόμευσης που –στην καλύτερη περίπτωση– μπορεί να θεωρηθεί ότι εντάσσεται στην *πρόληψη της εγκληματικότητας*, αλλά που ίσως να μην μπορεί να θεωρηθεί ως αποτελεσματικός *έλεγχος της εγκληματικότητας*.

Στην ΕΕ, το ΗΒ προσκόμισε τα περισσότερα επίσημα στοιχεία σχετικά με τις επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων και τα «ποσοστά επιτυχίας». Για παράδειγμα, την περίοδο του Απριλίου 2007-Μαρτίου 2008, βάσει του άρθρου 44 παράγραφος 1 του νόμου περί τρομοκρατίας, πραγματοποιήθηκαν 699 συλλήψεις σε σύνολο 65.217 εξακριβώσεων, δηλαδή ποσοστό επιτυχίας 1%. Βάσει του άρθρου 44 παράγραφος 2 του νόμου περί τρομοκρατίας, συνελήφθησαν 553 άτομα σε σύνολο 52.061 εξακριβώσεων, δηλαδή ποσοστό επιτυχίας και πάλι 1%. Δεδομένων των πόρων που απαιτούνται για τις εν λόγω αστυνομικές επιχειρήσεις, το ποσοστό επιτυχίας της τάξης του 1% φαίνεται πολύ χαμηλό. Συγκριτικά, οι αρνητικές επιπτώσεις των αντιτρομοκρατικών αστυνομικών ενεργειών για ορισμένες κοινότητες μετά την 11η Σεπτεμβρίου είναι μεγάλες, δεδομένου ότι η πλειονότητα των μελών οποιασδήποτε ύποπτης κοινότητας δεν έχει σχέση με την τρομοκρατία.

Εκτός ΕΕ, η έρευνα με αντικείμενο τον χαρακτηρισμό βάσει ανάλυσης προφίλ είναι πιο ανεπτυγμένη στις ΗΠΑ. Μια μελέτη του 1999 με θέμα τις επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων από την αστυνομία της πόλης της Νέας Υόρκης περιγράφει ευρήματα σχετικά με τη δυσαναλογία και τα ποσοστά επιτυχίας: από μια επισκόπηση 175.000 μητρώων προέκυψε ότι, αν και ο πληθυσμός Λατινοαμερικανών στη Νέα Υόρκη ήταν περίπου 22%, οι Λατινοαμερικανοί αντιστοιχούσαν στο 33% περίπου όλων των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων και σωματικών ερευνών. Ο πληθυσμός των «μαύρων» (Αφροαμερικανών) ήταν περίπου 24%, αλλά το αντίστοιχο ποσοστό εξακριβώσεων ήταν 52% περίπου.⁽⁴²⁾ Απεναντίας, το 40% του λευκού πληθυσμού της πόλης αντιστοιχούσε σε μόλις 10% περίπου των εξακριβώσεων και σωματικών ερευνών. Παρόλα αυτά, τα στοιχεία υποδεικνύουν ποσοστό επιτυχίας 12,6% για τους λευκούς, 11,5% για τους Λατινοαμερικανούς και 10,5% για τους «μαύρους». Συνολικά, τα στοιχεία θέτουν εν αμφιβόλω την αποτελεσματικότητα των πρακτικών χαρακτηρισμού που δεν είναι ικανοποιητικά στοχοθετημένες και υποστηρίζουν τους ισχυρισμούς περί διακριτικού χαρακτηρισμού.

⁽⁴²⁾ SPITZER (1999).

3.2.1. Μεταθέτοντας το κέντρο βάρους από τη φυλή ή την εθνοτική καταγωγή στη συμπεριφορά

Ορισμένα στοιχεία ερευνών που πραγματοποιήθηκαν με θέμα τους μεταφορείς ναρκωτικών υποδεικνύουν ότι αν εξαιρεθεί η φυλή ή η εθνοτική καταγωγή από ένα γενικό προφίλ παραβατικότητας (αντί για ένα συγκεκριμένο προφίλ υπόπτου) και αν ζητηθεί από τους αστυνομικούς να εξετάζουν συγκεκριμένα μη εθνοτικά κριτήρια, αυτό μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αστυνόμευσης ή του «ποσοστού επιτυχίας» και παράλληλα στην αποφυγή περιστατικών διακριτικής μεταχείρισης. Σε μια σπάνια περίπτωση όπου καταργήθηκε ο εθνοτικός χαρακτηρισμός και άρχισε να χρησιμοποιείται μια μη φυλετική ανάλυση προφίλ βάσει συμπεριφοράς, μετρήθηκαν οι επιπτώσεις και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα προφίλ που βασίζονται στη συμπεριφορά –αντί να χρησιμοποιούν ως καθοριστικό παράγοντα τη φυλή ή την εθνοτική καταγωγή– μπορούν πράγματι να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της επιβολής του νόμου.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 1: ΗΠΑ

Μεγαλύτερο «ποσοστό επιτυχίας» λόγω αλλαγής στα πρότυπα αστυνόμευσης

Το 1998, 43% των ελέγχων που πραγματοποίησαν οι τελωνειακές αρχές στις ΗΠΑ αφορούσαν «μαύρους» και Λατινοαμερικανούς, ποσοστό πολύ υψηλότερο από την αναλογία τους στο σύνολο των ταξιδιωτών. Ένας ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός ελέγχων, συμπεριλαμβανομένων ακτίνων Χ υψηλής διεισδυτικότητας και σωματικών ερευνών, αφορούσε λατινοαμερικανές και μαύρες γυναίκες ύποπτες για μεταφορά ναρκωτικών, με βάση ένα προφίλ που στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στην εθνικότητα και την εθνοτική καταγωγή. Τα ποσοστά επιτυχίας αυτών των ελέγχων ήταν χαμηλά σε όλες τις ομάδες: 5,8% για τους «λευκούς», 5,9% για τους «μαύρους» και 1,4% για τους «Λατινοαμερικανούς», ιδιαίτερα χαμηλά δε για τις «μαύρες» και «λατινοαμερικανές» γυναίκες, οι οποίες στην πραγματικότητα είχαν τις λιγότερες πιθανότητες να μεταφέρουν ναρκωτικά επάνω ή μέσα στο σώμα τους. Το 1999, οι τελωνειακές αρχές τροποποίησαν τις διαδικασίες τους, αφαιρώντας τη φυλή από τους παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων και εισάγοντας τεχνικές παρατήρησης που εστιάζουν σε συμπεριφορές όπως η νευρικότητα και οι αντιφάσεις στις εξηγήσεις των επιβατών, χρησιμοποιώντας περισσότερες πληροφορίες ασφάλειας και απαιτώντας στενότερη επίβλεψη των αποφάσεων για εξακριβώσεις. Έως το 2000, οι φυλετικές ανισότητες στους τελωνειακούς ελέγχους είχαν σχεδόν εξαλειφθεί. Ο αριθμός των ελέγχων που διενεργούνταν μειώθηκε κατά 75%, ενώ το ποσοστό επιτυχίας βελτιώθηκε από μόλις 5% σε περισσότερο από 13%, ενώ σχεδόν εξισώθηκε για όλες τις εθνοτικές ομάδες.⁽⁴³⁾

⁽⁴³⁾ HARRIS (2002), ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΗΠΑ (1998).

Η έρευνα σχετικά με τα «ποσοστά επιτυχίας» και την εθνοτικότητα έχει σημειώσει πρόοδο στις ΗΠΑ, ενώ έχει ξεκινήσει και στο ΗΒ. Παρόλα αυτά, σε ολόκληρη την ΕΕ υπάρχει η ανάγκη διεξοδικής εμπειρικής έρευνας για την παροχή εμπειροστατωμένων στοιχείων σχετικά με την πιθανότητα εφαρμογής διακριτικών πρακτικών αστυνόμευσης σε διάφορες ομάδες του πληθυσμού και σε διάφορες τοποθεσίες και περιβάλλοντα.

Στο Κεφάλαιο 4 εξετάζεται περαιτέρω η συμπεριφορική ανάλυση.

3.2.2. Περιορισμοί και αρνητικές εξελίξεις που σχετίζονται δυνητικά με τον χαρακτηρισμό

Ο εθνοτικός χαρακτηρισμός έχει ορισμένους εγγενείς περιορισμούς και, ενώ βραχυπρόθεσμα μπορεί να αποβεί αποτελεσματικό μέσο εγκληματολογικής έρευνας, τα προφίλ είναι προβλέψιμα και παραπλανητικά. Η υπερβολική εμπιστοσύνη σε ένα στερεοτυπικό προφίλ μπορεί μάλιστα να αυξήσει το συνολικό ποσοστό παραβατικότητας συναρτήσει του χρόνου στη συγκεκριμένη κατηγορία αδικημάτων για δύο λόγους: πρώτον, οι ομάδες που κατατάσσονται σε ένα στερεοτυπικό προφίλ παραβατικότητας ενδέχεται να συμπεριφέρονται εν τέλει σύμφωνα με αυτό το στερεότυπο – μια διαδικασία την οποία κοινωνιολόγοι και εγκληματολόγοι αντιλαμβάνονται μέσω θεωριών όπως «η θεωρία της ετικέτας». Δεύτερον, οι ομάδες που δεν συσχετίζονται με ορισμένα αδικήματα μπορούν να συνεχίζουν να τα διαπράττουν ενόσω η προσοχή της αστυνομίας είναι στραμμένη σε μια άλλη ομάδα. Ουσιαστικά, τα πρότυπα παραβατικότητας μπορούν να αντιστοιχούν σε πρότυπα αστυνόμευσης. Συνεπώς, ενώ η επιβολή του νόμου μπορεί να επιτύχει κάποιο ποσοστό επιτυχίας στα μέλη των μειονοτήτων, το ποσοστό παραβατών στην πλειονότητα του πληθυσμού μπορεί να αυξηθεί ακριβώς επειδή τα μέλη της δεν αποτελούν στόχο της αστυνόμευσης και, επομένως, έχουν λιγότερες πιθανότητες να συλληφθούν.⁽⁴⁴⁾

3.3. Αρνητικές επιπτώσεις στα άτομα, τις κοινότητες και την αστυνόμευση

Οι ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις των διακριτικών αστυνομικών πρακτικών στις μειονοτικές κοινότητες καταγράφονται στο ΗΒ, μαζί με τις αντιδράσεις που προκαλούν, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Το σημείο αναφοράς αυτών των συμβάντων ήταν η εντατική αστυνόμευση, με χρήση επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων και σωματικών ερευνών, της κοινότητας (ως επί το πλείστον αфро-καριβικής προέλευσης) του Μπρίξτον στο νότιο Λονδίνο το

⁽⁴⁴⁾ HARCOURT (2004).

1981, η οποία οδήγησε σε συγκρούσεις μεταξύ της αστυνομίας και μελών της εν λόγω κοινότητας. Οι συγκρούσεις επαναλήφθηκαν για πολλές εβδομάδες σε άλλες βρετανικές πόλεις. Η κυβέρνηση διενήργησε μια δημόσια έρευνα σχετικά με τις αναταραχές στο Μπρίξτον, με επικεφαλής τον Λόρδο Scarman ο οποίος περιέγραψε τα γεγονότα ως «μία έκρηξη θυμού και εχθρότητας από νεαρούς μαύρους ενάντια στην αστυνομία». ⁽⁴⁵⁾ Τα ευρήματα της έρευνας αποτέλεσαν σημείο εκκίνησης για μια σειρά από μεταρρυθμίσεις στην αστυνόμευση των μειονοτικών κοινοτήτων, καθώς και στη χρήση της επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων και της σωματικής έρευνας στην Αγγλία και την Ουαλία ⁽⁴⁶⁾. Ωστόσο, χρειάστηκε μία ακόμα έρευνα σχετικά με τις αντιδράσεις της αστυνομίας στη ρατσιστική δολοφονία ενός νεαρού αφρο-καριβικής καταγωγής, του Stephen Lawrence, στο Λονδίνο στα τέλη της δεκαετίας του 1990, για να προκύψουν περαιτέρω προτάσεις και βελτιώσεις για την αστυνόμευση των μειονοτικών κοινοτήτων στην Αγγλία και την Ουαλία. ⁽⁴⁷⁾

Παρόμοιες δυναμικές με αυτές που αναπτύχθηκαν στο Μπρίξτον το 1981 εκδηλώθηκαν στις πολύ μεγαλύτερες ταραχές στη Γαλλία τον Νοέμβριο του 2005, οι οποίες πυροδοτήθηκαν από τον θάνατο δύο νεαρών μελών μειονότητας που προήλθε από ατύχημα το οποίο συνέβη καθώς νόμιζαν ότι τους καταδίωκε η αστυνομία. ⁽⁴⁸⁾

Μερικές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν αναγνωρίσει ότι η αποτελεσματικότητα των αστυνομικών ενεργειών που στοχεύουν στην πρόληψη της εγκληματικότητας και στον εντοπισμό παραβατών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις καλές σχέσεις της αστυνομίας με την κοινότητα:

«[Ο]ι αστυνομικές ενέργειες λαμβάνουν χώρα σε μεγάλο βαθμό σε στενή συνεργασία με το κοινό και... η αποτελεσματικότητα της αστυνομίας εξαρτάται από την υποστήριξη του κοινού» ⁽⁴⁹⁾

Όταν οι αστυνομικές εξουσίες ασκούνται με βάση γενικά προφίλ τα οποία περιλαμβάνουν τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία, μπορούν να αποβούν αντιπαραγωγικές λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που έχουν στα άτομα και στις κοινότητες στις οποίες αυτά ανήκουν. Τα άτομα περιγράφουν τέτοιες εμπειρίες ως «τρομακτικές, ταπεινωτικές ή ακόμα και τραυματικές». ⁽⁵⁰⁾ Το παρακάτω πλαίσιο περιέχει μερικά παραδείγματα που παρουσιάζουν το εύρος των αντιδράσεων «μαύρων» και «αράβων» ερωτηθέντων σχετικά με τα συναισθήματά τους μετά από επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων.

⁽⁴⁵⁾ SCARMAN (1981).

⁽⁴⁶⁾ Βλ. κεφάλαιο 4 σχετικά με τη θέσπιση του νόμου PACE.

⁽⁴⁷⁾ Βλ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (1999) και ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (2009).

⁽⁴⁸⁾ Βλ. ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ (CENTRE D'ANALYSE STRATEGIQUE) (2006).

⁽⁴⁹⁾ Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (2001), προσοίμιο.

⁽⁵⁰⁾ SHUFORD (1999), σ. 373.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 2: ΓΑΛΛΙΑ

Πώς νοιώθετε μετά την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων;

- «Είναι πολύ αποκαρδιωτική».
- «Δεν υπάρχει δικαιοσύνη. Πάντα σταματούν τα ίδια άτομα: τους μαύρους και τους Άραβες».
- «Υπάρχει αδικία και διακρίσεις. Αυτό θα προκαλέσει αντιδράσεις στα προάστια».
- «Με σταματούν λόγω της εμφάνισής μου. Θέλω να τους χαστουκίσω».
- «Δεν πειράζει, απλώς κάνουν τη δουλειά τους».
- «Είναι καθίκια».
- «Είναι αηδιαστικό, σταματούν ανθρώπους μόνο και μόνο λόγω της εμφάνισής τους».
- «Για τους αστυνομικούς, κάτω από κάθε κουκούλα κρύβεται ένας εγκληματίας. Καταλαβαίνω ότι κάνουν τη δουλειά τους, αλλά οι περισσότεροι εγκληματίες φορούν κοστούμι. Όταν υπήρχε δημοτική αστυνομία, είχαμε περισσότερο διάλογο».
- «Απλώς κάνουν τη δουλειά τους».
- «Είναι ρατσισμός, καθαρά και ξάστερα».
- «Δεν έχω πρόβλημα – η δουλειά της αστυνομίας είναι να κάνει εξακρίβώσεις».
- «Νομίζω ότι με σταμάτησαν επειδή κάτι δεν πάει καλά με την εμφάνισή μου».
- «Δεν με πειράζει να με σταματούν—συμβαίνει συνέχεια». ⁽⁵¹⁾

Οι δύο μελέτες περιπτώσεων που ακολουθούν παρουσιάζουν μια ευρύτερη στάση του κοινού, των μειονοτήτων, των ατόμων που υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση στοιχείων και των ιδίων των αστυνομικών, σε τέσσερις χώρες.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 3: ΗΒ

Οι απόψεις της κοινής γνώμης σχετικά με τις επιτόπιες εξακρίβώσεις στοιχείων

Σε μια μελέτη που διενεργήθηκε για λογαριασμό του υπουργείου Εσωτερικών του ΗΒ, μέλη όλων των εθνοτικών ομάδων περιέγραψαν με παρόμοιο τρόπο τις εμπειρίες τους από επιτόπιες εξακρίβώσεις στοιχείων. Θεώρησαν ότι η εξακρίβωση, για όσο τυπικούς λόγους και εάν διενεργήθηκε, ήταν ενοχλητική, δυσάρεστη και ενδεχομένως τρομακτική. Όσοι υποβάλλονταν συχνά σε εξακρίβωση ένοιωθαν ότι θυματοποιούνταν από την αστυνομία. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους μαύρους και ασιάτες συμμετέχοντες που είχαν την αίσθηση ότι υποβάλλονταν συχνότερα σε εξακρίβωση απ' ό,τι οι λευκοί και ότι αποτελούσαν στόχο μόνο και μόνο λόγω της εθνοτικής καταγωγής τους.

⁽⁵¹⁾ Η εν λόγω μελέτη σχετικά με τις επιτόπιες εξακρίβώσεις στοιχείων διενεργήθηκε σε διάφορους σταθμούς του μετρό στο Παρίσι. Βλ. ΠΡΟΤΟΦΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (OSJI) (2009), «Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris», σ. 36.

Παρότι οι συμμετέχοντες γενικά υποστήριξαν και αναγνώρισαν την αξία της επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων, θεωρούν ότι όταν δεν χρησιμοποιείται σωστά προκαλεί περισσότερη δυσπιστία, ανταγωνισμό και δυσάρεσκα παρά τις όποιες θετικές συνέπειες. Οι ερωτηθέντες αντιμετώπισαν θετικά τη χρήση εντύπων εξακρίβωσης στοιχείων και πιστεύουν ότι οι γραπτές πληροφορίες σχετικά με την εξακρίβωση θα ενισχύσουν τη λογοδοσία της αστυνομίας. Πρόσθεσαν επίσης ότι ο σεβασμός από την πλευρά του αστυνομικού και ένας βάσιμος λόγος για την εξακρίβωση ήταν πολύ σημαντικά στοιχεία.⁽⁵²⁾

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 4: ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, ΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΠΑΝΙΑ

Οι απόψεις της αστυνομίας και της κοινής γνώμης σχετικά με την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων

Το 2005, μια έρευνα στη Βουλγαρία, στην Ουγγαρία και στην Ισπανία χρησιμοποίησε μια ποιοτική ερευνητική προσέγγιση για να εξετάσει τις εμπειρίες και τη στάση των ερωτηθέντων, με βάση συνεντεύξεις με αστυνομικούς, ομάδες εστίασης και μειονοτικές ομάδες Ρομά και στις τρεις χώρες, καθώς και με μετανάστες στην Ισπανία.

Η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αστυνομία και στις τρεις χώρες, παρά το πολύ διαφορετικό εθνικό πλαίσιο, προέβαινε σε εθνοτικό χαρακτηρισμό των ομάδων των Ρομά και των μεταναστών. Οι πεζοί Ρομά στη Βουλγαρία και στην Ουγγαρία, καθώς και οι μετανάστες στην Ισπανία, είχαν περισσότερες πιθανότητες να υποβληθούν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων απ' ό,τι τα μέλη της πλειονότητας του πληθυσμού και, κατά την εξακρίβωση, είχαν περισσότερες πιθανότητες να βιώσουν μια δυσάρεστη εμπειρία. Στις συνεντεύξεις, οι αστυνομικοί συχνά επικαλέστηκαν μια «έκτη αίσθηση» ή «διαίσθηση» ή «προηγούμενη εμπειρία» ως κίνητρο για να επιλέξουν ποιον θα υποβάλουν σε εξακρίβωση, ενώ μερικές φορές πρόσθεσαν παράγοντες όπως ότι το άτομο φαινόταν «νευρικό», «απροσάρμοστο» ή «περίεργο». Η έρευνα αποκάλυψε ότι ενώ η εξακρίβωση μπορεί να γίνει στην κεντρική αστυνομική διεύθυνση, γενικά δεν τελούσε υπό την επιβλεψη των επικεφαλής υπηρεσίας στα τοπικά αστυνομικά τμήματα, και δεν καταγραφόταν ούτε αξιολογούνταν συστηματικά με κριτήριο την αποτελεσματικότητα, την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης ή την αμεροληψία.⁽⁵³⁾

Φυσικά, ίσως είναι αναπόφευκτο πολλά άτομα να αντιδρούν στην επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, ακόμα και όταν αυτή διενεργείται νόμιμα και με βάσιμα

⁽⁵²⁾ STONE & PETTIGREW (2000).

⁽⁵³⁾ MILLER ET AL. (2008) και ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (OSJI) (2007). Στη Βουλγαρία διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με 1202 άτομα από αντιπροσωπευτικά νοικοκυριά, 534 Ρομά, 3 ομάδες εστίασης και 55 αστυνομικούς. Στην Ουγγαρία διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με 1047 ενήλικες, συμπεριλαμβανομένων 56 Ρομά, 6 ομάδων εστίασης, 20 ατόμων που είχαν υποβληθεί σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων και 80 αστυνομικών. Στην Ισπανία διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με 10 ομάδες εστίασης, 12 άτομα που είχαν υποβληθεί σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων και 61 αστυνομικούς.

κριτήρια. Ωστόσο, το άθροισμα αυτών των «επιμέρους εμπειριών μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ομάδα».⁽⁵⁴⁾ Με άλλα λόγια, όταν εφαρμόζεται ένα φυλετικό, εθνοτικό ή θρησκευτικό προφίλ, μπορεί να αναπτυχθεί εντός μίας ομάδας μια αρνητική αντίληψη για την ίδια την ομάδα, ενώ σε εξωτερικό επίπεδο μπορεί η ευρύτερη κοινότητα να αναπτύξει μια αρνητική αντίληψη για την εν λόγω ομάδα. Για παράδειγμα:

Η μειονοτική ομάδα μπορεί να μετατραπεί σε «ύποπτη κοινότητα»⁽⁵⁵⁾ την οποία το κοινό συσχετίζει με την εγκληματικότητα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε πρόσθετες αρνητικές επιπτώσεις, όπως η αύξηση των φυλετικών προκαταλήψεων.

Η μειονοτική ομάδα μπορεί να επιτηρείται υπερβολικά από δυσανάλογο αριθμό αστυνομικών πόρων, γεγονός που με τη σειρά του πιθανόν να οδηγήσει σε μεγαλύτερο αριθμό συλλήψεων. Έτσι προκύπτει ένας φαύλος κύκλος μεταξύ εντατικής αστυνόμευσης και υψηλότερου ποσοστού συλλήψεων⁽⁵⁶⁾.

Εκτός από τις κοινωνικές επιπτώσεις του εθνοτικού χαρακτηρισμού, υπάρχουν και συγκεκριμένες επιπτώσεις που επηρεάζουν άμεσα την αποτελεσματικότητα της επιβολής του νόμου. Η αστυνόμευση εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη συνεργασία με τους πολίτες, αλλά αν κλονιστεί η εμπιστοσύνη και η πίστη στην αστυνομία, τότε αυτή η συνεργασία γίνεται λιγότερο πιθανή. Οι αρχές επιβολής του νόμου στηρίζονται στους πολίτες όχι μόνο ως μάρτυρες για τη διαλεύκανση εγκλημάτων αλλά και για την πρόληψη και τον εντοπισμό αδικημάτων. Χωρίς τη συνεργασία του κοινού, οι αστυνομικοί σπάνια επιτυγχάνουν την αναγνώριση, σύλληψη ή καταδίκη υπόπτων. Σύμφωνα με έρευνες στο ΗΒ και στις ΗΠΑ, στις περιπτώσεις όπου οι πολίτες νοιώθουν δυσαρεστημένοι από τις επαφές τους με την αστυνομία, αυτό έχει αρνητική επίπτωση στην εμπιστοσύνη και στη συνεργασία του κοινού με τις αρχές επιβολής του νόμου. Αυτό συμβαίνει επειδή τα εμπλεκόμενα άτομα μπορούν να μοιραστούν αυτές τις εμπειρίες με συγγενείς, φίλους και συνεργάτες τους.⁽⁵⁷⁾

Η επιβολή του νόμου εξαρτάται από τη συνεργασία με τους πολίτες

Σύμφωνα με μια μελέτη στο Ηνωμένο Βασίλειο, από όλα τα καταγεγραμμένα εγκλήματα που διαλευκάνθηκαν, μόνο στο 15% των περιπτώσεων η αστυνομία ενήργησε μόνη της, ενώ το ποσοστό των εγκλημάτων που διαλευκάνθηκαν μόνο με τη χρήση στοιχείων εγκληματολογικής έρευνας ήταν μικρότερο από 5%.⁽⁵⁸⁾

⁽⁵⁴⁾ SCHEININ (2007), παρ. 57.

⁽⁵⁵⁾ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ (2006), σ. 54.

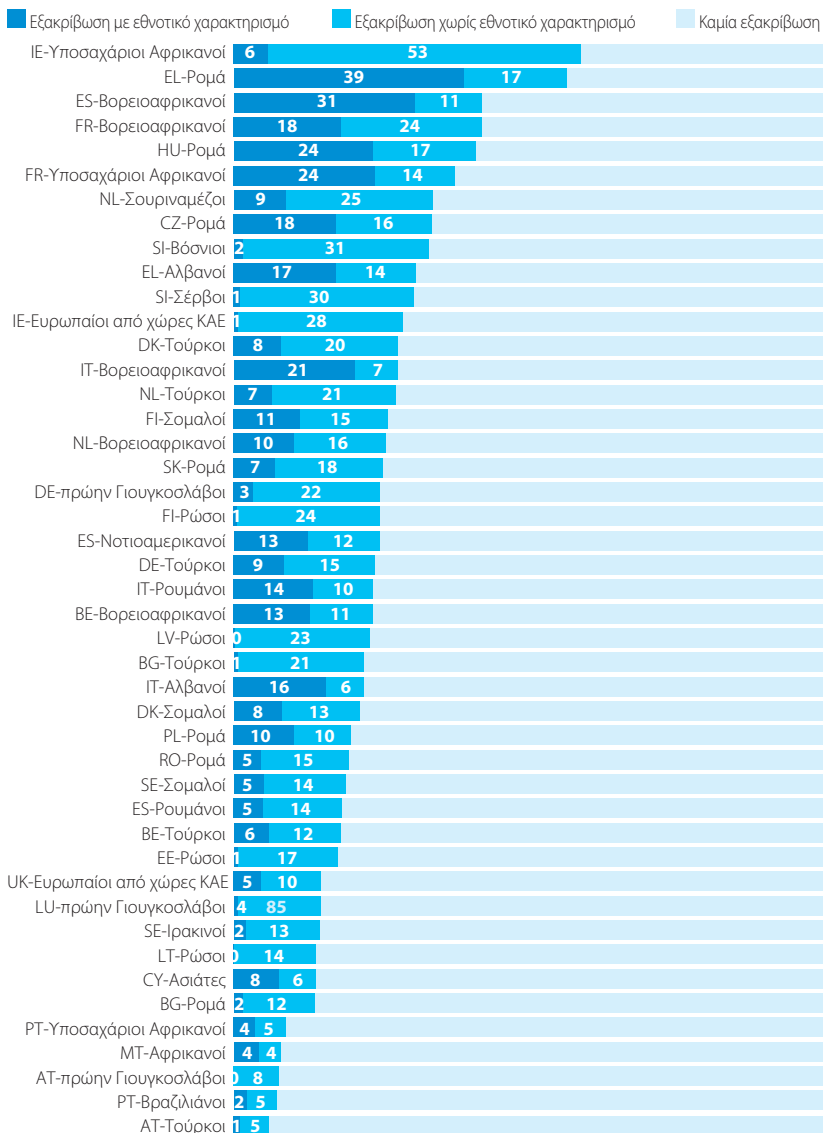
⁽⁵⁶⁾ HARCOURT (2004), σσ. 1329-1330, ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (2009), παρ. 16, SCHEININ (2007), σ.15, παρ. 57.

⁽⁵⁷⁾ MILLER ET AL. (2000), WEITZER & TUCH (2005), σσ. 279-297, MILLER ET AL. (2005), ROSENBAUM ET AL. (2005), σσ. 343-365; McCLUSKEY ET AL. (1999), σσ. 389-416.

⁽⁵⁸⁾ MORGAN & NEWBURN (1997)

Εικόνα 3:

Επιτόπια εξακριβωση στοιχείων από την αστυνομία τους τελευταίους 12 μήνες (%)

EU-MIDIS, ερώτηση F3 και F5

Από την Εικόνα 3 καθίσταται προφανές ότι πολλά μέλη μειονοτικών ομάδων στα κράτη μέλη της ΕΕ θεωρούν ότι υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων ειδικά λόγω της εθνοτικής ή μεταναστευτικής καταγωγής τους –δηλαδή, λόγω διακριτικού χαρακτηρισμού από την αστυνομία. Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι ορισμένες μειονοτικές ομάδες –όπως οι Ρομά και οι Υπόσαχάριοι Αφρικανοί– αναφέρουν υψηλότερα ποσοστά διακριτικού χαρακτηρισμού από την αστυνομία σε σχέση με άλλες ομάδες που συμμετείχαν στην έρευνα, όπως οι Ρώσοι στα κράτη της Βαλτικής. Εδώ είναι προφανές ότι υπάρχει σαφής σχέση μεταξύ εμφάνισης και αυξημένων ισχυρισμών περί διακριτικού χαρακτηρισμού.

Από την EU-MIDIS προκύπτει επίσης ένας συσχετισμός μεταξύ των γενικών επιπέδων εμπιστοσύνης στην αστυνομία και των αντιλήψεων περί διακριτικού χαρακτηρισμού από την αστυνομία. Στο πλαίσιο της έρευνας, προτού ζητηθεί από τους ερωτηθέντες να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με την εμπειρία τους από διαδικασίες εξακρίβωσης στοιχείων και σχετικά με το εάν πίστευαν ότι είχαν πέσει θύματα διακριτικού χαρακτηρισμού από την αστυνομία, τους απευθύνθηκε μια γενική ερώτηση σχετικά με την εμπιστοσύνη τους στην αστυνομία. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι οι ερωτηθέντες που έτειναν να μην εμπιστεύονται ιδιαίτερα την αστυνομία είχαν σε αυξημένο βαθμό την πεποίθηση ότι έπεσαν θύματα διακριτικού χαρακτηρισμού κατά τις επαφές τους με την αστυνομία. Για παράδειγμα, το 50% των ερωτηθέντων μελών μειονοτήτων που υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία και δεν θεώρησαν το γεγονός αποτέλεσμα εθνοτικού χαρακτηρισμού δήλωσαν ότι γενικά τείνουν να εμπιστεύονται την αστυνομία, ενώ το 27% των ερωτηθέντων μελών μειονοτήτων που υποβλήθηκαν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία και θεώρησαν το γεγονός αποτέλεσμα εθνοτικού χαρακτηρισμού έτειναν γενικά να εμπιστεύονται την αστυνομία. Αν και από τα αποτελέσματα δεν διαπιστώνεται εάν η αυξημένη δυσπιστία προς την αστυνομία υπαγορεύει τις αρνητικές αντιλήψεις των ερωτηθέντων για τη μεταχείριση που τους επεφύλαξε η αστυνομία ή εάν οι αρνητικές αντιλήψεις σχετικά με την πρακτική του χαρακτηρισμού από την αστυνομία έχουν ως αποτέλεσμα αυξημένη δυσπιστία προς αυτήν, τα ευρήματα υποδεικνύουν μια σχέση η οποία δεν μπορεί να παραβλεφθεί.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι επιπτώσεις αυτής της έλλειψης εμπιστοσύνης αποτελούν τον πυρήνα της συζήτησης σχετικά με τις πρακτικές αστυνόμευσης στο ΗΒ από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα, παραμένουν δε ένα σημαντικό σημείο τριβής στις σχέσεις αστυνομίας-κοινότητας. Λόγω των εκκλήσεων για την παρακολούθηση των επιπτώσεων που έχουν οι αστυνομικές ενέργειες σε διάφορες κοινωνικές ομάδες, η κυβέρνηση του ΗΒ θέσπισε την υποχρεωτική συλλογή δεδομένων σχετικά με τις επιτόπιες εξακρίβώσεις στοιχείων από την αστυνομία, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών για την εθνοτική καταγωγή των ατόμων που υποβάλλονται σε εξακρίβωση. Τα ευρήματα της EU-MIDIS υποστηρίζουν την πρακτική συλλογής στοιχείων σχετικά με την έκταση και τον

χαρακτήρα πιθανών πρακτικών διακρίσεων χαρακτηρισμού, σε μια προσπάθεια να εντοπιστούν και να αντιμετωπιστούν τα τρέχοντα προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλά κράτη μέλη στις σχέσεις αστυνομίας-μειονοτήτων.

Τέλος, μια άλλη ενδεχομένως αρνητική επίπτωση του εθνοτικού χαρακτηρισμού είναι τα αυξημένα επίπεδα εχθρότητας σε επαφές μεταξύ ατόμων και αστυνομίας ή άλλων οργάνων επιβολής του νόμου.⁽⁵⁹⁾ Η αυξημένη εχθρότητα αυξάνει με τη σειρά της τις πιθανότητες κλιμάκωσης συνηθισμένων επαφών σε εκδηλώσεις βίας και συγκρούσεις, γεγονός που εγείρει προβληματισμούς για την ασφάλεια τόσο των αστυνομικών όσο και των μελών της κοινότητας.⁽⁶⁰⁾

⁽⁵⁹⁾ Για πρόσθετες πληροφορίες, βλ. επίσης: EU-MIDIS – Έκθεση «εστίαση στα δεδομένα»: Επιβολή του νόμου (2010).

⁽⁶⁰⁾ Βλ. Επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Οντάριο (2003), 21.

4. Καταπολεμώντας τις διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού

Το παρόν κεφάλαιο εξετάζει μέτρα που μπορούν να συμβάλουν στην εξάλειψη του κινδύνου διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού οι οποίες εκδηλώνονται ή θεωρείται ότι εκδηλώνονται. Τα μέτρα αυτά μπορούν να ληφθούν τόσο σε διοικητικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο και περιλαμβάνουν: έκδοση σαφών οδηγιών προς τους αστυνομικούς, κατάρτιση που επιτρέπει στους αστυνομικούς να αναπτύξουν καλές σχέσεις με τις κοινότητες, καταγραφή της χρήσης της επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων σε συνδυασμό με επαρκείς εσωτερικούς μηχανισμούς ελέγχου και υποβολής καταγγελιών με σκοπό τον εντοπισμό και τη διόρθωση πρακτικών διακρίσεων αστυνόμευσης, χρήση ορθών πληροφοριών ασφάλειας και ιδιαίτερα ορθών περιγραφών υπόπτων.

Παρότι εδώ δεν εξετάζονται στρατηγικές ευρύτερης αστυνόμευσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σε γενικότερο επίπεδο, η καλλιέργεια καλών σχέσεων μέσω της αστυνόμευσης της κοινότητας, ιδιαίτερα με μειονότητες που μπορεί να αισθάνονται ότι η αστυνομία τις θεωρεί ύποπτες, μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης και της συνεργασίας. Μακροπρόθεσμα, αυτό είναι σημαντικό και για την εξάλειψη προκαταλήψεων και λανθασμένων στερεοτύπων που έχουν ενδεχομένως οι αστυνομικοί. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας προσέγγισης θα πρέπει επίσης να δοθεί προσοχή στην πολιτική προσλήψεων, προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι αντιπροσωπεύονται όλες οι κοινότητες στους φορείς επιβολής του νόμου.

Ο παρών συνοπτικός οδηγός δεν έχει σκοπό να προτείνει μια πλήρη στρατηγική αστυνόμευσης ως απάντηση στον χαρακτηρισμό, αλλά αντίθετα επιχειρεί να παράσχει εισαγωγικές πληροφορίες για να ενθαρρύνει τον διάλογο και τη λήψη μέτρων στα κράτη μέλη όπου το ζήτημα δεν αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά.

4.1. Σαφείς οδηγίες προς τους αστυνομικούς

Η έκδοση σαφών οδηγιών από τα ανώτερα αστυνομικά κλιμάκια είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένης της δυσκολίας να κατανοηθεί το πότε η χρήση της εθνοτικής καταγωγής, της φυλής ή της θρησκείας θεωρείται διακριτική και παράνομη. Οι αστυνομικοί που βρίσκονται σε διοικητικές θέσεις θα πρέπει να διευκρινίζουν στους υφισταμένους τους πότε επιτρέπεται να στηρίζονται σε φυλετικά, εθνοτικά ή θρησκευτικά χαρακτηριστικά, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο διαφορετικών ερμηνειών καθώς και επίκλησης στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Η ακόλουθη μελέτη περίπτωσης υπογραμμίζει τις δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν όταν οι αστυνομικοί δεν διαθέτουν ακριβή και μοιόμορφη αντίληψη σχετικά με το πότε είναι νόμιμο να ασκούν τη διακριτική εξουσία τους.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 5: ΗΒ

Επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, λήψη αποφάσεων και πρακτική

Το 2000 δημοσιεύθηκε μια έρευνα με αντικείμενο το πώς οι αστυνομικοί αποφασίζουν να σταματήσουν κάποιον για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, στην οποία προσδιορίστηκε μια σειρά από παράγοντες που ενισχύουν τις υποψίες των αστυνομικών, συμπεριλαμβανομένων των εργασιακών κανόνων ή υποθέσεων στις οποίες μπορούν να βασίζονται οι αστυνομικές πρακτικές.

Η έρευνα έδειξε τεράστιες διαφορές στις αντιλήψεις των αστυνομικών σχετικά με τον τρόπο πρακτικής εφαρμογής της έννοιας της «βάσιμης υποψίας». Παράγοντες που κινούν υποψίες στους αστυνομικούς είναι η ηλικία, η εμφάνιση (ιδιαίτερα η ενδυμασία, όπως οι κουκούλες και τα καπελάκια τζόκεϊ), αυτοκίνητα παλιάς τεχνολογίας (τα οποία είναι πιο πιθανό να έχουν βλάβες), μοντέλα αυτοκινήτων που κλέβονται συχνότερα, ακριβά αυτοκίνητα (ιδιαίτερα όταν τα οδηγούν μέλη μειονοτήτων τα οποία θεωρητικά δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να τα αγοράσουν νόμιμα), η συμπεριφορά (όπως να «χαζεύουν ξένα αυτοκίνητα» ή να αποφεύγουν το βλέμμα των αστυνομικών), ο χρόνος και ο τόπος της συνάντησης (αν η παρουσία τους σε έναν συγκεκριμένο τόπο και χρόνο μοιάζει παράταιρη), καθώς και γενικές πληροφορίες και πληροφορίες ασφάλειας (που παρέχονται από καταθέσεις μαρτύρων ή αναφορές αδικημάτων) Το αποτέλεσμα είναι να υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των αστυνομικών όσον αφορά τις αποφάσεις τους να προβούν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων.⁽⁶¹⁾

Δεδομένης της εγγενούς δυσκολίας να κατανοηθεί πότε η διαφορετική μεταχείριση ισοδυναμεί με διάκριση, η οποία είναι παράνομη, είναι βασικό για τους αστυνομικούς διοικητές να παρέχουν οδηγίες που διευκρινίζουν πότε η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία μπορούν να λαμβάνονται υπόψη νόμιμα. Ένα παράδειγμα ορθών οδηγιών προς τους αστυνομικούς σχετικά με τον ρόλο της φυλής, της εθνοτικής καταγωγής ή της θρησκείας στις περιγραφές υπόπτων προέρχεται από το υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ:

«Κατά τη λήψη συνηθισμένων ή έκτακτων αποφάσεων επιβολής του νόμου, όπως οι συνήθεις έλεγχοι αυτοκινήτων, οι ομοσπονδιακοί αστυνομικοί δεν μπορούν να χρησιμοποιούν τη φυλή ή την εθνοτική καταγωγή κατά κανένα τρόπο, εκτός αν αυτή αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη περιγραφή υπόπτου...

⁽⁶¹⁾ QUINTON ET AL. (2000). Η έκθεση βασίστηκε σε συνεντεύξεις με 90 αστυνομικούς περιπολιών.

Κατά την εκτέλεση ενεργειών στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης έρευνας, οι ομοσπονδιακοί αστυνομικοί μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τη φυλή και την εθνοτική καταγωγή μόνο στον βαθμό που διαθέτουν αξιόπιστες πληροφορίες, σχετικές με τον συγκεκριμένο χρόνο και τόπο της υπόθεσης, οι οποίες συνδέουν τα μέλη μιας συγκεκριμένης φυλής ή εθνοτικής καταγωγής με ένα αναγνωρισμένο αδίκημα, εγκληματικό σχέδιο ή οργάνωση».

Για λεπτομερέστερες οδηγίες ανατρέξτε στον νόμο του 1984 της Αγγλίας και της Ουαλίας περί αστυνομίας και ποινικών αποδείξεων (PACE). Η πρώτη μελέτη περίπτωσης δείχνει πώς είναι δυνατή η έκδοση οδηγιών μέσω ενός κώδικα πρακτικής που συνοδεύει τη νομοθεσία, ενώ οι άλλες δύο μελέτες περιπτώσεων δείχνουν πώς είναι δυνατή η έκδοση περαιτέρω διευκρινίσεων της νομοθεσίας από τις αστυνομικές αρχές.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 6: HB

Νόμος περί αστυνομίας και ποινικών αποδεικτικών στοιχείων (PACE) 1984 και άλλοι νόμοι σχετικά με την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων

Ο κώδικας πρακτικής A PACE του 1984 θεσπίζει την εξουσία της αστυνομίας να προβαίνει σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων στον δρόμο.⁽⁶²⁾ Περιλαμβάνει τον Νόμο PACE 1984 (άρθρο 1), τον νόμο περί κατάχρησης ναρκωτικών ουσιών 1971 (άρθρο 23), τον νόμο περί πυροβόλων όπλων 1968 (άρθρο 47), τον νόμο περί τρομοκρατίας 2000 (άρθρα 43 και 44) και το άρθρο 60 του νόμου περί ποινικής δικαιοσύνης και δημόσιας τάξης του 1994.

Το άρθρο 1 του PACE εκχωρεί στους αστυνομικούς την εξουσία να προβαίνουν σε επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων ενός ατόμου αν υπάρχουν «βάσιμες υποψίες» ότι μεταφέρει κλεμμένα ή απαγορευμένα αντικείμενα, προκειμένου «να μπορούν οι αστυνομικοί να απομακρύνουν ή να επιβεβαιώσουν υποψίες σχετικά με άτομα χωρίς να χρειαστεί να καταφεύγουν στη σύλληψη.»

Ο κώδικας πρακτικής δηλώνει ότι οι «βάσιμες υποψίες» πρέπει να στηρίζονται σε αντικειμενικά και συγκεκριμένα κριτήρια, καθώς και ότι:

Οι βάσιμες υποψίες δεν μπορούν ποτέ να στηρίζονται μόνο σε προσωπικούς παράγοντες χωρίς να τεκμηριώνονται από πληροφορίες και στοιχεία. Για παράδειγμα, κριτήρια όπως το χρώμα, η ηλικία, τα μαλλιά ή η ενδυμασία ενός ατόμου, ή το γεγονός ότι έχει ήδη καταδικαστεί για κατοχή παράνομων αντικειμένων, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από μόνα τους ή σε συνδυασμό μεταξύ τους για να στηρίξουν αποκλειστικά την απόφαση για την επιτόπια

⁽⁶²⁾ Ο κώδικας πρακτικής A του νόμου περί αστυνομίας και ποινικών αποδείξεων του 1984 έχει αναθεωρηθεί πολλές φορές – η πλέον πρόσφατη έκδοση τέθηκε σε ισχύ στις 26 Οκτωβρίου 2008, ενώ μια νέα αναθεώρηση βρίσκεται σε εξέλιξη.

εξακρίβωση των στοιχείων του εν λόγω ατόμου. Οι βάσιμες υποψίες δεν μπορούν να στηρίζονται σε γενικεύσεις ή σε στερεότυπα σύμφωνα με τα οποία ορισμένες ομάδες ή κατηγορίες ατόμων έχουν περισσότερες πιθανότητες να εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες. Η θρησκεία κάποιου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως βάσιμη υποψία και δεν θα πρέπει ποτέ να θεωρείται επαρκής λόγος για την επιτόπια εξακρίβωση των στοιχείων ενός ατόμου. (παρ. 2.2)

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 7: ΗΒ

Επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων βάσει του άρθρου 44 του νόμου του 2000 περί τρομοκρατίας: Τυπική επιχειρησιακή διαδικασία της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου

Σε ορισμένα πλαίσια, όπως στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, η βρετανική νομοθεσία επιτρέπει στην αστυνομία να σταματά άτομα για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων χωρίς την απαίτηση βάσιμης υποψίας (βλ. άρθρο 44 του νόμου του 2000 περί τρομοκρατίας).

Οι τυπικές επιχειρησιακές διαδικασίες (SOP) της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου (MPS) παρέχουν τις ακόλουθες οδηγίες προς τους αστυνομικούς σε σχέση με τον τρόπο επιλογής των ατόμων που σταματούν για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων:

«Το προφίλ των υποψηφίων για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων θα πρέπει να αντανακλά το προφίλ των ατόμων στην εν λόγω περιοχή. Οι τρομοκράτες προέρχονται από όλες τις εθνοτικές ομάδες και όλες τις κοινωνικές τάξεις. Οι πράξεις είναι αυτές που καθιστούν κάποιον τρομοκράτη και όχι η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία.

Το περιβάλλον των τρομοκρατών μπορεί να ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό, ενώ οι ίδιοι μπορεί να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους για να καλύψουν τις εγκληματικές προθέσεις τους και να αφομοιωθούν μέσα στον περίγυρο.

Οι αστυνομικοί δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιούν στερεοτυπικές εικόνες «τρομοκρατών» όταν αποφασίζουν να ασκήσουν την εξουσία τους για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, αλλιώς αυτό μπορεί να προκαλέσει:

- στοχοποίηση ορισμένων κοινοτήτων ή ομάδων
- δυσαναλογία
- διακρίσεις
- διευκόλυνση των τρομοκρατών να αποφεύγουν τη σύλληψη ενώ παράλληλα επιτυγχάνουν τους στόχους τους»⁽⁶³⁾

⁽⁶³⁾ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, άρθρο 44 του νόμου του 2000 περί τρομοκρατίας, τυπικές διαδικασίες λειτουργίας 2007, σ. 16.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 8: ΗΒ

Εθνικός φορέας για τη βελτίωση της αστυνόμευσης του ΗΒ, «Πρακτικές συμβουλές για την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων σε σχέση με την τρομοκρατία»

Το εν λόγω έγγραφο επισημαίνει ότι, παρότι δεν απαιτούνται βάσιμα κριτήρια για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων δυνάμει του άρθρου 44, η αστυνομία δεν θα πρέπει ποτέ να προβαίνει σε αυθαίρετη έρευνα:

«Οι αστυνομικοί πρέπει πάντα να χρησιμοποιούν αντικειμενικά κριτήρια για την επιλογή των υποψηφίων για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων. Τα κριτήρια αυτά μπορεί να αφορούν:

- τα ίδια τα άτομα
- τον τόπο όπου βρίσκεται το άτομο
- συνδυασμό των δύο παραπάνω»

Το εν λόγω έγγραφο ορίζει το φυλετικό ή θρησκευτικό προφίλ ως εξής:

«Η χρήση φυλετικών, εθνοτικών, θρησκευτικών ή άλλων στερεοτύπων, αντί για την ατομική συμπεριφορά ή συγκεκριμένες πληροφορίες, ως βάση για τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο επιχειρήσεων ή ερευνών σχετικά με υπόπτους για εμπλοκή σε εγκληματική δραστηριότητα. Οι αστυνομικοί θα πρέπει ιδίως να μεριμνούν ώστε να αποφεύγουν οποιαδήποτε μορφή φυλετικού ή θρησκευτικού χαρακτηρισμού όταν επιλέγουν υποψηφίους για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων ασκώντας τις εξουσίες που διαθέτουν δυνάμει του άρθρου 44. Ο χαρακτηρισμός με αυτό τον τρόπο μπορεί να ισοδυναμεί με πράξη παράνομης διάκρισης όπως οι διακρίσεις λόγω ηλικίας, φύλου ή αναπηρίας.»

Στο έγγραφο σημειώνεται ότι οι τρομοκράτες μπορεί να έχουν οποιοδήποτε υπόβαθρο και ότι δεν υπάρχει κανένα προφίλ εξωτερικής εμφάνισης τρομοκρατών. Υποδεικνύονται τα εξής:

«Θα πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα ώστε η επιλογή των υποψηφίων να μην βασίζεται αποκλειστικά στην εθνοτική καταγωγή, στη θρησκεία όπως αυτή προκύπτει από την εμφάνισή τους ή σε άλλα προσωπικά κριτήρια. Η εμφάνιση ή η εθνοτική καταγωγή κάποιου μπορεί μερικές φορές να αποτελέσει κριτήριο, αλλά η απόφαση ενός αστυνομικού να προβεί σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων δυνάμει του άρθρου 44 θα πρέπει να λαμβάνεται μόνο αν είναι προϊόν αξιολόγησης στοιχείων. Ο χαρακτηρισμός ατόμων δεδομένης εθνοτικής καταγωγής ή θρησκευτικού υπόβαθρου μπορεί να πλήξει την εμπιστοσύνη της κοινότητας στην αστυνομία. Ένα αποτελεσματικό μέσο για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο είναι να συγκρίνεται ο αριθμός των υποψηφίων για εξακρίβωση με τη δημογραφική σύνθεση της περιοχής όπου γίνονται οι

εξακριβώσεις. Ωστόσο, στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, οι αστυνομικές δυνάμεις θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η σύγκριση δεν διαστρεβλώνεται. Για παράδειγμα, αν εκτελείται μια επιχείρηση σε έναν μεγάλο κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό, η δημογραφική σύνθεση των υποψήφιων για εξακρίβωση θα πρέπει να συγκριθεί με το επιβατικό κοινό στην περιοχή του σταθμού και όχι με τον τοπικό πληθυσμό της περιοχής.»

Στο εν λόγω έγγραφο διευκρινίζεται η σημασία της ενημέρωσης των κοινοτήτων για την ύπαρξη και τον τόπο εξέλιξης μιας επιχείρησης βάσει του άρθρου 44 -εκτός αν αυτό έρχεται σε σύγκρουση με τους στόχους της επιχείρησης- μέσω μηχανισμών διαβούλευσης, όπως ανεξάρτητες συμβουλευτικές ομάδες και σχετικές αφίσες και φυλλάδια.⁽⁶⁴⁾

4.2. Κατάρτιση

Εκτός από την έκδοση συγκεκριμένων οδηγιών προς τους αστυνομικούς, ένα πρόσθετο εργαλείο για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού είναι η κατάρτιση. Η κατάρτιση θα πρέπει να έχει πολλαπλούς στόχους: την επιμόρφωση των αστυνομικών σχετικά με τη νομοθεσία περί διακρίσεων, την αμφισβήτηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων, την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις συνέπειες των διακρίσεων και με τη σημασία της εμπιστοσύνης του κοινού στην αστυνομία, καθώς και πρακτικές συμβουλές για τον τρόπο επικοινωνίας με τους πολίτες. Συγκεκριμένα, οι κυβερνήσεις συμφώνησαν, μέσω του ευρωπαϊκού κώδικα αστυνομικής δεοντολογίας, ότι «στην κατάρτιση των αστυνομικών πρέπει να λαμβάνεται πλήρως υπόψη η ανάγκη αμφισβήτησης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στους κόλπους της ίδιας της αστυνομίας».⁽⁶⁵⁾ Ορισμένες κατηγορίες κατάρτισης έχουν ήδη καθιερωθεί σε μερικές χώρες, όπως η «κατάρτιση στην πολυμορφία» ή η «κατάρτιση στην ευαισθησία». Η κατάρτιση στην πολυμορφία προσπαθεί να εξετάσει τα προσωπικά αισθήματα σχετικά με την εθνοτική καταγωγή, τη διαφορά και τα στερεότυπα, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτά επηρεάζουν την καθημερινότητά μας. Ωστόσο, μερικά προγράμματα κατάρτισης στην πολυμορφία δεν ασχολούνται απαραίτητα με τις διακρίσεις. Μερικές μελέτες υποστηρίζουν ότι η κατάρτιση σε θέματα πολιτισμού και πολυμορφίας μπορεί τελικά να τονώσει και να ενισχύσει τις διαφορές, αυξάνοντας τα στερεότυπα αντί να τα μειώνει.⁽⁶⁶⁾ Η «κατάρτιση στην πολιτισμική ευαισθησία» (σε αντίθεση με τη γενική κατάρτιση στην πολυμορφία) προσπαθεί να επιμορφώσει τους αστυνομικούς σχετικά με τον πολιτισμό συγκεκριμένων εθνοτικών ομάδων με τις οποίες έρχονται συχνά σε επαφή αλλά δεν είναι

⁽⁶⁴⁾ ΕΘΝΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗΣ (2008), σ. 14.

⁽⁶⁵⁾ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (2001), ΠΑΡ. 30: ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ, ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΗΝ ΠΑΡ. 30.

⁽⁶⁶⁾ WRENCH (2007), σσ. 108-114.

προσωπικά εξοικειωμένοι. Αυτό το είδος κατάρτισης εξετάζει τα «πρέπει» και «δεν πρέπει» και παρέχει καθοδήγηση σχετικά με την ευγένεια μέσα από διαφορετικές εθνοτικές, θρησκευτικές ή εθνικές οπτικές γωνίες. Η πολιτισμική κατάρτιση είναι πιο αποτελεσματική όταν αναπτύσσεται και παρέχεται με τη βοήθεια και τη συμμετοχή ατόμων από τις αντίστοιχες κοινότητες.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 9: ΙΡΛΑΝΔΙΑ & ΒΟΡΕΙΑ ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Κατάρτιση στην πολυμορφία

Οι φορείς επιβολής του νόμου της Ιρλανδίας και της Βόρειας Ιρλανδίας ανέπτυξαν από κοινού το πρόγραμμα «Κατάρτιση στην πολυμορφία» στο πλαίσιο του έργου Peace II της ΕΕ και έκτοτε το έχουν προσαρμόσει στο συγκεκριμένο περιβάλλον τους. Για την ανάπτυξη της κατάρτισης πραγματοποιήθηκαν διαβουλεύσεις με αξιωματικούς τις αστυνομίας, μειονοτικές κοινότητες και ακαδημαϊκούς με σχετική εμπειρογνωμοσύνη, καθώς επίσης και πιλοτική κατάρτιση και ανατροφοδότηση με σκοπό την προσαρμογή των υλικών και μεθόδων.

Το πρόγραμμα καλύπτει τα εξής θέματα: κατανόηση της ικανότητας κάθε ατόμου να διαμορφώνει στερεότυπα, να αποκλείει και να περιθωριοποιεί τους άλλους, σκέψεις σχετικά με τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις υποθέσεις, προσπάθεια να κατανοήσουν οι συμμετέχοντες την εξουσία τους και πώς ο συνδυασμός προκαταλήψεων και εξουσίας μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις, καλύτερη κατανόηση της πολυμορφίας, ευαισθητοποίηση σχετικά με τους διάφορους τύπους διακρίσεων που αντιμετωπίζουν τα μέλη μειονοτικών ομάδων, αναγνώριση, αποδοχή και σεβασμό των διαφορών, διαπολιτισμικές επικοινωνιακές δεξιότητες, σεβασμό των πολιτισμικών και θρησκευτικών πρακτικών στη διάρκεια αστυνομικών επιχειρήσεων, καθώς και την επαγγελματική διάσταση της πολυμορφίας στο πλαίσιο της ορθής αστυνόμευσης.

Η παροχή της κατάρτισης βασίζεται σε δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης της προβολής βίντεο και της συμμετοχής μελών μειονοτικών ομάδων. Η αστυνομία της Ιρλανδίας (Garda Síochána) υλοποιεί το πρόγραμμα στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης κατάρτισης επαγγελματικής εξέλιξης (και όχι της βασικής εκπαίδευσης για νεοπροσληφθέντες). Η κατάρτιση στην πολυμορφία δεν ασχολείται ειδικά με τον εθνοτικό χαρακτηρισμό, κατά καιρούς όμως έχει διευκολύνει τον σχετικό διάλογο.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 10: ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Κατάρτιση στις ηγετικές δεξιότητες

Η αστυνομία του Άμστερνταμ εκπαίδευσε 300 διοικητικά στελέχη της αστυνομίας σε ηγετικούς ρόλους και συμπεριφορές στο πλαίσιο ενός

προγράμματος «ασφαλούς κλίματος». Οι συμμετέχοντες εργάζονται σε ομάδες για μια περίοδο 30 μηνών, με δέκα μέρες υποχρεωτικής κατάρτισης και ένα πρόσθετο ευέλικτο πρόγραμμα σχεδιασμένο έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους και να παρέχει ποικίλες διδακτικές προσεγγίσεις. Η κατάρτιση έχει στόχο να ευαισθητοποιήσει τα ηγετικά στελέχη σχετικά με τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα, να τους μάθει να ακούν και να μην προβάλουν σε βεβιασμένες κρίσεις, να αυξήσει την πολιτιστική ευαισθητοποίησή τους, να βελτιώσει τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, να τους διδάξει διαφορετικά μοντέλα ηγεσίας και συμπεριφορές για τη διαχείριση διαφορετικών συνθηκών. Το πρόγραμμα έχει ως στόχο να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον στο οποίο τα ηγετικά στελέχη μπορούν να συζητήσουν και να επεξεργαστούν τα ερωτήματα και τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν όσον αφορά την ηγεσία και την πολυμορφία. Οι συντονιστές του έργου το περιγράφουν ως «την κατασκευή μιας γέφυρας ενώ περπατάς πάνω της»

Παρόμοια παραδείγματα κατάρτισης στην πολυμορφία απαντώνται και σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Αυστρία.⁽⁶⁷⁾ Ωστόσο, η κατάρτιση στην πολυμορφία εστιάζει γενικά στην αμφισβήτηση των διακριτικών στάσεων και όχι συγκεκριμένα στους κινδύνους των διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού. Αυτό παραμένει ένα σημείο που θα μπορούσε να αναπτυχθεί περαιτέρω.

Ένα τελευταίο παράδειγμα δείχνει πώς η κατάρτιση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ευαισθητοποιήσει τους αστυνομικούς σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η συμπεριφορά τους στη διάρκεια μιας επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων μπορεί να έχει αρνητικές ή θετικές επιπτώσεις. Όπως προκύπτει από τη μελέτη περίπτωσης, η κατάρτιση αυτή μπορεί επίσης να λειτουργήσει αμφίδρομα, βοηθώντας το κοινό να κατανοήσει καλύτερα τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η αστυνομία και, κατ' επέκταση, βελτιώνοντας την εμπιστοσύνη και συνεργασία του με την αστυνομία (για τα αποτελέσματα της EU-MIDIS που αφορούν τις αντιλήψεις του κοινού σχετικά με τον χαρακτηρισμό στη διάρκεια των επιτόπιων εξακρίβώσεων στοιχείων και την εμπιστοσύνη του στην αστυνομία, βλ. σελίδα 37 παραπάνω).

⁽⁶⁷⁾ Η κατάρτιση υπέρ της πολυμορφίας και κατά των προκαταλήψεων με τίτλο «Ένας κόσμος διαφορών» (A World of Difference) που αναπτύχθηκε από τον Σύνδεσμο ενάντια στη δυσφήμιση (Anti-Defamation League) αποτελεί μέρος του προγράμματος εκπαίδευσης της αυστριακής αστυνομίας. Βασίζεται στην ιδέα ότι ο καθένας πρέπει να αντιμετωπίσει τις δικές του προκαταλήψεις για να αποτινάξει τις διακριτικές του αντιλήψεις. Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε τον δικτυακό τόπο του Συνδέσμου στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.adl.org/education/edu_awod/default.asp.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 11: ΗΒ

Κατάρτιση αστυνομικών στην επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων νέων ανθρώπων

Το Second Wave είναι ένα καλλιτεχνικό πρόγραμμα για νέους, με έδρα το Λονδίνο, το οποίο διοργανώνει τα τρία τελευταία χρόνια βραβευμένα εργαστήρια κατάρτισης με θέμα την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, με τη συμμετοχή νέων και της ομάδας τοπικής υποστήριξης (Territorial Support Group – TSG) του Lewisham. ⁽⁶⁸⁾ Ως κινητές μονάδες, οι TSG συχνά δραστηριοποιούνται σε περιοχές όπου δεν έχουν τοπικές συνδέσεις, γεγονός που έχει προκαλέσει τον προβληματισμό των πολιτών σχετικά με τη χρήση της εξουσίας τους για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, ιδιαίτερα στους νέους.

Το Second Wave οργανώνει τακτικά εργαστήρια με μικρές ομάδες νέων και αστυνομικούς της TSG, χρησιμοποιώντας θεατρικές τεχνικές όπως η εναλλαγή ρόλων με βάση πραγματικές εμπειρίες νέων ανθρώπων. Τα πρόσφατα εργαστήρια ασχολήθηκαν με θέματα όπως η κατοχή δημόσιου χώρου, οι αντιλήψεις των νέων, καθώς και η ταυτότητα σε σχέση με την καταγραφή της εθνοτικής καταγωγής σε έντυπα επιτόπια εξακρίβωσης στοιχείων. Στην εναλλαγή ρόλων, οι αστυνομικοί φορούν πολιτικά ρούχα και, όταν οι ρόλοι αντιστρέφονται, οι νέοι φορούν στολή αστυνομικού. Η εναλλαγή ρόλων λαμβάνει χώρα και σε δημόσιους χώρους. Οι σχετικές συζητήσεις συνεχίζονται από τη μια συνάντηση του εργαστηρίου στην επόμενη, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη δεσμών ανάμεσα στους νέους και στους αστυνομικούς.

Οι αστυνομικοί αναφέρουν ότι εξοικειώθηκαν σε μεγάλο βαθμό σχετικά με τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις των νέων. Οι νέοι με τη σειρά τους αναφέρουν ότι ένοιωσαν πιο ενεργό και ότι τώρα έχουν λόγο σχετικά με τον τρόπο αστυνόμευσής τους.

Η EU-MIDIS ρώτησε τους συμμετέχοντες αν η αστυνομία τους φέρθηκε με σεβασμό κατά την τελευταία εμπειρία επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, με εξαίρεση τους ερωτηθέντες Ρομά στην Ελλάδα, η πλειονότητα των ατόμων που υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση θεώρησαν ότι η αστυνομία τους φέρθηκε με σεβασμό ή τήρησε ουδέτερη στάση. Ωστόσο, εκτός από τους νοτιοαμερικανούς και τους ρουμάνους ερωτηθέντες στην Ισπανία, σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου μπορούσαν να γίνουν συγκρίσεις ανάμεσα στις εμπειρίες των συμμετεχόντων μελών μειονοτήτων και της πλειονότητας του πληθυσμού στην ίδια χώρα, τα μέλη της πλειονότητας ήταν πιθανότερο να

⁽⁶⁸⁾ Οι TSG είναι εξειδικευμένες ομάδες έρευνας που συνήθως έχουν την έδρα τους σε μια περιφέρεια και στη συνέχεια ιδρύουν παραρτήματα σε διάφορες περιοχές για να εκτελούν επιτόπιες εξακρίβώσεις στοιχείων ή άλλες αστυνομικές ενέργειες. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ.: http://www.met.police.uk/co/territorial_support.htm.

απαντήσουν ότι η αστυνομία τα αντιμετώπισε με σεβασμό απ' ό,τι τα μέλη των μειονοτήτων.

4.3 Έντυπα επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων

Τα έντυπα επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων μπορεί να είναι ένα χρήσιμο και πρακτικό εργαλείο που ενθαρρύνει τους αστυνομικούς να στηρίζουν την απόφασή τους για εξακρίβωση σε βάσιμα κριτήρια και προάγει τη διαφάνεια και τη λογοδοσία στις σχέσεις τους με τους πολίτες. Ένα τέτοιο παράδειγμα απαντάται στο ΗΒ, όπου ο κώδικας πρακτικής PACE απαιτεί από τους αστυνομικούς να παρέχουν στο άτομο που υποβάλλουν σε εξακρίβωση ένα αντίγραφο του εντύπου της διαδικασίας, όταν αυτό είναι πρακτικά εφικτό. Επί του παρόντος, το ΗΒ είναι το μοναδικό κράτος μέλος της ΕΕ όπου αυτό είναι υποχρεωτικό.⁽⁶⁹⁾ Ωστόσο, το έργο STEPPS (Στρατηγικές αποτελεσματικής επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων) στο πλαίσιο του προγράμματος AGIS⁽⁷⁰⁾ της ΕΕ, το οποίο είχε αρκετή επιτυχία, υλοποιήθηκε πρόσφατα σε μια προσπάθεια να αναπτυχθούν δέσμες κατάρτισης που να υποστηρίζουν τη θέσπιση εντύπων εξακρίβωσης στοιχείων στην Ουγγαρία και στην Ισπανία. Η πρωτοβουλία αυτή παρείχε επίσης καθοδήγηση σχετικά με τους λόγους που δημιουργούν υποψίες και ενθάρρυνε τη συμμετοχή των μελών της κοινότητας στον σχεδιασμό και στη χορήγηση των εντύπων.⁽⁷¹⁾ Τα έντυπα περιλαμβάνουν τους λόγους που οδήγησαν στην εξακρίβωση, τα αντικείμενα που αναζητούν οι αστυνομικοί, το αποτέλεσμα, καθώς και τα ονόματα των αστυνομικών που διενήργησαν την εξακρίβωση και το τμήμα όπου υπηρετούν. Καταγράφονται επίσης πληροφορίες σχετικά με τα προσωπικά στοιχεία των ατόμων που υποβλήθηκαν στην εξακρίβωση, όπως όνομα, διεύθυνση και εθνοτική καταγωγή στοιχεία τα οποία το άτομο μπορεί να αρνηθεί να δώσει.

Επί του παρόντος, το έντυπο επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων του ΗΒ περιλαμβάνει 16 «εθνοτικές» κατηγορίες, καθώς και τη γενική κατηγορία «άλλο». Ζητείται από το άτομο που υποβάλλεται στην εξακρίβωση να αυτο-προσδιορίσει την ταυτότητά του σύμφωνα με τις εν λόγω κατηγορίες. Ο αστυνομικός μπορεί επίσης να καταγράψει τη δική του άποψη σχετικά με την εθνοτική καταγωγή του ατόμου, αν διαφωνεί με τον αυτο-προσδιορισμό.

⁽⁶⁹⁾ Η έκδοση του Κώδικα πρακτικής του 2005 θέσπισε την υποβολή αναφορών για όλες τις περιπτώσεις όπου οι αστυνομικοί σταματούν απλώς ένα άτομο ή το σταματούν και το ερευνούν. Στην πρώτη περίπτωση, οι αστυνομικοί σταματούν ένα άτομο και το ρωτούν σχετικά με τις δραστηριότητές του ή την παρουσία του σε έναν χώρο χωρίς όμως να προχωρήσουν σε έρευνα.

⁽⁷⁰⁾ Το πρόγραμμα AGIS της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν ένα πρόγραμμα πλαίσιο που υλοποιήθηκε την περίοδο 2003-2006 με στόχο να συνδράμει την αστυνομία, τη δικαστική εξουσία και επαγγελματίες από τα κράτη μέλη της ΕΕ και τα υποψήφια κράτη μέλη ώστε να συνεργαστούν σε ποινικές υποθέσεις και στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας.

⁽⁷¹⁾ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (OSJI) (2009), «Addressing Ethnic Profiling by Police».

Όπως επισημάνθηκε στο Κεφάλαιο 2, ενδέχεται να υπάρχουν διάφορα εμπόδια σε εθνικό επίπεδο όσον αφορά τη συλλογή στοιχείων που προσδιορίζουν τη φυλή, την εθνοτική ταυτότητα ή τη θρησκεία, ιδιαίτερα για λόγους προστασίας των δεδομένων. Προκειμένου να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια, μπορεί να χρειαστεί να επισημανθεί ότι οι εν λόγω πληροφορίες χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα για την προστασία των μειονοτικών ομάδων μέσω του εντοπισμού ενδεχόμενων διακριτικών πρακτικών. Μια πρόσθετη δυσκολία σε πολλά κράτη μέλη μπορεί να είναι ότι δεν υπάρχει η πρακτική των εντύπων επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων, η οποία θα πρέπει πρώτα να θεσπιστεί από την κεντρική κυβέρνηση με την υποστήριξη τόσο της αστυνομίας όσο και των ίδιων των μειονοτικών ομάδων.

Η καταγραφή της άσκησης της αστυνομικής εξουσίας για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, και ιδίως η καταγραφή της φυλής, της εθνοτικής καταγωγής ή της θρησκείας των ατόμων που υποβάλλονται σε εξακρίβωση, έχουν διάφορα οφέλη. Συγκεκριμένα:

- **Η εσωτερική παρακολούθηση** και ο εντοπισμός δυσανάλογης στόχευσης μειονοτήτων μπορούν να οδηγήσουν σε διορθωτικές δράσεις. Σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, η καταγραφή των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων επιτρέπει τη συλλογή στατιστικών στοιχείων από τα οποία μπορεί να διαφανεί κατά πόσον οι αστυνομικές εξουσίες στοχεύουν δυσανάλογα σε συγκεκριμένες μειονότητες. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε διορθωτικές ενέργειες με τη μορφή έκδοσης οδηγιών προς τις αστυνομικές δυνάμεις σε εθνικό επίπεδο, αλλά και έκδοσης οδηγιών προς μεμονωμένους αστυνομικούς ή ομάδες σε τοπικό επίπεδο.
- **Η διαθεσιμότητα στατιστικών στοιχείων και δεδομένων για το κοινό μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για την υποβολή καταγγελιών για διακρίσεις.** Η συλλογή τέτοιων στοιχείων είναι επίσης σημαντική για τους πολίτες όταν επιδιώκουν την απόδοση ευθυνών στους φορείς επιβολής του νόμου ή σε μεμονωμένους αστυνομικούς. Όπως σημειώθηκε στο Κεφάλαιο 2, αυτό είναι απαραίτητο για την τεκμηρίωση υποθέσεων έμμεσων διακρίσεων από φορείς επιβολής του νόμου με βάση συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία. Είναι επίσης σημαντικό για τη στήριξη καταγγελιών για άμεσες διακρίσεις γενικότερα.

4.3.1. Εσωτερική παρακολούθηση και προσδιορισμός δυσαναλογίας.

Ένα μακροπρόθεσμο όφελος της τήρησης αρχείων είναι ότι επιτρέπει στα ανώτερα διοικητικά κλιμάκια της αστυνομίας να προσδιορίσουν κατά πόσον

οι εξουσίες των αστυνομικών για επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων στοχεύουν δυσανάλογα σε συγκεκριμένες μειονοτικές ομάδες, καθώς και να προσαρμόσουν ανάλογα τις οδηγίες που δίνουν στους αστυνομικούς. Ο κώδικας πρακτικής PACE στην Αγγλία και την Ουαλία επιβάλλει υποχρεωτικά στους επιβλέποντες αστυνομικούς να παρακολουθούν τη χρήση των εξουσιών εξακρίβωσης από τους συναδέλφους τους, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τα εξής: «κατά πόσον υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τις ασκούσαν με βάση στερεοτυπικές εικόνες ή αθέμιτες γενικεύσεις». ⁽⁷²⁾ Ο κώδικας συνιστά στους επιβλέποντες αστυνομικούς να εξετάσουν τα αρχεία των εξακριβώσεων για να εντοπίσουν τυχόν τάσεις ή επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές που προκαλούν ανησυχία. Ζητά την υποστήριξη αυτής της παρακολούθησης μέσω της συγκέντρωσης στατιστικών αρχείων των εξακριβώσεων τα οποία χρησιμοποιούνται από κάθε υπηρεσία της αστυνομίας και, σε τοπικό επίπεδο, στην περιοχή δικαιοδοσίας κάθε αστυνομικού τμήματος. Οι δύο μελέτες περιπτώσεων που ακολουθούν αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα κατά τα οποία οι αστυνομικές δυνάμεις έκαναν χρήση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από τα έντυπα εξακρίβωσης για να προσαρμόσουν ανάλογα τις πρακτικές αστυνόμευσης που εφαρμόζαν. ⁽⁷³⁾

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 12: ΗΒ

Μηχανογραφημένη παρακολούθηση επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων από μεμονωμένους αστυνομικούς στο Hertfordshire

Τα στατιστικά στοιχεία της αστυνομικής δύναμης του Hertfordshire δείχνουν ότι από την περίοδο 2006-2007 και έπειτα η αστυνομία σταμάτησε 43.326 άτομα και διενήργησε 11.511 επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων. ⁽⁷⁴⁾ Παρότι αυτός ο αριθμός είναι σχετικά χαμηλός σε σχέση με άλλες αστυνομικές δυνάμεις στο ΗΒ, από την ανάλυση των στοιχείων προέκυψε ότι οι «μαύροι» είχαν 5 φορές και οι Ασιάτες 1,8 φορές περισσότερες πιθανότητες να υποβληθούν σε εξακρίβωση απ' ό,τι οι λευκοί. Οι ανώτεροι αξιωματικοί αναγνώρισαν, ωστόσο, ότι οι επιβλέποντες αστυνομικοί δεν λάμβαναν αυτές τις πληροφορίες ούτε κάποιου είδους κατάρτιση σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης αυτής της δυσαναλογίας. Λόγω του σχετικά χαμηλού ποσοστού εξακριβώσεων, ήταν δύσκολο για τους επιβλέποντες να εντοπίσουν τις ανισότητες. Χωρίς στατιστικά στοιχεία, οι επιβλέποντες δίσταζαν να αμφισβητήσουν την πρακτική των αστυνομικών φοβούμενοι μήπως θεωρήσουν οι αστυνομικοί ότι τους κατηγορούν για ρατσισμό.

⁽⁷²⁾ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (2008), παρ 5.1

⁽⁷³⁾ Παρόμοιες προσεγγίσεις με αυτές που περιγράφονται παρακάτω απαντώνται επίσης στις ΗΠΑ, βλ. Hill (2002), σ. 18.

⁽⁷⁴⁾ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, (2008).

Τον Απρίλιο του 2007 θεσπίστηκαν νέα έντυπα εξακρίβωσης, τα οποία οι επιβλέποντες αστυνομικοί ήταν υποχρεωμένοι να ελέγχουν στο τέλος κάθε βάρδιας. Στη συνέχεια, τα έντυπα περνούσαν από μηχανήμα σάρωσης και τροφοδοτούνταν σε μια βάση δεδομένων ανοιχτή σε όλους τους αστυνομικούς μέσω του ενδοδικτύου της αστυνομίας. Οι επιβλέποντας δημιουργούσαν μια στατιστική εικόνα της χρήσης των εξουσιών εξακρίβωσης από μεμονωμένους αστυνομικούς και ομάδες. Στις αρχές του 2008, η αστυνομία ανέπτυξε ένα πρόγραμμα λογισμικού με τη δυνατότητα να εντοπίζει κατά πόσον οι αστυνομικοί υπέβαλαν σε εξακρίβωση έναν δυσανάλογο στατιστικά αριθμό μελών εθνοτικών μειονοτήτων.⁽⁷⁵⁾ Το πρόγραμμα αυτό έλεγχε επίσης τα εξής: τυχαία και συμπωματικά γεγονότα, το γεγονός πως ο συνολικός αριθμός εξακρίβώσεων ήταν χαμηλός, ότι οι αστυνομικοί δεν επέλεγαν οι ίδιοι τις περιοχές που αστυνόμευαν, καθώς και ότι ορισμένες μέρες μπορεί να συναντούσαν μόνο υπόπτους που ήταν μέλη μειονοτήτων. Έτσι, δημιουργούνταν «ζώνες πιθανοτήτων» με βάση την πιθανότητα επιτόπιας εξακρίβωσης, από μεμονωμένους αστυνομικούς, των στοιχείων ενός αριθμού μελών μειονοτήτων που υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο στατιστικά σημαντικό ποσοστό. Το πρόγραμμα εντόπιζε κάθε αστυνομικό οι εξακρίβώσεις του οποίου υπερέβαιναν το εν λόγω ποσοστό.

Αρχικά, εντοπίστηκαν μέσα σε αυτό το εύρος πιθανοτήτων περίπου 25 αστυνομικοί. Η αρμόδια μονάδα για θέματα πολυμορφίας συνομίλησε με όλα αυτά τα άτομα, καθώς επίσης και με αστυνομικούς με μη δυσανάλογα ποσοστά και ταυτόχρονα υψηλά ποσοστά εντοπισμού παραβατών, προκειμένου να προσδιοριστεί το πώς επέλεγαν τους ύποπτους για εξακρίβωση. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν προβλήματα όσον αφορά την αντίληψη των αστυνομικών για τα «βάσιμα κριτήρια» στα οποία στηρίζονταν για να υποβάλουν κάποιον σε εξακρίβωση, καθώς και όσον αφορά ορισμένες αστυνομικές επιχειρήσεις που είχαν νόμιμους στόχους αλλά παρήγαγαν δυσανάλογα αποτελέσματα.

Το πρόγραμμα εκτελείται πλέον σε μηνιαία βάση και στέλνει αυτόματα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στον επιβλέποντα κάθε αστυνομικού τον οποίο εντοπίζει, παράγει στοιχεία σχετικά με τις εξακρίβώσεις που διενήργησε ο αστυνομικός καθώς και ένα τυποποιημένο ερωτηματολόγιο που θα του δοθεί. Οι επιβλέποντες έχουν λάβει επίσης σχετική κατάρτιση και είναι υποχρεωμένοι να διενεργήσουν συνέντευξη με τον αστυνομικό. Οι επιβλέποντες υποβάλλουν αναφορά για κάθε συνέντευξη που διενεργούν με συστάσεις για λήψη μέτρων ή επανακατάρτιση.

⁽⁷⁵⁾ Κατά τον υπολογισμό της δυσαναλογίας, λήφθηκε υπόψη η σύνθεση του πληθυσμού κάθε επιμέρους περιοχής, καθώς και ο χρόνος που οι αστυνομικοί εργάστηκαν στην εν λόγω περιοχή. Προηγουμένως, η δυσαναλογία προσδιοριζόταν μετρώντας το ποσοστό των μελών μειονοτήτων που υποβλήθηκαν σε εξακρίβωση σε σύγκριση με το ποσοστό τους στον τοπικό πληθυσμό. Οι αστυνομικοί αιτιολογούσαν τη δυσαναλογία με το επιχείρημα ότι αφορούσε περιοχές με μεγάλα ποσοστά μειονοτήτων στον πληθυσμό.

Το ποσοστό της στατιστικά σημαντικής δυσαναλογίας μειώθηκε τόσο στους αστυνομικούς που είχαν εντοπιστεί και υποβληθεί σε συνέντευξη όσο και στο σύνολο της υπηρεσίας. Τα δεδομένα επιτρέπουν τη διενέργεια τακτικών συζητήσεων μεταξύ επιβλεπόντων και αστυνομικών. Οι αστυνομικοί γνωρίζουν ότι οι επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων που διενεργούν παρακολουθούνται, καθώς και ότι τυχόν δυσαναλογία θα πρέπει να αιτιολογηθεί. Με την ενισχυμένη εστίαση σε μεμονωμένους αστυνομικούς, βελτιώθηκαν τα πρωτόκολλα αξιολόγησης των επιπτώσεων στην κοινότητα, έτσι ώστε ο σχεδιασμός των αστυνομικών επιχειρήσεων να λαμβάνει υπόψη τον πιθανό αντίκτυπό τους στο κοινό και να προβλέπει την ανάλογη ενημέρωση των αστυνομικών.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 13: ΗΒ

Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου: Επιχείρηση Pennant

Τον Οκτώβριο του 2006, η Μητροπολιτική Αστυνομία εγκαινίασε την Επιχείρηση Pennant, ένα εσωτερικό σύστημα λογοδοσίας με στόχο τη μείωση της δυσαναλογίας κατά την άσκηση της εξουσίας επιτόπιας εξακρίβωση στοιχείων μέσω της υποχρέωσης λογοδοσίας των περιοχών με τις χειρότερες επιδόσεις αστυνόμευσης, με βάση τις περιφέρειες του Λονδίνου. Το πλαίσιο επιδόσεων Pennant εξετάζει πέντε κύρια θέματα σχετικά με τη χρήση της εξουσίας εξακρίβωσης στοιχείων:

- τον αριθμό των εξακριβώσεων
- το ποσοστό συλλήψεων
- κατά πόσον καταγράφηκε στο έντυπο η αυτο-προσδιοριζόμενη εθνοτική καταγωγή
- κατά πόσον τα δεδομένα από τα έντυπα εξακρίβωσης εισήχθησαν εγκαίρως στην κεντρική βάση δεδομένων
- την εθνοτική δυσαναλογία στις εξακριβώσεις των Λονδρέζων

Κάθε μεταβλητή σταθμίζεται με βάση τη σημασία της και το πρόγραμμα παράγει έναν ιεραρχημένο κατάλογο με τις επιδόσεις των 37 περιφερειών του Λονδίνου. Σε τριμηνιαία βάση, ζητείται από τις πέντε περιφέρειες με τις χειρότερες επιδόσεις να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης όπου επισημαίνουν την πολιτική και τις πρακτικές που ενδέχεται να έχουν δυσανάλογο αντίκτυπο. Στη συνέχεια, πρέπει να αιτιολογήσουν τις επιδόσεις τους στον Διοικητή της Αστυνομίας, στην Αρχή της Μητροπολιτικής Αστυνομίας (MPA) και σε μέλη της τοπικής κοινότητας. Απαιτείται από τις περιφέρειες με χαμηλές επιδόσεις να αναπτύξουν ένα τριμηνιαίο σχέδιο δράσης και να υποβάλλουν αναφορές σχετικά με αυτό στις επόμενες συνεδριάσεις.

Από την έναρξη εφαρμογής της Επιχείρησης Pennant η Μητροπολιτική Αστυνομία διαπίστωσε μείωση στο επίπεδο δυσαναλογίας σε ολόκληρο το Λονδίνο και μεγαλύτερη εξισορρόπηση στα ποσοστά συλλήψεων των μελών εθνοτικών ομάδων μετά από επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων. Τα στοιχεία εισάγονται στη βάση δεδομένων πιο έγκαιρα και η επίβλεψη βελτιώθηκε, γεγονός που διασφαλίζει ότι οι αστυνομικοί ζητούν και καταγράφουν την αυτο-προσδιοριζόμενη εθνοτική καταγωγή των ατόμων που υποβάλλουν σε εξακρίβωση. Στη διάρκεια της διαδικασίας έχουν εντοπιστεί 15-20 περιφέρειες, 90% των οποίων έχουν σημειώσει σημαντική βελτίωση.

4.3.2. Μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών από το κοινό

Η ύπαρξη μιας επίσημης διαδικασίας που σχετίζεται με τη διενέργεια επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων προσφέρει συν τοις άλλοις τη δυνατότητα παροχής πληροφοριών στο άτομο που υποβάλλεται στην εξακρίβωση σχετικά με τα δικαιώματά του και τη διαδικασία υποβολής καταγγελίας. Αυτό επιτρέπει στο ευρύ κοινό να συμμετέχει σε μια διαδικασία η οποία διασφαλίζει ότι δεν εφαρμόζονται διακρίσεις κατά την άσκηση των αστυνομικών εξουσιών.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 14: ΗΒ

Φυλλάδια «Μάθε τα δικαιώματά σου» (Know your Rights):

Ο Σύλλογος αστυνομικών αρχών εκδίδει ένα φυλλάδιο με τίτλο «Μάθε τα δικαιώματά σου» με σκοπό να παράσχει στο κοινό, ιδιαίτερα δε στους νέους, πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων. Είναι διαθέσιμο σε 20 γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων των αραβικών, κινεζικών, γκουτζαράτι, σερβικών, σομαλικών και βιετναμεζικών. Παρέχει σαφείς και εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με:

- το τι είναι η επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων
- ποιος είναι ο σκοπός της εξακρίβωσης
- πού μπορεί να λάβει χώρα
- ποιων ρούχων την αφαίρεση μπορεί να ζητήσει ο αστυνομικός
- ποιες πληροφορίες πρέπει να παράσχει ο αστυνομικός και τι πρέπει να καταγραφεί στο έντυπο εξακρίβωσης
- ποια είναι η διαδικασία υποβολής καταγγελίας σε περίπτωση ισχυρισμού για άδικη μεταχείριση. ⁽⁷⁶⁾

Οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών είναι ένα εξαιρετικά σημαντικό μέσο για την αποτροπή της κατάχρησης των αστυνομικών εξουσιών, αλλά και για την

⁽⁷⁶⁾ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ (2009).

αποκατάσταση και εξασφάλιση της εμπιστοσύνης του κοινού στο σύστημα επιβολής του νόμου, καθώς εγγυάται τη λογοδοσία. Υπάρχουν αρκετά διαφορετικά μοντέλα μηχανισμών υποβολής καταγγελιών, τα οποία συχνά λειτουργούν παράλληλα:

- Ειδικές αστυνομικές υπηρεσίες υποβολής καταγγελιών. Μπορεί να πρόκειται για εσωτερικούς μηχανισμούς (οι οποίοι συνήθως στελεχώνονται από αστυνομικούς) που διερευνούν ισχυρισμούς για άδικη μεταχείριση και μπορούν να λαμβάνουν πειθαρχικά μέτρα. Εναλλακτικά, οι ειδικές υπηρεσίες υποβολής καταγγελιών μπορεί να είναι ανεξάρτητοι και εξωτερικοί φορείς της αστυνομίας (και να στελεχώνονται από συνδυασμό αστυνομικών και πολιτών).
- Ειδικό φορέας καταπολέμησης των διακρίσεων. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι υποχρεωμένα να συστήσουν φορείς που προάγουν τη φυλετική ισότητα. Παρότι η κατάσταση ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών, οι περισσότεροι από τους φορείς αυτούς διαθέτουν τη δικαιοδοσία να διαχειρίζονται καταγγελίες για φυλετικές διακρίσεις.
- Τακτικά δικαστήρια. Σε περίπτωση που οι αστυνομικοί διαπράξουν αδίκημα ή παραβιάσουν το αστικό ή διοικητικό δίκαιο είναι εφικτό να κινηθούν εναντίον τους, όπως και εναντίον των πολιτών, διαδικασίες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

4.4. Ανάλυση συμπεριφοράς

Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 2, προκειμένου να αποφεύγονται οι διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού, οι αστυνομικοί θα πρέπει να στηρίζουν τις αποφάσεις τους για λήψη μέτρων σε παράγοντες που αφορούν ειδικά τον εκάστοτε ύποπτο. Συγκεκριμένα, οι αστυνομικοί θα πρέπει να εστιάζουν στη συμπεριφορά ενός ατόμου προκειμένου να αποφασίσουν αν έχουν «βάσιμες υποψίες» ή στηρίζονται σε κάποιο άλλο ισχύον πρότυπο για να προβούν σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων. Στη συνέχεια παρατίθενται μελέτες περιπτώσεων σχετικά με την κατάρτιση που παρέχεται στους αστυνομικούς έτσι ώστε να αναπτύξουν την ικανότητά τους να εντοπίζουν και να αναλύουν ύποπτες συμπεριφορές και να μην εστιάζουν σε χαρακτηριστικά όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία, τα οποία ενδέχεται να επικαλούνται λόγω προσωπικών προκαταλήψεων.⁽⁷⁾

⁽⁷⁾ Για μια ανάλυση παρόμοιων προσεγγίσεων στις ΗΠΑ, βλ. HARRIS (2002), σ. 8, ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΗΠΑ (2009).

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 15: ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Το πρόγραμμα κατάρτισης «Έρευνα, εντοπισμός και αντίδραση» (Search, Detect and React – SDR)

Το εν λόγω πρόγραμμα κατάρτισης αναπτύχθηκε από τη Διεθνή Ακαδημία Ασφάλειας και Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας για Αστυνομικούς Φορείς και Φορείς Ασφάλειας. Η εφαρμογή του προγράμματος SDR έχει στόχο την ασφάλεια δημόσιων χώρων και μαζικών εκδηλώσεων ως «εργαλείο για τον εντοπισμό πιθανών εκδηλώσεων βίας, δημόσιας αναταραχής, παράνομων δραστηριοτήτων και θανατηφόρων επιθέσεων»⁽⁷⁸⁾. Παράλληλα ενισχύει την ικανότητα του προσωπικού ασφάλειας να προβαίνει μεν σε χαρακτηρισμούς αλλά με βάση τη συμπεριφορά. Αυτό σημαίνει ότι η προσοχή δεν εστιάζεται σε αναλλοίωτα χαρακτηριστικά, όπως το χρώμα του δέρματος, αλλά στη συμπεριφορά του ατόμου με σκοπό την ενθάρρυνση των αστυνομικών δυνάμεων να προβαίνουν σε ενέργειες έχοντας επίγνωση των επιλογών τους. Στο πλαίσιο της κατάρτισης, οι αστυνομικοί μαθαίνουν πώς αντιδρούν συνήθως οι άνθρωποι σε συγκεκριμένες περιστάσεις, καθώς και πώς να εντοπίζουν με το βέλτιστο τρόπο αποκλίνουσες και ύποπτες συμπεριφορές. Αφότου οι αστυνομικοί εντοπίσουν τέτοιες τάσεις συμπεριφοράς, θα πρέπει να ενεργούν με «ευαίσθητο» τρόπο. Στις περισσότερες περιπτώσεις αντιμετωπίζουν τον ύποπτο με άτυπο τρόπο, χωρίς να χρησιμοποιούν τις επίσημες αστυνομικές εξουσίες που διαθέτουν. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει στοιχεία διδασκαλίας σε αίθουσα, εφαρμοσμένη κατάρτιση και κατάρτιση στη θέση εργασίας. Επί του παρόντος, το πρόγραμμα SDR εφαρμόζεται στον αερολιμένα Schiphol και σε διάφορες μονάδες των ολλανδικών αστυνομικών δυνάμεων.⁽⁷⁹⁾

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 16: ΗΒ

Κατάρτιση στο σύστημα ελέγχου αξιολόγησης συμπεριφοράς (BASS) των αρχών αστυνόμευσης των μεταφορών

Το σύστημα ελέγχου αξιολόγησης συμπεριφοράς (BASS) αναπτύχθηκε αρχικά από την πολιτειακή αστυνομία της Μασαχουσέτης στις ΗΠΑ και προσαρμόστηκε για να χρησιμοποιηθεί από τις βρετανικές αρχές αστυνόμευσης των μεταφορών. Η κατάρτιση βασίζεται στον χαρακτηρισμό βάσει της συμπεριφοράς των ατόμων που επιδεικνύουν άγχος σε αερολιμένες ή άλλους κόμβους μεταφορών. Η πολιτειακή αστυνομία της Μασαχουσέτης συνεργάστηκε με εγκληματολόγους για να εξετάσει τα βίντεο όπου εμφανίζονται οι αεροπειρατές των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου καθώς επέβαιναν στις πτήσεις από και προς τον αερολιμένα Logan στη Βοστώνη πριν από τις επιθέσεις. Ανέπτυξαν μια σειρά κριτηρίων για τον εντοπισμό του άγχους

⁽⁷⁸⁾ ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, «The SDR™ (Search, Detect and React)™», διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

⁽⁷⁹⁾ ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, «The SDR™ (Search, Detect and React)™», διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

που εκδηλώνεται από άτομα μέσα στο πλήθος, στη διάρκεια του ελέγχου αποσκευών ή των ελέγχων ασφάλειας. Τα κριτήρια αυτά προσαρμόστηκαν με τη χρήση πληροφοριών που είχαν συγκεντρωθεί από τις επιθέσεις της 7ης Ιουλίου στους σταθμούς του Μετρό του Λονδίνου.

Όλοι οι αστυνομικοί των βρετανικών αρχών αστυνόμευσης των μεταφορών (BTP) που ήταν τοποθετημένοι στο μετρό του Λονδίνου έχουν λάβει την κατάρτιση BASS, ενώ το πρόγραμμα επεκτείνεται σταδιακά και στους αστυνομικούς που έχουν τοποθετηθεί στο εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο. Η διήμερη κατάρτιση περιλαμβάνει διαλέξεις, συζητήσεις και πρακτικές ασκήσεις τόσο μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας όσο και σε κόμβους μεταφορών. Στην κατάρτιση επισημαίνεται ότι οι τρομοκράτες δεν έχουν φυλετικό ή θρησκευτικό προφίλ –οι πρόσφατες επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από άτομα κάθε είδους εθνοτικής καταγωγής.

Σύμφωνα με μια εσωτερική αξιολόγηση που διενεργήθηκε από την BTP έξι μήνες μετά την ολοκλήρωση της κατάρτισης όλων των αστυνομικών, η ποιότητα των επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων στο μετρό είχε βελτιωθεί. Ο αριθμός των εξακριβώσεων είχε μειωθεί σημαντικά, ενώ ο αριθμός των συλλήψεων μετά από εξακριβώση είχε αυξηθεί σημαντικά. Βελτιώθηκε επίσης η συλλογή στοιχείων από τις εξακριβώσεις. Τα σχόλια των αστυνομικών έδειξαν ότι είχαν εκτιμήσει τα πρακτικά εργαλεία που τους παρείχε η κατάρτιση.⁽⁸⁰⁾

4.5. Ορθές περιγραφές υπόπτων και ορθές πληροφορίες

Οι ορθές περιγραφές υπόπτων μπορούν να συμβάλλουν στην αποφυγή του κινδύνου παράνομων διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού. Η περιγραφή ενός υπόπτου αποτελείται από προσωπικές πληροφορίες όπως χρώμα δέρματος, ματιών και μαλλιών, ύψος και βάρος, καθώς και ενδυμασία, και προκύπτει από τις περιγραφές που παρέχουν τα θύματα ή οι μάρτυρες της παράνομης ενέργειας. Μια ορθή περιγραφή υπόπτου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για τη διενέργεια επιτόπιων εξακριβώσεων στοιχείων με σκοπό τη σύλληψη υπόπτων. Ωστόσο, όταν οι αστυνομικοί λαμβάνουν μια πολύ γενική περιγραφή υπόπτου που περιλαμβάνει τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή παρόμοια χαρακτηριστικά, δεν θα πρέπει να τη χρησιμοποιούν ως βάση για αστυνομικές ενέργειες όπως επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων, καθώς αναμένεται να εμπλέξουν πολλά αθώα άτομα τα οποία απλώς τυχαίνει να έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά. Αντίθετα, θα πρέπει να αναζητούν περισσότερες συγκεκριμένες πληροφορίες, ανάλογα με την επιχείρηση, οι οποίες θα τους καθοδηγήσουν στις έρευνές τους.

⁽⁸⁰⁾ Βλ. επίσης, ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ (2009), «Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 20 January 2009» (θέμα 9.1 των πρακτικών), σσ 2-3, «Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 6 April 2009» (θέμα 8.3 των πρακτικών), σ 3.

***** *«Τα αναλυτικά προφίλ που βασίζονται σε παράγοντες οι οποίοι έχει αποδειχθεί στατιστικά ότι συσχετίζονται με ορισμένες εγκληματικές συμπεριφορές μπορούν να αποτελέσουν αποτελεσματικό εργαλείο για την καλύτερη αξιοποίηση των περιορισμένων πόρων επιβολής του νόμου»*

Ειδικός εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, (Scheinin 2007) παρ. 33

Οι ορθές πληροφορίες μπορούν επίσης να μειώσουν τον κίνδυνο παράνομων διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού. Όταν οι ενέργειες επιβολής του νόμου στηρίζονται σε συγκεκριμένες και έγκαιρες πληροφορίες, έχουν περισσότερες πιθανότητες να είναι αντικειμενικές και λιγότερες πιθανότητες να βασίζονται σε στερεότυπα. Η παροχή έγκαιρων και λεπτομερών πληροφοριών στους αστυνομικούς, για παράδειγμα στις «ενημερώσεις» στην αρχή κάθε βάρδιας, αναμένεται να μειώσει τις διακρίσεις και να παράσχει καθοδήγηση στους αστυνομικούς έτσι ώστε οι ενέργειές τους να στοχεύουν πιο συγκεκριμένα σε τρέχοντα πρότυπα εγκληματικότητας και σε αναγνωρισμένα θέματα ασφάλειας. Η βελτίωση της ποιότητας και της χρήσης των πληροφοριών με στόχο την εστίαση σε παράγοντες σχετικούς με τη συμπεριφορά ή σε συγκεκριμένες πληροφορίες είναι πιο αποτελεσματική όταν συνδυάζεται με την αυξημένη επίβλεψη και παρακολούθηση της χρήσης των εξουσιών που διαθέτουν οι αστυνομικοί.

4.6. Επαφές «καλής ποιότητας»

Όπως αναφέρθηκε και στο Κεφάλαιο 3, αυτή καθεαυτή η χρήση της επιτόπιας εξακρίβωση στοιχείων μπορεί να προκαλέσει αρνητικά συναισθήματα στο κοινό. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες για να εξασφαλιστεί ότι ελαχιστοποιούνται κατά το δυνατό οι περιττές αστυνομικές επεμβάσεις απέναντι στους πολίτες, ότι η διαδικασία είναι διαφανής και ότι οι πολίτες αντιμετωπίζονται με σεβασμό και αξιοπρέπεια. Σύμφωνα με βρετανικές έρευνες, εκτός από τη συχνότητα με την οποία οι φορείς επιβολής του νόμου εστιάζουν στις εθνοτικές μειονότητες, η μεταχείριση του ατόμου που υποβάλλεται σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από τους αξιωματικούς (η οποία συχνά αποκαλείται «ποιότητα της εξακρίβωσης») και τα κριτήρια για την επιλογή αυτή είναι οι κυριότερες αιτίες ανησυχίας των ατόμων που υποβάλλονται σε εξακρίβωση. ⁽⁸¹⁾

⁽⁸¹⁾ HAVIS & BEST (2004).

Οι αρνητικές επιπτώσεις της επανειλημμένης υποβολής σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων από την αστυνομία μειώνονται σημαντικά αν η συμπεριφορά των αστυνομικών αποπνέει επαγγελματισμό και σεβασμό. Ειδικότερα, αν παρέχεται ένας λόγος για την εξακρίβωση, αυξάνεται το ποσοστό ικανοποίησης του ατόμου που υποβάλλεται σε αυτήν από την επαφή του με την αστυνομία. Η διασφάλιση μιας ευγενικής προσέγγισης εκ μέρους των αστυνομικών συνοδευμένης από την παροχή κατατοπιστικών πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία είναι μια πολιτική που δεν απαιτεί υψηλή τεχνολογία αλλά δεν είναι πάντοτε εύκολο να υλοποιηθεί. Οι δυσκολίες σχετικά με την ποιότητα της εξακρίβωσης προκύπτουν από τις ενίοτε περιορισμένες επικοινωνιακές δεξιότητες των αστυνομικών, την αδυναμία να διατυπώσουν τον λόγο για την εξακρίβωση και, σε μερικές περιπτώσεις, την ανάγκη να ξεπεράσουν τη συσσωρευμένη εχθρότητα ορισμένων τμημάτων της κοινότητας. Προφανώς, η εξασφάλιση μιας επαφής «καλής ποιότητας» δεν αρκεί για να εξαλείψει τον εθνοτικό χαρακτηρισμό αλλά μπορεί, αφενός, να υποχρεώσει τους αστυνομικούς να επιβεβαιώσουν τόσο στον εαυτό τους όσο και στο άτομο που υποβάλλουν σε εξακρίβωση ότι η εθνοτική καταγωγή, η φυλή και η θρησκεία δεν ήταν καθοριστικοί παράγοντες για την απόφαση να προβούν σε εξακρίβωση και, αφετέρου, να διασφαλίσει ότι το άτομο δεν διαβλέπει απώτερα κίνητρα διακρίσεων πίσω από την αστυνομική ενέργεια. Η πρακτική αυτή είναι επιζήμια αν ένα άτομο αισθάνεται ότι έχει πέσει θύμα διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού ακόμα και αν αυτό δεν ισχύει εν τέλει.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 17: ΗΒ

Ενημέρωση ατόμων για τον λόγο της επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων

Το άρθρο 2 του κώδικα PACE θεσπίζει τις νομικές εγγυήσεις σχετικά με την εξουσία επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων. Πριν από την έρευνα ενός ατόμου ή οχήματος, ή την κράτηση ενός ατόμου ή οχήματος με σκοπό την έρευνα, ο αστυνομικός πρέπει να προβεί σε εύλογες ενέργειες για να ενημερώσει το άτομο για τα εξής:

- το όνομά του,
- το αστυνομικό τμήμα όπου υπηρετεί,
- το αντικείμενο της έρευνας και
- τους λόγους για την έρευνα.

Πρέπει επίσης να ενημερώσει το άτομο ότι δικαιούται να λάβει ένα αντίγραφο του εντύπου εξακρίβωσης και να του γνωστοποιήσει σε ποιο αστυνομικό τμήμα μπορεί να απευθυνθεί για να το παραλάβει. Οι αστυνομικοί διδάσκονται το ακρώνυμο GO-WISELY ως μέσο υπενθύμισης των ευθυνών τους κατά την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων:

Λόγοι για την έρευνα

Αντικείμενο της έρευνας

Ταυτότητα, την οποία πρέπει να επιδεικνύουν οι αστυνομικοί αν φορούν πολιτικά ρούχα

Στοιχεία ταυτότητας - ο αστυνομικός πρέπει να αναφέρει το όνομά του στον ύποπτο

Αστυνομικό τμήμα, όπου υπηρετεί ο αστυνομικός

Δικαίωμα παραλαβής αντιγράφου του εντύπου εξακρίβωσης

Νομική εξουσία στην οποία στηρίζεται η κράτηση

«Είστε υπό κράτηση με σκοπό την έρευνα.» Με άλλα λόγια, ο ύποπτος πρέπει να ενημερωθεί για ποιο λόγο κρατείται.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 18: ΗΒ

Παρακολούθηση της ποιότητας επαφών της αστυνομικής δύναμης του Hertfordshire με πολίτες

Τα έντυπα επιτόπια εξακρίβωσης στοιχείων που θέσπισε η αστυνομική δύναμη του Hertfordshire τον Απρίλιο του 2007 περιλαμβάνουν μια ενότητα η οποία επιτρέπει στο άτομο που υποβάλλεται σε εξακρίβωση να καταγράψει την ποιότητα της επαφής. Πρόκειται για την πρώτη αστυνομική δύναμη στο ΗΒ που υλοποιεί συστηματικά αυτή την ενέργεια. Στο τέλος κάθε εξακρίβωσης, απαιτείται από τους αστυνομικούς να απευθύνουν τις εξής ερωτήσεις στο άτομο που υπέβαλαν σε εξακρίβωση:

«Με ποια από τις παρακάτω δηλώσεις συμφωνείτε όσον αφορά την επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων στην οποία μόλις υποβληθήκατε από την τοπική αστυνομία;

- Καταλαβαίνω τον λόγο για τον οποίο υποβλήθηκα σε εξακρίβωση; Ναι/Όχι
 - Κατά την εξακρίβωση μού φέρθηκαν με επαγγελματισμό, σεβασμό και αξιοπρέπεια; Ναι/Όχι
- Παρακαλώ υπογράψτε.»

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ 19: ΑΥΣΤΡΙΑ

Ευγενικές μορφές προσφώνησης

Η αυστριακή νομοθεσία περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο με τον οποίο η αστυνομία πρέπει να απευθύνεται στους πολίτες. Το άρθρο 5 παράγραφος 2 του κανονισμού κατευθυντήριων γραμμών ορίζει ότι: «Τα όργανα δημόσιας ασφάλειας χρησιμοποιούν τον πληθυντικό ευγενείας (δηλ. «Εσείς») όταν απευθύνονται σε όλα τα άτομα στα οποία απευθύνουν το λόγο ή τα οποία απαιτούν να τα προσφωνούν με αυτόν τον τρόπο.»⁽⁸²⁾ Επιπλέον,

⁽⁸²⁾ Βλ. κανονισμό κατευθυντήριων γραμμών ((Richtlinien-Verordnung - RLV) StF: BGBl. αριθ. 266/1993).

το υπουργείο Εσωτερικών έχει εκδώσει διάταγμα για τη χρήση του λεξιλογίου που χρησιμοποιείται από τους αστυνομικούς προκειμένου να αποφεύγεται η εντύπωση διακριτικής, ταπεινωτικής, υποτιμητικής ή προκατειλημμένης μεταχείρισης. Το διάταγμα της 7ης Αυγούστου 2002 ορίζει ότι «...η υπόληψη και αποδοχή τους από τον πληθυσμό, καθώς και η αποτελεσματική συμμόρφωση προς τα καθήκοντα των υπηρεσιών ασφαλείας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο τα όργανα επιβολής του νόμου μεταχειρίζονται τους πολίτες, ιδιαίτερα τους αλλοδαπούς και τα μέλη ομάδων εκτεθειμένων σε διακρίσεις. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο, από αυτή την άποψη, κάθε μέλος των υπηρεσιών ασφαλείας να χρησιμοποιεί, στο πλαίσιο της επαγγελματικής συμπεριφοράς του, κατάλληλη γλώσσα και εκφράσεις που δεν δημιουργούν την εντύπωση διακριτικής, ταπεινωτικής, υποτιμητικής ή προκατειλημμένης διαδικασίας ή/και δεν επιτρέπουν σε κάποιον να θεωρήσει ότι η στάση του αξιωματικού υπαγορεύεται από τέτοιου είδους κίνητρα.»⁽⁸³⁾

Παρότι η ύπαρξη τέτοιων κανόνων είναι προφανώς επιβεβλημένη, είναι εξίσου σημαντικό να θεσπιστεί κάποιος μηχανισμός επίβλεψης της εφαρμογής τους στην πράξη.

4.7. Σκέψεις για το μέλλον

Δεδομένης της πείρας του ΗΒ όσον αφορά τη διερεύνηση του ζητήματος των διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού, μεγάλος όγκος των διαθέσιμων στοιχείων και της βιβλιογραφίας σχετίζεται με το πλαίσιο της συγκεκριμένης χώρας. Ευελπιστούμε ότι στο μέλλον παρόμοια εγχειρήματα θα αναλάβουν και άλλα κράτη μέλη που επί του παρόντος καταγράφουν υψηλά ποσοστά μετανάστευσης, βιώνουν αναζωπύρωση της τρομοκρατίας και χρειάζονται αποτελεσματική αστυνόμευση.

Στόχος του παρόντος οδηγού είναι να αποτελέσει ένα πρακτικό και χρήσιμο εργαλείο. Για τον λόγο αυτό, ο Οργανισμός παροτρύνει τους αναγνώστες να υποβάλουν στον ειδικό δικτυακό τόπο (<http://fra.europa.eu/>) στοιχεία, περιπτωσιολογικές μελέτες, έγγραφα δράσης και γενικές βιβλιογραφικές πηγές σε σχέση με ζητήματα που τίγονται στον παρόντα οδηγό.

⁽⁸³⁾ Διάταγμα του υπουργείου Εσωτερικών, Γενική Διοίκηση Δημόσιας Ασφάλειας της 07.08.2002 περί Χρήσης της γλώσσας από τα όργανα επιβολής του νόμου. (Erlass des BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit vom 07.08.2002, GZ 19.038/237-GD/01, betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive).

Ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων του παρόντος οδηγού

- Η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός ατόμου σε σχέση με άλλα άτομα που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση συνιστά διάκριση και είναι παράνομη στο πλαίσιο της άσκησης της εξουσίας επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων.
- Η αναφορά στη φυλή, στην εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία ενός ατόμου είναι αποδεκτή στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης περιγραφής υπόπτου και σε σχέση με ένα ως συγκεκριμένο αδίκημα. Η φυλή, η εθνοτική καταγωγή ή η θρησκεία μπορούν επίσης να λαμβάνονται υπόψη όταν υπάρχουν πληροφορίες που αφορούν συγκεκριμένο αδίκημα.
- Κάθε απόφαση να υποβληθεί ένα άτομο σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων η οποία απαγορεύεται από κίνητρα που σχετίζονται αποκλειστικά ή κυρίως με τη φυλή, την εθνοτική καταγωγή ή τη θρησκεία του εν λόγω ατόμου συνιστά διάκριση λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού και είναι παράνομη.
- Οι αστυνομικοί θα πρέπει να δίνουν έμφαση σε παράγοντες που αφορούν συγκεκριμένα το εκάστοτε άτομο και οι οποίοι το διαφοροποιούν από άλλα άτομα ως συγκεκριμένο ύποπτο. Οι παράγοντες αυτοί θα πρέπει να εστιάζουν στη συμπεριφορά του ατόμου. Η «συμπεριφορά» δεν θα πρέπει να περιλαμβάνει την εξωτερική εμφάνιση.
- Οι διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού μπορούν να έχουν επιζήμιες επιπτώσεις στις σχέσεις της αστυνομίας με την κοινότητα και, κατ' επέκταση, σε άλλες μεθόδους αστυνόμευσης που στηρίζονται στη συνεργασία του κοινού με την αστυνομία και την εμπιστοσύνη προς αυτήν. Επίσης, υπάρχουν στοιχεία που υποδεικνύουν ότι οι διακρίσεις λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού είναι αναποτελεσματικές ως προς το «ποσοστό επιτυχίας» που προκύπτει από μια επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων, δηλαδή το κατά πόσον η εξακρίβωση οδήγησε σε σύλληψη ή/και δίωξη.
- Προκειμένου να μειωθεί ο κίνδυνος διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού, οι αστυνομικοί θα πρέπει να λαμβάνουν επαρκή κατάρτιση. Αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται από παρακολούθηση, εκ μέρους των ανωτέρων, της άσκησης της εξουσίας επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων από τους αστυνομικούς.
- Η παρακολούθηση της χρήσης της επιτόπιας εξακρίβωσης στοιχείων απαιτεί τη συλλογή αναλυτικών στοιχείων ανά φυλή, προκειμένου να μπορεί να κατανοηθεί με ακρίβεια το κατά πόσον οι αστυνομικές εξουσίες ασκούνται αναλογικά με την κατανομή του πληθυσμού. Αυτό είναι επίσης ουσιαστικό για να στηριχθούν καταγγελίες για έμμεσες διακρίσεις από φορείς επιβολής του νόμου.
- Κατά τη συλλογή στοιχείων σχετικά με την εθνοτική καταγωγή, θα πρέπει να θεσπίζονται επαρκείς εγγυήσεις για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Με άλλα λόγια θα πρέπει να εξασφαλίζεται η ανωνυμία των ατόμων που υποβάλλονται σε επιτόπια εξακρίβωση στοιχείων και η συναίνεσή τους μετά από ενημέρωση για τη συλλογή τέτοιου είδους στοιχείων για στατιστικούς σκοπούς.

Βιβλιογραφία

Δικτυακοί τόποι

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

<http://www.fra.europa.eu>

Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης:

<http://www.coe.int/cm>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας:

<http://www.coe.int/ecri>

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

<http://www.echr.coe.int>

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

<http://www.curia.eu>

Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

<http://eur-lex.europa.eu/>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:

<http://www.europarl.europa.eu>

Ύπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα:

<http://www.ohchr.org>

Επίσημα έγγραφα

Ηνωμένα Έθνη

SCHENIN M., ΕΙΔΙΚΟΣ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, 'Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism' («Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας»), UN Doc. A/HRC/4/26, 29 Ιανουαρίου 2007

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΙΨΗ ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ, 'Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination on Austria' («Καταληκτικές παρατηρήσεις της επιτροπής για την εξάλειψη των

φυλετικών διακρίσεων στην Αυστρία»), UN Doc. CERD/C/60/CO/1, 21 Μαΐου 2002

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΝΘΕΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΙΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ, Γενικό Σχόλιο αριθ. 31, 'The Prevention of Racial Discrimination in the Administration and Functioning of the Criminal Justice System' («Η πρόληψη των φυλετικών διακρίσεων στη διοίκηση και στη λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης»), παρ. 20, UN Doc. A/60/18 (SUPP), 3 Οκτωβρίου 2005

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΝΘΕΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, 'General Comment No. 29, States of Emergency' («Γενικό Σχόλιο αριθ. 29, Καταστάσεις έκτακτης ανάγκης»), UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 Αυγούστου 2001

Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΑΤΟΥ ΑΡΜΟΣΤΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ, 'Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies' («Συστάσεις για την αστυνόμευση σε πολυεθνοτικές κοινωνίες»), 2006, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.osce.org/documents/>

Συμβούλιο της Ευρώπης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, Σύσταση Rec (2001)10 σχετικά με τον ευρωπαϊκό κώδικα αστυνομικής δεοντολογίας, 19 Σεπτεμβρίου 2001 και αιτιολογική έκθεση, διατίθενται στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, 'Protecting the right to privacy in the fight against terrorism' («Προστασία του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας»), θεματικό έγγραφο, CommDH/Issue Paper (2008)3, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.coe.int/t/commissioner/WCD/Search_en.asp#

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, 'Stop and Searches on ethnic or religious grounds are not effective' («Οι επιτόπιες εξακριβώσεις στοιχείων λόγω εθνοτικής καταγωγής και θρησκείας δεν είναι αποτελεσματικές»), Γνώμη της 20ής Ιουλίου 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/default_en.asp

ECRI (Ευρωπαϊκή επιτροπή κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας), γενική σύσταση πολιτικής αριθ. 11 σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων στην αστυνόμευση, 29 Ιουνίου 2007, Doc. CRI (2007)39

Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, Απόφαση πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2008 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 350, της 30.12.2008, σ. 60

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ, 'Perceptions of Discrimination and Islamophobia – Voices from Members of Muslim Communities in the European Union' («Αντιλήψεις διακρίσεων και ισλαμοφοβίας – Απόψεις μελών μουσουλμανικών κοινοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση»), 2006, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://fra.europa.eu>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, Σύσταση προς το Συμβούλιο σχετικά με τη διαμόρφωση γενικής εικόνας προσώπου, ιδίως βάσει της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, στο πλαίσιο των αντιτρομοκρατικών ενεργειών, της εφαρμογής του νόμου, του ελέγχου της μετανάστευσης, των τελωνειακών υπηρεσιών και των ελέγχων στα σύνορα, P6_TA-PROV (2009)0314, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.europarl.europa.eu/RegWeb/application/registre>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, Ψήφισμα της 20ής Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την πρόταση για μια απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου για την χρήση των καταστάσεων με τα ονόματα των επιβατών (PNR) με σκοπό την επιβολή του νόμου, OJ C 16E, 22.1.2010, διατίθεται στον δικτυακό τόπο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:016E:0044:0049:EN:PDF>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, Ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/EK (COM (2006) 643), διατίθεται στον δικτυακό τόπο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0643:FIN:EN>

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, «Γνώμη του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της πρότασης απόφασης πλαισίου του Συμβουλίου για τη χρήση των καταστάσεων με τα ονόματα των επιβατών (PNR) με σκοπό την επιβολή του νόμου, 28 Οκτωβρίου 2008

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, 'EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey - Main Results Report' («EU-MIDIS – Έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις - Έκθεση κύριων αποτελεσμάτων»), 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ, 'EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey – Data in Focus Report – Law Enforcement and Minorities' («EU-MIDIS – Έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις - Έκθεση «εστίαση στα δεδομένα» – Επιβολή του

νόμου και μειονότητες»), 2010, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με θέμα έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην υπηρεσία των πολιτών, 2009/C 276/02, διατίθεται στο δικτυακό τόπο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:276:0008:0020:EN:PDF>

Εθνικό επίπεδο

ASSOCIATION OF POLICE AUTHORITIES (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ), «Stop and Search, Know Your Rights Leaflet», 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.mpa.gov.uk>

BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY (ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ), «Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 20 January 2009», διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.btpa.police.uk>

BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY, «Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 6 April 2009», διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.btpa.police.uk>

CENTRE D'ANALYSE STRATÉGIQUE (ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ), «Enquête sur les Violences Urbaines - Comprendre les Emeutes de Novembre 2005 : les Exemples de Saint-Denis et d'Aulnay-Sous-Bois», Rapports et documents no4 – 2006, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.strategie.gouv.fr/article.php3?id_article=353

HOME OFFICE (ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ), «The Stephen Lawrence Inquiry: Report of an Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny», Cm 4262-1, Φεβρουάριος 1999, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.archive.official-documents.co.uk/>

HOUSE OF COMMONS HOME AFFAIRS COMMITTEE (ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ), «The Macpherson Report – Ten Years On» Twelfth Report of Session 2008–09, 22 Ιουλίου 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.publications.parliament.uk>

THE INTERNATIONAL SECURITY & COUNTER-TERRORISM ACADEMY (ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ), «The SDR™ (Search, Detect and React)™», διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.sdr.org.il/index.html>

METROPOLITAN POLICE AUTHORITY (ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ), «Section 44 Terrorism Act 2000 standard Operating Procedures 2007, Issue 1.1», διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.met.police.uk/foi/pdfs/policies/stop_and_search_s44_tact_2000_sop.pdf

MINISTRY OF JUSTICE (ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ), «Statistics on Race and the Criminal Justice system 2007/2008», Απρίλιος 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση
<http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

MINISTRY OF JUSTICE, «Statistics on Race and the Criminal Justice System 2006/7», Ιούλιος 2008, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση
<http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

NATIONAL POLICE IMPROVEMENT AGENCY (ΕΘΝΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΣΗΣ), «Advice on Stop and Search in Relation to Terrorism», 2008, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.npia.police.uk/en/docs/Stop_and_Search_in_Relation_to_Terrorism_-_2008.pdf

ONTARIO HUMAN RIGHTS COMMISSION (ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΝΤΑΡΙΟ), «Inquiry Report, Paying the Price, The Human Cost of Racial Profiling», 2003, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.ohrc.on.ca/en/resources>

SCARMAN, G. S, LORD (1981), «The Scarman Report: The Brixton Disorders, 10-12 April 1981», Home Office, Λονδίνο, HMSO, 1981

U.S. CUSTOMS SERVICE (ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΗΠΑ), «Better Targeting of Airline Passengers for Personal Searches Could Produce Better Results, Fiscal Year 1998», 1998, GAO/GGD-00-38, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.gao.gov/>

U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE, CIVIL RIGHTS DIVISION (ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΩΝ ΗΠΑ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ), «Guidance Regarding the Use of Race by Federal Law Enforcement Agencies», 2003, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση
<http://www.usdoj.gov>

Ακαδημαϊκές πηγές

BEST D., STRANG J., BESWICK T. & GOSSOP M., «Assessment of a Concentrated, High-Profile Police Operation. No Discernible Impact on Drug Availability, Price or Purity», 41 British Journal of Criminology (2001)

COHEN J., GORR W. AND SINGH P., «Estimating Intervention Effects in Varying Risk Settings: Do Police Raids Reduce Illegal Drug Dealing at Nuisance Bars?», 41.2 Criminology (2003)

DELSOL R. AND SHINER M., «Regulating Stop and Search: A Challenge for Police and Community Relations in England and Wales», 14.3 *Critical Criminology* (2006)

DE SCHUTTER O. AND RINGELHEIM J., «Ethnic Profiling: A rising Challenge for European Human Rights Law», 71.3 *Modern Law Review*, 358-384

DINANT J.-M., LAZARO C., POULLET Y., LEFEVER N. AND ROUVROY A., «Application of Convention 108 to the Profiling Mechanism - Some ideas for the future work of the consultative committee» (T-PD), Doc. T-PD (2008)01, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση

http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/data_protection/documents/

EUROPEAN UNION NETWORK OF INDEPENDENT EXPERTS ON FUNDAMENTAL RIGHTS (ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ) (2006), 'Opinion on Ethnic Profiling' («Γνώμη για τον εθνοτικό χαρακτηρισμό»), CFR-CDF. Γνώμη 4.2006, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση

http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/list_opinions_en.htm

GOODEY J (ed.), 14.3 *Critical Criminology* (2006), (ειδική έκδοση για τον εθνοτικό χαρακτηρισμό)

GROSS S. R. & LIVINGSTON D., «Racial Profiling Under Attack», 102.5 *Columbia Law Review* (2002)

HARCOURT B., «Rethinking Racial Profiling: A Critique of the Economics, Civil Liberties, and Constitutional Literature, and of Criminal Profiling More Generally», 71.4 *University of Chicago Law Review* (2004)

HARRIS D. (2002), «Flying while Arab: Lessons from the Racial Profiling Controversy», 6.1 *Civil Rights Journal*, (Winter 2002) 8 διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.usccr.gov/pubs/pubsndx.htm>

HARRIS D. (2002), «Profiles in Injustice; Why Racial Profiling Cannot Work», The New Press, 2003

HAVIS S. & BEST D., «Stop and Search Complaints (2000-2001)», Λονδίνο: Police Complaints Authority, 2004, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.ipcc.gov.uk>

HILDEBRANDT M. & GUTWIRTH S. (eds.), «Profiling the European Citizen: Cross Disciplinary Perspectives» Springer, 2008, Dordrecht

HILL E. (2002), «An Evaluation of Racial Profiling Data Collection and Training», Legislative Analysis Office, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση
http://www.lao.ca.gov/2002/racial_profiling/8-02_racial_profiling.pdf

McCLUSKEY J. D., MASTROFSKI S. D., AND PARKS R. B., «To acquiesce or rebel: Predicting citizen compliance with police requests», 2.3 Police Quarterly (1999), διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., BLAND N AND QUINTON P., «The Impact of Stops and Searches on Crime and the Community», Police Research Series Paper, 2000, αριθ. 127, Home Office, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/policerspubs1.html>

MILLER J., DAVIS R.C., HENDERSON N.J., MARCOVIC J. & ORTIZ C.W. report: Measuring Influences on Public Opinion of the Police Using Time-Series Data, 5 Police Quarterly (2005), διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., GOUNEV P., PAP A.L., WAGMAN D., BALOGI A., BEZLOV T., SIMONOVITS B. & VARGHA L., «Racism and Police Stops: Adapting US and British Debates to Continental Europe», 5.3 European Journal of Criminology (2008), διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://euc.sagepub.com>

MODOOD T., BERTHOUD R., LAKEY J., NAZROO J., SMITH P., VIRDEE S. & BEISHON S., «Ethnic Minorities in Britain Diversity and Disadvantage: Fourth National Survey of Ethnic Minorities», Police Studies Institute, 1997

MORGAN R., NEWBURN T., «The Future of Policing», Clarendon Press/Oxford University Press, 1997

PHILLIPS C. AND BOWLING B. «Racism, Ethnicity, Crime and Criminal Justice» in MAGUIRE M., MORGAN B. & REINER R. (eds.), 'The Oxford Handbook of Criminology', 3rd edition, 2002, Oxford University Press

QUINTON P., BLAND N. & MILLER J. (2000), «Police Stops, Decision-Making and Practice», Police Research Series, Paper 130, Υπουργείο Εσωτερικών, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.homeoffice.gov.uk/>

ROSENBAUM D. P., SCHUCK D. A., COSTELLO S. K., HAWKINS D. F., & RING M. K., «Attitudes Toward the Police: The effects of Direct and Vicarious Experience», 8 Police Quarterly (2005)

SHERMAN L. W., «Police crackdowns: Initial and residual deterrence», in TONRY M., & MORRIS N. (eds.), «Crime and justice: A review of research», Τόμος 12, University of Chicago Press (1990)

SHUFORD, R. T. «Civil Rights in the Next Millennium: Any way you slice it: Why Racial Profiling is Wrong», 18 St. Louis University Public Law Review, σσ. 371-385

SIMON, P., «Ethnic' statistics and data protection in the Council of Europe countries». Study Report. Ευρωπαϊκή επιτροπή κατά του ρατσισμού και της

μισαλλοδοξίας, Νοέμβριος 2007, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Themes/Ethnic_statistics_and_data_protection.pdf

SPITZER E., Γενικός Εισαγγελέας της Πολιτείας της Νέας Υόρκης, «The New York City Police Department's 'Stop and Frisk' Practices: A Report to the People of the State of New York», 1999

STONE V. & PETTIGREW N., «The views of the public on stops and searches», Home Office Policing and Reducing Crime Unit, Police Research Series, Paper 129, 2000, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.homeoffice.gov.uk>

VAN DER TORRE E.J. AND FERWERDA H.B., «Preventief fouilleren, Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten», (Προληπτική έρευνα, ανάλυση της διαδικασίας και των εξωτερικών επιπτώσεων σε δέκα δήμους), The Hague: Beke: Arnhem, Politie & Wetenschap, Zeist, 2005

WEITZER R, TUCH S.A., «Determinants of Public Satisfaction with the Police», 8.3 Police Quarterly (2005), διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://pqx.sagepub.com>

WRENCH J., «Diversity Management and Discrimination: Immigrants and Ethnic Minorities in the EU», Ashgate, Aldershot 2007

ZERBES I., «Das Urteil des deutschen Bundesverfassungsgerichts zur Online-Durchsuchung und Online-Überwachung, Grundrechtlicher Schutz der Vertraulichkeit und Integrität informationstechnischer Systeme - auch in Österreich», ÖJZ 2008/89

Δημοσιεύσεις MKO

AMNISTY INTERNATIONAL (ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΙΑ) (2009), «Victim or Suspect – A Question of Colour. Racist Discrimination in the Austrian Justice System». Διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.amnesty.org>

ENAR (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ), Fact sheet (ενημερωτικό δελτίο) 40, Ethnic Profiling, Ιούνιος 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.enar-eu.org/Page_Generale.asp?DocID=15289&la=1&langue=EN

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ), «Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective and Discriminatory», Open Society Institute, Νέα Υόρκη, 2009 διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, «Addressing Ethnic Profiling by Police - A Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search Project», Open Society Institute,

Νέα Υόρκη, 2009 διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση
http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, «Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris», Open Society Institute, Νέα Υόρκη, 2009, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, «'I can stop whoever I want' – Police Stops of Ethnic Minorities in Bulgaria, Hungary and Spain», Open Society Institute, Νέα Υόρκη, 2007, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

Νομοθετικά όργανα

Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕ Οδηγία 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 180, της 19.7.2000, σ. 22

ΕΕ Οδηγία 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 303, της 02.12.2000, σ. 16

ΕΕ Οδηγία 2004/113/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 373, της 21.12.2004, σ. 37

ΕΕ Οδηγία 2002/73 περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 269, της 5.10.2002, σ. 15

ΕΕ Οδηγία 2006/54/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιатύπωση), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 204 της 26.7.2006, σ. 23

Αυστρία

BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit, Erlass betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive, 2002GZ 19.038/237-GD/01

Verordnung des Bundesministers für Inneres, mit der Richtlinien für das Einschreiten der Organe des öffentlichen Sicherheitsdienstes erlassen werden (Richtlinien-Verordnung - RLV) StF: BGBl. αριθ. 266/1993

Ηνωμένο Βασίλειο

Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) and accompanying Codes of Practice (Νόμος του 1984 περί αστυνομίας και ποινικών αποδείξεων (PACE) και συνοδευτικοί κώδικες πρακτικής), διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://police.homeoffice.gov.uk>

The Terrorism Act 2000 (Νόμος του 2000 περί τρομοκρατίας), διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.opsi.gov.uk>

Δικαστικές υποθέσεις

ΕΔΑΔ

Abdulaziz, Cabales και Balkandali κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 9214/80, 28 Μαΐου 1985

Cissé κατά *Γαλλίας* (Παραδεκτό) ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 51346/99, 16 Ιανουαρίου 2001

D.H. κατά *Τσεχικής Δημοκρατίας* ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 57325/00, 13 Νοεμβρίου 2007

Oruz κατά *Τουρκίας*, ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 33401/02, 9 Ιουνίου 2009

Oršulj και *άλλοι* κατά *Κροατίας* ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 15766/03, 17 Ιουλίου 2008

Timishev κατά *Ρωσίας* ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 55762/00, 13 Δεκεμβρίου 2005

Gillan και *Quinton* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* ΕΔΑΔ προσφυγή αριθ. 4158/05, 12 Ιανουαρίου 2010

ΔΕΚ

Υπόθεση 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH* κατά *Karin Weber von Hartz* [1986] ΔΕΚ 1607

Υπόθεση C-167/97 *Seymour-Smith and Perez* [1999] ΔΕΚ I-623

Υπόθεση C-256/01 *Allonby* κατά *Allonby* κατά *Accrington & Rossendale College* και *άλλων* [2004] I-873

Υπόθεση C- 300/06 *Voß* κατά *Land Berlin* [2007] ΔΕΚ I-10573

Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Rosalind Williams Lecraft κατά *Ισπανίας* Comm αριθ. 1493/2006, 30 Ιουλίου 2009

Εθνικό επίπεδο

Καναδάς

The Queen κατά Campbell, Δικαστήριο Κεμπέκ (Ποινικό Τμήμα), αριθ. 500-01-004657-042-001, απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2005, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.jugements.qc.ca/>

Γερμανία

BVerfGE 115,320; BVerfG 518/02 της 4ης Απριλίου 2006, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bundesverfassungsgericht.de>

Ηνωμένο Βασίλειο

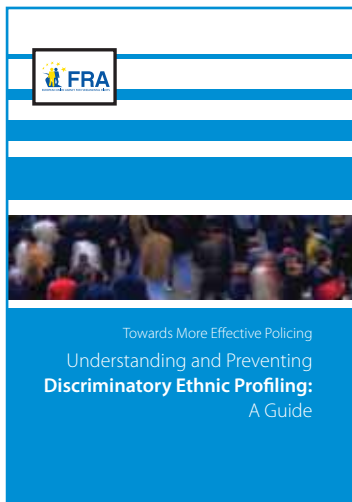
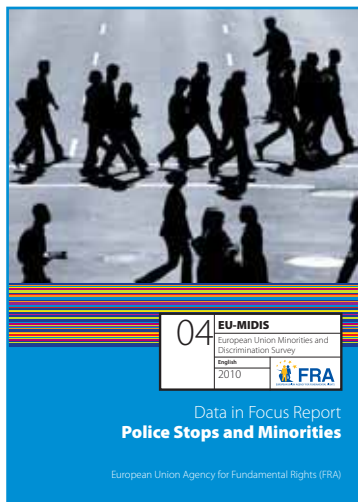
Equal Opportunities Commission κατά Director of Education [2001] HKLRD 690
R κατά Immigration Officer at Prague Airport et al, ex p. European Roma Rights Centre et al. [2004] UKHL 55
R (σχετικά με την προσφυγή Gillan et al. κατά Commissioner of the Metropolitan Police et al. [2006] UKHL 12

Ο οδηγός του FRA με τίτλο *Κατανόηση και αποτροπή των διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού* παρέχει μια διεξοδική επισκόπηση των πρακτικών χαρακτηρισμού στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου, ενώ παράλληλα επιχειρεί να βελτιώσει την εξοικείωση των αναγνώστών με το θεωρητικό και το πρακτικό υπόβαθρο της έννοιας. Δεδομένου ότι η παρούσα έκδοση προορίζεται πρωτίστως ως οδηγός για διοικητικά στελέχη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο πλαίσιο της αστυνόμευσης.

Η συμπερίληψη περιπτωσιολογικών μελετών και πρακτικών παραδειγμάτων καθιστά τον οδηγό πολύτιμο πρακτικό πόρο για τους επαγγελματίες στον τομέα της επιβολής του νόμου.

Ο οδηγός περιγράφει τις περιπτώσεις στις οποίες ο χαρακτηρισμός βάσει φυλής, εθνοτικής καταγωγής ή θρησκείας μπορεί να συνιστά διάκριση, καθώς και τις περιπτώσεις στις οποίες επιτρέπεται. Εξετάζει επίσης τις δυσμενείς επιπτώσεις των διακρίσεων λόγω εθνοτικού χαρακτηρισμού και επισημαίνει τον αρνητικό αντίκτυπο της πρακτικής αυτής στην αποτελεσματική αστυνόμευση.

Αυτές οι δύο εκθέσεις του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) εξετάζουν σε βάθος συναφή ζητήματα που αφορούν τη σχέση μεταξύ αστυνόμευσης και μειονοτήτων.

Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

**Προς μια αποτελεσματικότερη αστυνόμευση
Κατανόηση και αποτροπή των διακρίσεων λόγω εθνικού χαρακτηρισμού: Οδηγός**

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2010 — 82 σ. — 14,8 x 21 cm

ISBN 978-92-9192-488-2

doi:10.2811/39539

Photo credit (cover): Frédéric Cirou/PhotoAlto

Υπηρεσία Εκδόσεων

